

Rozvětvená rodina.

Napsal

Alois Dostál.

Knih „Dědictví Svatojanského“ číslo 135.

Podíl údů „Dědictví Svatojanského“ na rok 1916 čís. 2.

V Praze 1916.

Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny v Praze.

Nákladem „Dědictví Svatojanského“.

I.

Taubický kaplan, už s prokvétajícím vlasem, odložil péro v rákosové násadce, protáhl se na stolicí a upřeně hleděl na papír popsaný úhledným, pravidelným písmem. Přepisoval na čisto, co si tužkou vedle na ústřížek poznamenal.

Vedlejším oknem zaléhal do pokoje ptačí zpěv a větrík povíval čistou záclonou. Bylo to v době, kdy bývá nejlepší roční počasí, příroda se plní vůní květův a hýří krásami léta.

Muž vsál do sebe prosycený vzduch ne-daleko květoucím jasmínem a patrně pookřál na duchu. Byl ukován nutnou prací ku psacímu stolku; jindy v tuto dobu procházel se po zahradě s knihou v ruce. Jasně oko jeho utkvělo na posledním odstavci, před nímž v levo stála osmička.

»V nejhlubší úctě podepsaný proto také žádá o tuto uprázdněnou faru, aby si mohl k sobě vzít starou matku, již by chtěl zapatřiti příjemné stáří a kterou nyní nemůže dostatečně podporovati«.

Pavlovi se nezdál tento důvod dosti úředním, zde jakoby více srdce mluvilo. Také nevolil tu přesvědčivých výrazů jako ve vyšších odstavcích, kde vypočítával školy, v nichž se učil, zkoušky, které podstoupil, místa, na nichž působil, vyznamenání, jichž se mu od duchovních i světských úřadů dostalo. Douběta už překročil pět a třicátý rok věku svého, tvář měl posud mladistvou, jenom na hlavě plešivěl. V Taubicích kaplanoval na šestý rok, když byl dříve zakusil slasti i strasti pohorského kaplana, který v obojím jazyce rozsévá símě slova Páně v kopcovitých krajinách. Prodělal ten počátek duchovní správy, zakusil hodně, ale přece rád vzpomínal na ty doby, na ty obtížné a daleké cesty do škol, schůzky kolegů, na lid, jenž ho přijímal předpojatě, ale loučil se s ním nerad. —

V Taubicích byl už v kraji, na rovině, kde pole pěkně rodila, v bohaté vesnici a na patronátě, kde se postupovalo pořadem. Byl tu spokojen, ale přece zatoužil po tom prostém lidu v horách, kde více vyzískal vděku než peněz, kde časem třel bídu s osadníky a chodil ošuměle. Když večer usedl ve vytopeném pokojíku a rozhlížel se po osvěcených oknech ve vsi, zdálo se mu, že naň ti dobří lidé hledí, že ho pozdravují a dávají mu — dobrou noc.

Tady hleděl do zahrady a ani netoužil míti okna na náves, k silnici, odkud by byl mnohdy znepokojován zpěvem, hudbou i křikem.

Poslední kaplanské místo Doubětovo bylo v požehnaném kraji, kde půda rodí sladkou cukrovku a získává majitelům značné příjmy, kde těžce obtížené vozy praskaly na válcovaných silnicích a projížděly lehké kočáry k vlakům, kde bylo od jara do zimy živo na úrodných rolích i v četných hostincích. —

Douběta nemohl v Taubicích zvyknouti, konal povinnosti svoje pilně, ale společností se vyhýbal ten »horák«, jak mu přezděli. Ani ten rohový pokoj s vyhlídkou k hlučné silnici se mu nelíbil a za výměnu prosil. Fara tu byla pěkná, jedna z největších na knížecím patronátě, příjmy obstojné, ale styky věřících s duchovním sporé.

Pavlovi stále se zdálo, že tu jest pouze jeho přechod, že dříve nebo později opustí ten kraj a jinam vlnami světa bude donesen. Byl na řadě, čekal, až se něco uprázdní. Kdykoliv zavítal do rodiště na návštěvu k matce, tato usmávši se laskavě a pohladivši syna po kučerách, ptala se: »Tak, Pavlíčku, kdy budeme stále a nerozlučně u sebe, kdy se staneš samostatným?«

»Dá Bůh, matičko, že se toho brzo dočkáme. Jak slyším, Metélka z Říhovic se chystá do pense. Nemůže na nohy od toho nastuzení«.

»Víš, pro sebe po tom netoužím«, vykládala matka, »živobytí mám a ty mně je těmi dárky tak oslazuješ; ale ráda bych se starala o tebe, domácnost ti zavedla, ráda bych také těm vnoučatům svým větší dar podala«.

Pavel se usmíval a tvář se mu zalila radostí vyhlídkou do spokojené budoucnosti po boku matky, již tolik miloval.

»Bude to, bude«, utěšoval, »brzo se něco uprázdní, mám nároky« —

Douběta v duchu ohlédl se na řadu let, jež ztrávil v pilné duchovní správě na knížecím patronátě, kde působil od vysvěcení. Metélka skutečně přijal pensí, odstěhoval se do Prahy, a Pavel si teď napsal žádost o to beneficium. Mohl by je dostati, kdyby se nehlásil spolu někdo starší z patronátních farářův, ale doufal, že se tak nestane, poněvadž Říhovice byly farou namáhavou o sedmi vesnicích, s filiálním kostelem a veřejnou kaplí, s dvěma hřbitovy, se třemi od sebe rozlehlými školami. Mimo to na dráhu daleko, do nejbližšího města dvě hodiny cesty. Mladší farář musí zde nějakou dobu zůstatí bez pomocné síly.

Z těch příčin Douběta hádal, že bude jediným žadatelem, leda že by mladší spolu podali pro jméno, aby ukázali, že tu jsou a nedají se odstrčiti.

Těšil se, jak matku překvapí, až k ní dojede, obejmě ji a radostně oznámí: »Tak, matičko drahá, už pojděte a nakupte, čeho budeme potřebovat«.

Douběta vstal a přešel menší pokoj přímo přeplněný nábytkem. Co se tu naprocházal po koberci od okna ke dveřím a nazpět, co se nadíval do těch stěn se starou divokou malbou, když o něčem přemýšlel, když se připravoval do chrámu a do škol, když těm stěnám žaloval svoji opuštěnost! Mnoho měl knih, některé posud v bílých bednách, jak je dovezl s hor. V čele měl Madonnu na plátně ve zlatém rámu, po stranách jiné obrazy: kolegy z gymnasia a semináře, zemřelým dělal na čele křížky a v den úmrtí jejich svítil před obrazem v červené lampičce. Nad ložem visela podoběnka jeho otce s uschlým věncem, nad stolkem byl zasklený kříž, jaké rozdával o primici před dvanácti roky. Za sklo zastrčen i myrtový věneček, který tehdy družička nesla. Tato nyní jest statnou selkou a hospodyní. Pavel s ní mluvívá při návštěvě svého rodiště. »Oba si postesknou, jak ten čas prchá a kde že jsou ty doby, když útlá

druženka šla před bledolicím junákem, jež starší kněží vedli k oltáři za hlaholu zvonův.

Pavel sesílil, byl vysoký, otužilý, oka bystrého, tváře vlídné, poněkud usměvavé. Jenom hory vryly mu do obličeje ostré rysy. Chůze jeho byla pádná, těžká, hlas trochu drsný, který však byl pouze tvrdou slupkou dobrého srdce. Rád se smál a rukama šermoval jako v tělocviku. Kabát doma měl už obnošený, lesklý. v pokoji odkládal kolár a na nohy navlékal vyšívané střevíce. Stříbrné hodinky ležely na psacím stolku. Dnes už ani nemínil vyjít. Se žádostí se ještě zdrží, něco si přečte a půjde k večeři, při níž si pohovoří s farářem a jeho sestrou. Tato mu totiž dávala lekce, jak si má všechno jako farář zařídit. Bylo však v tom poučování více humoru než opravdovosti.

»Velebný pán si vše udělá dle svého«, za rozhodce se stavěl starý pán, když sporu nebylo konce. Sestra hospodyně přela se totiž s kaplanem, bude-li lépe, aby pozemky pronajal nebo ve své režii držel. V Taubicích bylo všechno propachtováno, poněvadž vedlejší dvůr dodával pro kuchyni na měsíční účet, čeho bylo třeba.

Pavel byl pro režii, poněvadž chce jeho matka hospodařiti.

»Však se toho nabaží. Já se také do všeho hnala jako divá.«

Na faře se vědělo o krócích Doubětových a hovořeno tu jak o věci vyřízené, třeba teprve mokrá žádost ležela na stole.

Nové zařízení na faře ponechával Pavel zcela vkusu a uznání své matky. Ta jistě všechno uvede v takový soulad, aby synu nic nechybělo, aby zaopatřen byl co nejpečlivěji. Ruku matčinu povede láska k dětem. Pro začátek několik stovek měl v poštovní spořitelně. K takovému opatření důtklivými slovy nabádal ho jeden z praktických farářů, jenž živými barvami vyličoval nesnáze mladých kněží, kteří samostatnost svoji počínají dluhem. »Hůře jsou na tom, než prodlužení hospodáři«, říkal na konec, »ti aspoň hospodáři na své půdě«.

V tom ohledu se tedy Pavel strachovati nemusil. Nebyl mamonářem, bez těch důrazných rad všechno by rozdál přátelům, dobročinným účelům a na knihy. Jenom matka věděla, že také ukládá a schvalovala to.

Douběta vložil žádost do objemné obálky a oddýchnul si. Zase bloudil zrakem po stěnách, a zdálo se mu, že bez stesku přece neopustí útulnou kaplanku. Bylo mu v ní blaze. Tak se tu cítil spokojen, tak žil bezstarostně! Pranic mu nevadilo, že jest řadu let podřízeným, ani toho necítil. Už plešatěl, už prokvétal.

Téměř denně poslal matce aspoň lístek, co měsíc oddělil pro ni větší nebo menší část peněz, jak právě mohl, a přidal list, aby toho matka užila buď výhradně pro sebe nebo podarovala potřebné jeho sourozence. Byl přesvědčen, že peníze dává do rukou nejspolehlivějších, že s nimi hospodařeno bude dle nejlepšího vědomí a svědomí. Byl by dal mnohem více, kdyby mohl. Nepocházel z rodu zámožného, v rodišti měl příbuzné, kteří dosti perně musili si dobývat chleba vezdejšího, jimž každý ten dar, ano i odložený šat přišel k dobrému. Všichni naň hleděli jako na nejlépe postaveného. Soudili tak dle obecného nazírání na kněze. Netušili, že by byl Pavel všechno mohl vydati, kdyby se jenom málo snažil ostatním pánům v Taubicích se rovnati, že by to obrátil v dým, kdyby volil takové doutníky, jaké se jenom v hostincích členům honorace předkládaly. Ale Pavel kupoval si doutníky levnější, které zapaloval teprve za dědinou, když se vracel ze školy, nebo se bral sám a sám na procházku polem. A tak šetřil a se uskrovňoval na všech stranách, kde se dalo, jenom aby mohl matce s příbuznými pomoci a plniti vlastenecké povinnosti.

Posud dobře pamatoval na trpký život, jaký vedl doma při rodičích i později na studiích. Mnohdy z něho epizodu pro poučení

vypravoval svým žákům ve škole, když chlebem pohrdali, když se někomu nuzně oděnému posmívali, když zámožnější na chudšího s patra hleděl.

Pohorská chalupa s písčitou půdou měla vyživiti šest lidí, ještě že v těch lehkých rolích výborně se dařilo zemákům, které také byly hlavní potravou chudších rodin. Pavlovi se aspoň zdálo, že nikde jinde tak chutných bramborů nejedl, třeba teď k nim míval pečínku se zelím. Jak všichni v těch řádcích se hrabali, očka za otcem do brázd sázeli, jak vyhnilé sazenice zlepšovali, vodu ze záhonů propouštěli, plevel vybírali, schnoucí nať vysekávali pro dobytek, jak koncem července podhrabávali nasázené sazenice, větší brambory brali a menší ještě zakrývali prstí — —

Okolo sv. Václava bylo vybírání, celá rodina se takřka popelila na brambořišti, zde se i obědvalo, a Pavel už pekl zemáky v popeli. I otec si vzal, všem chutnalo znamenitě.

Jaká radost, byl-li sklep naplněn až k okénku, jímž se brambory vypařovaly. Obilí otec z části odprodal na daně, ošacení a běžné vydání.

Matka brambory i do těsta strouhala, z nich škrob dělala na prádlo, jimi vykrmila vepřika, který však zřídka doma byl poražen — —

A Pavlovi, když do světa odešel, stýskalo se po rodičích a sourozencích, po rodné chatě

pod nakloněným štěpem, i po té chudé půdě bramborové.

Opět přehoupnul se Pavel svými myšlenkami v doby, kdy dobrá matka odvážela ho do Prahy na studie. Mohl zůstat v okresním městě, měl by blíže domů, ale rodiče návodem jiných volili Prahu, poněvadž se zde vyskytlo více dobrodinců chudého studenta.

Doubětová najala mu byt u řemeslnické rodiny, za snídane Pavel ministroval v nejbližším kostele, kde byla o ministranty nouze, a obědy vyhledávala pro syna na místech, kde podpory měl zajištěné, jakmile ku konci školního roku ukázal výborné vysvědčení. Na večere už mu poslala veliký pecen chleba po vozcích do zájezdného hostince.

»Žiješ tu jako pán«, říkala matka, »každý den u jiného stolu, važ si toho, buď svým dobrodincům vděčen«. Když se s Pavlem loučila, do ruky mu vtiskla zlatník. — — —

V tom se o zval zvonek, jakoby volal: ve-če-ře, ve-če-ře.

Kaplan sestupoval po dřevěných, jako křída bílých schodech dolů k večeri.

II.

Do úzké, ale přece pro čtyři pasažery určené venkovské pošty usedl Pavel Douběta. Nesčíslněkráté konal tuto dvouhodinovou cestu do rodiště pěšky a znal silnici do Vitin velmi dobře. Dostal ujištění, že bude v poště sám. Složil svoje zavazadla, rozličné čerstvě vinuté balíčky, v nichž měl dárky pro příbuzné. S prázdnýma rukama domů přijeti nechtěl. Teď v duchu počítal, nezapoměl-li na nikoho. Pro malou drobotinu, která se teprve šourala kolem stolic, koupil velký sáček tvrdých bonbonův. Byl spokojen, ač mohl tušiti, že každému vhod nepřijde.

Vyhlédl oknem do přírody, která právě dostupovala zralosti svých plodův. V noci sprchlo, obilí pookřálo, spasená tráva opět povyskočila. Stály v ní děti bosýma nohama a za provazy držely hladové dojnice. Klasy pomalu se zvedaly, jak z nich kapala voda. Už i biblický koukol vyhlédal, znamení to blížících se žní. Skřivánci jásali vysoko pod oblohou. Slunce po dešti jako znovuzrozené ozařovalo celý kraj. Ze zelených řádků na brambořišti vyzvédali hlavy zajíci a koroptve.

Pavel o společnost nestál, ale dostal ji. Pošta pojednou zastavila u ženy, vlekoucí objemný koš. Nahlédnuvši do pošty, radostně

volala : »A hled'me, to jest Doubětův velebný pán !«

Marně pošťák dělal místo vedle sebe, žena podala mu pouze koš s desetníkem a už vstupovala dovnitř k Pavlovi. Ten také sousedku poznal a svoje uzlíky srovnával, aby tu bylo místo pro statnou ženu, asi třicátníci rozměrných boků, plné tváře s podbradkem, sčísnutých vlasů pod černým šátkem.

»Tak se jde velebný pán podívat na matičku? To je hezké. Ale posud nejsou školní prázdniny —« švitořila žena, naproti sednuvši.

»Jenom tak na den jsem si vyjel. Matka zdráva ?«

»Jako růžička; včera jsem byla v chalupě a mluvily jsme o vás. Ta se podiví! No, má radost.«

»Ale proč vy, Zoulová, nosíte smutek ?« ptal se kaplan, ukazuje na šat.

»Což vám to nepsali? Muž mně zemřel v zimě, jsem vdovou s dvěma dětmi. A ke všemu živnost mně prodali. Manžel — no je už na pravdě Boží — špatně hospodařil. Tak nyní krosnařím.«

Opravdový zármutek zalil srdce vdovino. I kapesník k očím přiložila.

Doubětovi nezbyvalo nic jiného, než aby rodačku potěšil několika nelíčenými výrazy.

»Také jsme takovou strast zakusili, když nám otec zemřel. Škoda, teď bych si ho vzal na faru, aby mně vedl hospodářství.«

Zoulová rychle prohlédla, jako když pojednou slunce z pod mračen povyskočí.

»Velebný pán dostal faru?«

»Ano, Říhovice. Osada ta odtud vzdálena asi tři hodiny cesty, ale může se tam jeti také lokálkou — ovšem velikou oklikou. Jedu pro matku, aby mně na té nové faře vedla domácnost.«

»Ták?« protáhla Zoulová. »A myslíte, důstojný pane faráři, že vaše matka vystačí k takovému vedení domácnosti, snad i hospodářství? Na výminku odvykla poněkud práci a jsou tu léta.«

»Posledně, jak jsem matku viděl, zdála se mně dosti svěží. Měl jsem z ní radost. Vždyť se blíží teprve k šedesátce, a náš rod je zachovalý, dlouho vydrží. Nebyti toho úrazu, otec by žil podnes. Babička dočkala devadesátky«, vykládal Pavel o svém rodě.

»Pravda, ale šedesátiletá hospodyně divně se už otáčí. Můžete se starati o matku jako posud, třeba i více, to vám každý chválí, ale takovou starost jí nedávejte na bedra.«

Pavel skoro počal tomu věřiti, neboť se o zdraví matčino strachoval.

Vdova záhy vyzvěděla, že v Říhovicích jest fara dosti značných rozměrů, že má

rozsáhlou zahradu a náleží k ní čtyřicet korců polí a luk. Z toho zcela rozhodně usuzovala, že Doubětová všeho nezmůže, i kdyby měla k ruce spolehlivou služku.

»Tam by se hodila mladší, takhle třicát-nice, také usedlá, silná a zdravá, která už v takovém hospodářství byla. To jsou nějaké starosti! Já to znám, deset roků jsem naši živnost vedla.«

Ale Zoulová se pojednou zarazila z obavy, aby jí vzhledem k dřívějšímu vyznání nebylo něco namítnuto. Než Douběta byl dalek toho, aby se té choulostivé záležitosti dotýkal.

Tak jeli, rozmluvou cestu si krátili, až pošta zastavila, což bylo vyzváním, že pasa-žerka na slepo musí vystoupiti. Majitel pošty vede časem kontrolu. Zoulová sbírala svoje věci a loučila se, litujíc, že nemůže jeti s Pavlem až do Vitin.

Ani Douběta už v těsné poště nevydržel. Vždyť vjížděl do svého rodiště, té vesnice, o níž i v noci snil, jejíž podobenku stále měl před sebou na psacím stolku. Zde se zrodil v jedné z těch doškových chalup, které stály řadou vedle silnice jako strážcové. Z cesty vedly k nim přes úzký potok můstky a lávky. Ta třetí od kraje zastíněná stro-movím nesla od pradávna název u Doubětův. Nyní tu hospodařil starší bratr Pavlův Antonín,

rnaje matku jako výměnici ku společnému stolu, teplu a světlu.

Vedle stavení stodola, vzadu chlív zá-
novní, oplocená zahrada, na pumpě vyře-
zaný kohout, před okny slunečnice, několik
úlů včel. Chalupa byla pěkně oličena s černou
prouhou u země, ve dvou oknech květiny,
pod kalencem starý nečitelný nápis.

Pavel byl cestou zastavován, promluvil
několik slov se soudruhy, s nimiž prodělal
nejenom trojtřídní školu, ale provedl v dětském
věku i mnohou taškařici, odpovídal na po-
zdravy sousedek i dětí, jichž však už neznal;
také zaslechl poznámku u otevřených oken:
»Kněz Doubětův přijel. To bude míti Dou-
bětka radost«.

V duchu přisvědčoval, na pravo i na
levo se usmívaje, smekaje a stručně pozdra-
vuje. Měl ty lidi rád, ale teď by nejraději
a nejdříve se shledal s osobou nejdražší
a nejmilejší. Posléze stanul na lávce, když
z protější strany vystoupila posud statná
žena, prostě oblečená sukni, velikou zástěrou,
halenkou a šátkem na hlavě. Couvla, roz-
přáhla ruce a zvolala: »Jaké to překvapení!
Toho jsem se dnes nenadála«.

Pavel už letěl do náruče matčiny, potom
vzpamatovav se, hnál se po ruce, aby ji
políbil.

»Tak mne tu opět máte«, zvolal.

»Hodný jsi, že's přijel a mne potěšil. Žádný dopis nemůže mně tě nahraditi. Ale nezůstaneme zde státi. Pojd' dále. Naši jsou ještě na poli.«

Pavel následoval matku. Z pošty donesli sem všechny balíčky. Doubětová pojednou povstala se stoly, než syn ji zadržel. Věděl, co chce. »Nejsem hladov, jedl jsem nedávno. Počkám na večeři. A ani se netázete, proč jsem přijel v tuto dobu?«

»Což já vím. Máš volno, navštívil jsi mne.«

»Ano, ale spolu vám nesu novinu. Jsem jmenován farářem v Říhovicích.«

»Toho jsi dávno zasluhoval. Stavělův studoval šest roků za tebou a dávno je samostatným.«

»To přichází, milá matko, rozličně. Záleží na štěstí. Ale já nelituji, že jsem déle čekal. Nemohl jsem si také stěžovati. Byl jsem živ tak bezstarostně, tak volně«, vykládal Pavel.

»Přece ti bude nyní lépe. Dle svého všechno si zařídiš, ve svém budeš« —

»Ale moje štěstí nebylo by úplné bez vás, matičko. Vy musíte se mnou na tu faru, spolu budeme hospodařiti. Že mne neoslyšíte?«

Doubětová nebyla překvapena. Dávno to věděla, mnohdy v tom smyslu psal Pavel a sliboval. Než, přece odpírala, řkouc: »Nevím, zdaž bych ti při tomto stáří vyhověla. Nemám

daleko k šedesátce. V tom věku choroby se vyskytují. Bylo by snad lépe, kdybys jinde se poohlédl.»

»Ne, ne, nikoho jiného nechci, a kdybyste vy nešla se mnou na tu faru, kaplanem do smrti zůstanu. Už cestou jsem litoval, že není otec živ, také by se mnou šel. Zoulové krosnařce jsem se o tom vyslovil.«

Pavel vypravoval o své společnici i rozprávce, kterou vedl v poště se sousedkou z Vitin. Doubětová se při řeči té usmívala.

»Hleď, Pavle, to by byla pro tebe hospodyně ještě při síle a pružnosti. A dle těch hovorů se ti dosti patrně nabízela.«

»A pravda!« zvolal Pavel. »Na to jsem ani nepřišel. Vždyť vás jenom na myslí mám. Lituji, že marně si dělala naděje.«

»Neuměla hospodařiti na svém, tím méně by hospodařila na cizím. Že přišli o živnost, zavinil v první řadě Zoula a v druhé jeho marnotratná žena. Teď za to má, musí krosnařit, aby uživila sebe a svoje děti.«

»Ani ve snách mně nenapadlo, abych někoho jiného volil než vás. Učiním všechno dle vašeho přání. Chcete-li i pole pronajmu, abyste měla méně starostí a práce.«

»Nějak to uděláme«, usmála se Doubětová, která se nyní nedala zdržeti, aby aspoň trochu kávy neuvařila na uvítanou. Pavel

rozkládal dárky, určuje, co pro koho ustanovil. Matka obchvíli odskočila se podívat.

»Zase jsi tolik peněz vydal«, pravila starostlivě.

»Tento šátek je pro vás, matko«, určoval Pavel.

Doubětová znalecky dárek okoukla, potěžkala, na hlavu si zkusila, ale posléze odloživši jej, řekla: »Děkuji ti, ale viš co, dáš šátek tetě Stanělové. Uděláš jí radost. Já oceňuji tvou dobrou vůli«.

Pavel neodporoval.

»Všechno udělám dle vašeho přání a uznání. Víím, že to bude nejlépe. Sama ty dary rozneste. Mně nezbude tolik času, abych všechny vyhledal a navštívil. Zítřa zase odjíždím.«

»Tak brzo! Vždycky tolik pospícháš. Ale k tetě Švihalce musíš se podívat. Posledně jsi tam nebyl, vyčítala mně to. Celý den měla horkou vodu připravenou na čaj.«

»To jsem měl opravdu tetu navštívit«, smál se Pavel, »už k vůli tomu čaji«.

Došli domácí, starší bratr Antonín se ženou, přivedli děti, bylo vítání, dotazování, Pavel se pochlubil, že má faru s polem, pověděl, mnoho-li korcův, a hospodář lousknul prsty.

»To by tak bylo něco pro mne! Plahočím se tu na patnácti měrách, zapřahám

kravky a tam bych mohl míti koně. Hned bych tady vším praštil a odstěhoval se s tebou na tu faru. U Říhovic jsou dobré pozemky, jezdím tam pro zelí a vyměňujeme si tam odtud ječmen.«

Antonín přímo hořel dychtivostí hospodařiti na takovém láně.

Mladá žena jeho, prací shrbená a celá ustaralá, lačně vrhla se na dárky.

Děti schoulily se s cukrovím do kouta, kde se stišily, ale potom při dělení se daly do hádky.

Pavel při koupi pamatoval na večeri pro celou rodinu, i na příští den koupil uzeného masa, aby nikomu nebyl na obtíž. Znal švakrovou jako schránčivou ženu a dovedl si také její šetrnost vysvětliti při patnácti měrách jednoduchého pole a rostoucí rodině, již se chce vždycky jísti. Promluvil s bratrem, chtěl si ještě odbýti návštěvu u Švihalův, u otcovy sestry, kterou o prázdninách opomenul. Daleko jíti nemusil, jenom zadem překročil nízký plůtek a už stanul na zahradě menšího statečku. A také byl rád, že nemusí vcházeti do dusné jizby, zastihnul totiž tetu na sádku, kde ještě u večer na rychlo žala trávu. Nevěděla, má-li při tak vzácné návštěvě utéci domů, aby doplnila ústroj nebo zůstatí zde v jedné sukni a v jakémsi malém živůtku, který nezakrýval ani masitých rukou. Pavel

prohlásil, že jest zde tak příjemně a že se zdrží jenom na krátko. A líbilo se mu pod rozložitými kmeny s korunami zrajícího ovoce. Podvečer přinesl chládek.

»Můj odejel do mlýna s poslední špetkou obilí na chléb«, vykládala Švihalová. »Škoda, že není doma, zašli byste spolu do hostince mezi sousedy.«

Pavel se vymlouval, že nemínil takové návštěvy konati, a také posléze oznámil, jakou zprávu přivezl matce.

Švihalka div radostí neposkočila, v očích jí zahrálo, celé tělo se zachvělo

»A to ti, Pavle, půjde naše Božka za hospodyní. Snad bys nebral cizí, když máš četnou přízeň. Něco takového se jí hodí, ráda strojí, uklízí, hezky si chodí. Doma jí nepotřebujeme, dorůstá nám Terinka. Máme těch dětí jako schody, ale za hospodyní na faru je jako stvořena Božka.«

Douběta se nemohl ani dostat ke slovu při tom přivalu hovorné a teď plánem do budoucna roznícené ženy, a když přece chtěl podati vysvětlení, Švihalka už volala otevřeným oknem do stavení: »Božko! Kde vězíš? Pojď rychle sem, máme hosta.«

Ze dveří vyřítla se sedmnáctiletá rozrostlá dívčina vytáhlého těla, sličné tváře ozářené vnitřní veselostí a b zstarostným dětinstvím. Plaše pohlédla na Pavla, náhle

zkrotla a přistoupivši, s rozpaky řekla: »Vítám vás, velebný pane!«

Pavel zahleděl se na příbuznou a hlavou mu projela myšlenka, že by hřešil, kdyby toto veliké dítě chtěl k sobě připoutati a na jeho bedra uvaliti starost o domácnost. Ano k smíchu mu přišlo, že by tato sotva škole odrostlá dívka měla hospodařiti na faře.

»Božko, velebný pán dostal faru, že bys šla k němu ráda za hospodyní?« dorážela matka na dceru.

Dívce z počátku zazářilo v očích, ale hned se vzpamatovala. Zatanula jí asi hospodyně z domácí fary na mysli.

»K tomu já dosud nejsem«, odvětila stydlavě.

»A proč bys nebyla, hloupá?« utrhla se rozhněvaně matka, i tváří zlost jevíc.

Tu se Božky ujal Douběta.

»Dobře má, správně soudí. Takový kvítek se musí dříve rozvinouti v teple radostného mládí. Brzo by se jí zastesklo po bujném životě, a buď by odešla nebo nešťastnou se stala. Nehněvejte se, tetičko, že odmítám váš návrh, neboť už hospodyní mám — svoji matku.«

»Ta že by si něco takového na sebe vzala? Je to od ní odvaha. Tedy švakrová na stará kolena ještě se stane hospodyní! Nikdy bych se toho nenadála.«

»Už jsme se smluvili, už jsme dorozumění«, radostně tvrdil Pavel. »Odvedu vám ji a Božku zvu, aby se k nám časem na faru podívala na návštěvu.«

»To přijdu ráda«, s radostí slibovala dívka. Několikadenní návštěva jí bude milejší než doživotní ukování k povinnostem, při nichž by se nemohla do syta vytančiti, celý den zpěvem dům naplňovati a s ostatními sourozenci žerty prováděti.

Švihalka se dosud durdila, vždyť se jí vyhlídka do budoucna, která tak náhle vzplála, zase tak rychle bortila. Nadála se, že bude míti jednu z dcer zaopatřenou, a ta že by mohla, sedíc v blahobytu, jak si všechno představovala, ostatním zdatně pomáhati. Ale proti rozhodnutí, že matka Doubětová bude tou šťastnou, nedalo se v tu chvíli nic namítati.

Pavel považoval návštěvu za skončenou, dar odezval již dříve, Božka odskočila, aby šatek zkusila před zrcadlem; nedal se zlákatí pozváním na čaj, poroučel se a domů pospíchal ne po vsi, ale zadem, jako dříve. Měl toho ještě tolik co vyjednávati s matkou před tím rozhodným krokem k samostatnosti.

Ráno odsloužil mši sv. časně a vykonal návštěvy u bratra a sestry. Oba byli ve Viti-
nách usazeni, měli menší živnosti, mladší bratr při polaření provozoval kolářství, švagr měl koně a povozničil. Tu i tam se vědělo o pří-

jezdu Pavlově, také zde nemusil se Douběta chlubití dosažením fary, kde kdo o tom věděl. Bratr Karel nabízel, že zakoupí dobytek, maje v těch věcech zkušenosti, také byl ochoten něco ze svého chléva poskytnouti. Radil firmy, u nichž lze nejlevněji koupiti polní náčiní, a jinak činil návrhy.

Švagr Karel radil koupí koní, jinak že se při takovém hospodářství nic nesvede, a lépe přidati, aby koně byli nejenom do pluhu, ale i do kočárů. Jinak to vypadá, jezdí-li takový milostpán či chodí-li pěšky.

Až se musil Pavel usmáti těm pokynům třeba dobře míněným, jimž však nemínil vyhověti v té míře, jak mu byly přednášeny. Mile dojala ho ochota sestry Marie, kterou vždycky měl ve zvláštní lásce i paměti, děkuje jí za vybavení, když z domova odcházel. Zavolavši jej stranou, nabízela mu něco drůbeže pro začátek. Také schvalovala jeho volbu hospodyně. »Vím, že hned koně kupovati nebudeš, uvalil bys na sebe dluh, ale slepice musíš míti, aby na dvoře nebylo smutno. Pošlu ti je po matce.«

Pavel se bránil, ale vzíti musil, aby dobrou sestru nerozladil. Srdce by s každým rozdělila. A tak s rozličnými pocity opouštěl zase rodiště a bral se pěšky na nádraží, poněvadž mu pošta ujela v ranních hodinách. Neželel toho. Jako vždy, o mnoho lehčí odcházel z Vitin.

III.

Rod Doubětův ve Vitinách byl dosti rozsáhlý; dva bratři se sestrou tu žili a další příbuzenstvo, ujcové, tety, bratrovci i sestřenice. Pavel se ani v celém tom přátelstvu nevyznal. O primici ještě otec byl živ a druhorozený syn Martin doma prodléval. Na tohoto se Pavel matky ptal, když osaměli a svědků neměli: »Což ztracený Martin? Dal o sobě vědět?«

»Ani slovem. Jakoby se moře nad ním zavřelo«, odpovídala smutně Doubětová. »Před Antonínem se nesmím o něm ani zmíniti. Pryč a pryč«

Tento Martin byl záhadnou osobou. Ve Vitinách se mu nikdy nelíbilo. Oblíbil si malířství, ale takového mistra v dědině nebylo. Záhy přišel z domova do světa a zřídka doma se ukazoval. Zdržel se jenom tak týden a zase zatonul ve vlnách světových. Psával, kdykoliv něčeho potřeboval. Vojákoval také a za svým plukem narukoval až do Haliče, polsky a německy se přiučil, ale náklonnost měl k životu lehkému, rozmařilému.

Pracoval v některých městech a domů zavítal na otcův pohřeb. Tu se nepohodl se sourozenci o dědictví. Pavel v tom podílu neměl, neboť se všeho předem vzdal ve prospěch bratrův a sestry.

Antonín, jenž se ujal chalupy a ostatním podíly vyplatil, dobře si zapisoval, co za Martinem do světa poslal a teď si chtěl všechno odraziti. Byly vády, křiky, nastal soud, u něhož se Antonín vytasil s dopisy bratrovými, v nichž byl žádán, aby peníze posílal ne jako dary, ale na účet budoucího Martinova dědictví.

Bylo po soudu, Martin usvědčen, dobíral málo a ještě z toho ze zlosti větší část ve Vitinách utratil, nedbaje napomínání matčina. Potom s nikým se nerozloučiv, odešel a žádné zprávy o sobě nedal.

A Martin jakoby zhýřilost za všechny bratry na sebe vzal; ti šetřili, až lakotili i se švakrem. Musili, neboť statečky a živnosti jejich byly malé, v zapadlé krajině nebylo odbytu a tu a tam váznul i dluh.

S tímto příbuzenstvem měla se nyní Doubětová rozloučiti. Každého člena rozvětveného rodu znala důkladně. Často zakročiti musila jako rozhodčí, rozvaděné mírnila, klesající napomínala.

Vážili si jí pro její spravedlnost, moudrost, starostlivost i pro Pavlovy dary, které rozdělovala, vědouc, které vnouče potřebuje svátečních šatků, které na zimu botek. Ta omladina se k babičce sama hlásila, z domova byla vybizena a posílána. Zvláště před významnými dny, před památkou dobrodince Miku-

láše, před radostnými svátky vánočními děti jí nadbíhaly, navštěvovaly a zavděčiti se jí chtěly. Tu donesly do oken kyprého mechu, tu snítek jedlový, nabízely poselství, srovnání dříví pod okny, prohazování sněhu, aby se babičce dobře šlo do všech stavení, až bude roznášeti dárky jako ten sv. Mikuláš, ovšem bez průvodu, leda s andělskou vlastní tváří.

Než i starším babička mnohdy poskytla půjčku — na věčnou oplátku.

Nyní všichni litovali, babička bude vzdálena, snad zapomene, odjede a přilne k jiným lidem, než ku svému rodu ve Vitinách, jenž se mozolí na hroudě a pracuje do úpadu.

S takovými pocity přijímali babičku, když se loučila a pořádnost dělala. Nic nerozprodávala, nábytek mimo truhlu ponechala v chalupě a jen peřiny si svázala, do nichž uložila nebeklíč, s nímž denně navštěvovala chrám. Až jí líto bylo, že má tak málo svého a cenného, s čímž by se stěhovala do Řihovic. Ale Pavel už dříve rozptýlil ty obavy řka, jenom aby vzala s sebou zlaté svoje srdce, bystrý rozum, pevné zdraví a obvyklou starostlivost.

»S málem začneme«, vypovídala Doubětka, »jenom jednu kravku letos koupíme, Pavel dluh na sebe uvalí, jako každý z vás, když počal hospodařiti. Za to, co si uspořil, musí koupiti nábytek.«

Těžce se babička loučila s kostelem, kde měla svoje místo jako vyseděné, se hřbitovem, kde často navštěvovala a sama zdobila hrob manželův. Bude-li tak kdo činiti, když se nyní vystěhuje? Donese-li některé vnouče konev vody na květiny?

Také na faře byla prosíc, aby nadále děly se nedělní přímluvy za zesnulého Václava Doubětu a v den úmrtí jeho aby naň bylo mší sv. pamatováno. Nerad ji propouštěl duchovní, lituje, že ztrácí tak horlivou křesťanku, která jiným sloužila za vzor. Ujistil ji, že bude jejímu přání vyhověno a že také nikdo nesmí hnouti hrobem Doubětovým.

»Tam bude i moje odpočinutí«, vzdychla žena.

»To se hrob ještě hodně načeká. Těšíte se takovému zdraví. Nikdo by neřekl, že už babičkou jste.«

»A k tomu ještě několikanásobnou. Však to je tam v těch knihách zapsáno. Byla bych ráda, aby mně Bůh zachoval, než Pavlovi všechno v pořádek uvedu.«

»Nemůže si ani pečlivější a hodnější hospodyně přát. Má veliké štěstí, že posud matka mu zachována« —

Doubětová i jiné domy navštívila, vždyť byla tak všudy známa a vážena. Také s krošnařkou Zoulovou se střetla, ale ta nejevila mnoho vlídnosti a laskavosti. »Kam se babka

hrabe«, říkala po staveních. »Už by mohla seděti u kamen a toho místa popřáti jiné.«

Doubětová vše uspořádala, aby po jejím odchodu nic nezůstalo neurovnáno. Žádných závazků po sobě nenechala mimo vděčnou památku dobré ženy, pečlivé matky a laskavé babičky.

IV.

Už dlouho vyhlížel říhovický zvoník s věže směrem okresní silnice. Vylezl si až nad zvony do dubových stolic, trusem ptačím potřísněných a na dolejší části popsaných jmény těch, kteří se tu chtěli zvěčniti. Dole měl připravené malé pomocníky, aby všichni společně vyzváněním vítali nového faráře. Zatím co Loukota byl na stráži, chlapani prohlíželi vrabčí hnízda a rvali se s vosami. Zvoník to nerad viděl, ale něco jim dovoliti musil, aby se mu nerozutekli. Sám by ničeho nesvedl se třemi zvony. Teď přehlížel obec, viděl tetky, stojící na hřbitově mezi hroby, sousedy, sedící na záspích, vyháněná stáda, podřimujícího kováře, osadníky, kteří z okolních dědin se scházeli na požehnání při příjezdu faráře Douběty.

Od hostince bylo slyšeti koulení na kůželníku, ze školy zaznívalo piano, ve dvorci opravovali mlátičku.

Také hrající děti zvoník přehlížel i husí hejna na obcizně a dále přejíždějící povozy. Musil dávat dobrý pozor, aby omylem ne- uvalil na sebe a obec ostudu a nevítal obcho- dnika Klausnera, jako před lety. Dlouho se mu smáli, ale Klausner si z toho dělal čest. Dnes postavil nejmladšího synka a spolu ministranta na cestě na hlidku; bude-li v starostově kočáře velebný pán, zatočí čer- veným šátkem na znamení, aby se zvonilo.

Loukota uvažoval, jaký bude ten nový farář. V Říhovicích pamatuje čtyři faráře; dvěma posluhoval v kostele, u posledního byl jako šafář při hospodářství, pokud Metélka se polaření nevzdával, omezuje ty starosti na nejnižší míru. V Říhovicích se často du- chovní střídali, postupující na výnosnější fary. Jenom Metélka zde pobyl delší řadu let.

Zvoník také viděl před farou pátera Anto- nína v dlouhém taláru, jak se šel podívat ven, nejede-li očekávaný farář, jemuž odevzdá matriky a odstěhuje se hned na nové půso- biště. V Říhovicích kaplanoval přes rok, potom učiněn správcem fary, byl milován osadníky, kteří se chtěli přičiniti, aby tuto faru dostal. Než Antonín měl rozum a nedělal si nadějí. Příznivcům svým také tyto nápady vymluvil. Byl na třetí rok vysvěcen, první ztrávil v německé krajině.

»Posud nejede«, oznamoval Loukota s věže

»A byl by čas«, odpovídal dlouhý, tenký Antonín, dívaje se na hodinky.

»Dnes se nic nezmešká«, omlouval budoucího faráře kostelník a zase hleděl na silnici a dovádějícího Adolfa mezi dětmi.

Páter Antonín pomalu odcházel do fary, v duchu opakuje řeč, kterou minul faráře uvítati. Také se podíval po osadě, již za krátko opustí. Zvyknul zde, byl tu rád, bude na Řihovice vzpomínati.

Ještě nedošel ku prahu, když zacinkal menší zvonek, jenž ostatní jako svolával. Adolf třeba se hodně bujně veselil, přece dával pozor a v čas vystrčil červený šátek jako praporec. Na to hned otec zatahal za provaz, aby svolal pomocníky po věži rozlezlé. Nastal shon, skřípěly staré schody, hoši se spouštěli po trámech a rychle rozhoupali Jana, Prokopa a Marii, srdce bušila, zvony lítaly, dubová stolice se chvěla. Čtyřmi otevřenými okny do dáli nesl se lahodný hlas zvonův.

Všichni v dědině věděli, co to znamená. V hospodě obecní výboři přifařených obcí dopili, hráči nechali kůželek, kovář se probudil, tetky na hřbitově pospíchaly ku vchodu, lidé vycházeli ze stavení, mládež se shlukla v menší průvod, kdo byl na cestě, přidal do kroku. Odkudsi jako víla vynořila se družička v bílých šatech s kyticí růží v ruce.

Starostův kočár úctyhodného stáří už hrčel, na něm vypínal se kočí tentokráte bez cigarety v ústech. V kočáře seděl obtloustlý vikář s jakousi starší paní a naproti farář Pavel Douběta. Vikář pozdravoval známé, takový vjezd sem slavil co rok a pobyl tu celý den při zkoušení mládeže.

»Což bude hned dnes inštalace?« ptal se kdosi mezi diváky.

»Nejspíše — vítání i inštalace jednou ranou.«

»Divně to tu vedete v Řihovicích«, smál se přespolní.

»Za to my nemůžeme«, bránili se domácí.

K dalšímu rozhovoru nebyl čas, kočár už zastavil před kostelem. Kočí se stavěl, jakoby mu to zadržení dělalo obtíže, ale udření koně rádi zastavili a hned se ohlíželi, nebylo-li by možno spásti trávník pod kaštany.

Loukota přenechal rozhoupané zvony omladině a pospíšil dolů, aby hned zastával kostelníka, ale chlapcům se zvonění tak líbilo, že neustávali. Družička už se uklonila, ale mluvit nemohla. Kněží se usmívali, Loukota zuřil. Ještě že se tu naskytnul Adolf v červené komži, byl poslán na věž s důrazným vzkazem, aby dobrovolní zvoníci ustali.

Umlkla kovová srdce a už jenom zvonovina duněla.

Zatím co starostové krátce uvítali faráře a družička mluvila ve verších jako zakřiknutým hlasem, tetky vzadu rokovaly.

»Co to přijelo za paničku s těmi velebnými pány?«

»Žádná panička — venkovanka, jako jsme my. Snad ji sebrali na cestě a vezli kus cesty.«

»To by seděla u kočího a ne hned vedle pana vikáriusa.«

»Snad se tam nemohla dostat na kozlík, tedy ji vzali mezi sebe.«

Tetky, aby si rozuměly, musily hodně křičeti, ký div, že byly okřikovány, aby mlčely.

Posléze všechno proudilo do chrámu, jenž jakoby tonul v moři světel, zářil novým vymalováním i zlatem na postavách světcův. Také se ozvaly velebně varhany, jako když před pěti roky sem vstupoval velekněz k udělování biřmování. Lid rychle naplňoval lavice, Loukota marně bránil přednější místa pro hodnostáře, všudy mu našli diváci, děti se pomíchaly mezi dospělé, ženské tlačily se až na mřížku.

Vikář odešel do sakristie, kde se přestrojil, potom měl k osadníkům řeč, představuje nového faráře. Páter Antonín přečetl

na kazatelně pastýřský list. Nyní bylo na Doubětovi, aby se ujal slova, už se obrátil k lidu, rozhlédl se prostorami chrámu, ale hned nemluvil; nemohl vyraziti ze sebe hlas, jak byl dojat. Teprve za chvíli, nejprve stísněně, ale potom už zvučně mluvil k osadníkům, kteří mu byli touto chvílí svěřeni k opatrování a zušlechtění duší.

Pravil, že přichází s láskou a té rovněž žádá. Nechce mnoho slibovati, ať budoucnost ukáže, co tu vykoná. Doufá, že jemu i matce jeho zde pobyt nebude znechucován, ale že v pokoji s osadníky žíti bude.

Následovala obvyklá nedělní pobožnost s požehnáním ku konci.

Tetky se dlouho ještě nerozcházely, stály u kostela a rokovaly. Kočí přejižděl, čekaje na vikáře. Loukota zase číhal na věži, pohodlně se mu hledělo k faře, ale pomocníků ku zvonění měl málo. Jenom Adolf pomalu rozhoupával Jana. Však se nebude dlouho zvoniti, jenom co bude vikář za kovárnou.

»Tak to je farářova matka! Kdo by se toho byl nadál! Proto ji pan vikáři vedle sebe posadil.«

»A posud statná. Ta jistě povede synovi domácnost. Jenom vyzná-li se v tom. Nějak vlídnou se býti zdá. V kostele neposadila se do panské stolice, ale klečela stranou u oltáře. Jistě modlila se za syna, by se mu

u nás kale vedlo. No, my nikomu neubližujeme.«

»Bude-li pak s lidmi? Sestra dřívějšího faráře se sousedkami mnoho nevařila. Každý není společenský. Někomu milejší je samota.«

»A co je po tom! Rády si pohovoříme, rády chodíme na besedy a zde postojíme. Nic není do škarohlídných lidí.«

Tetky přisvědčovaly, majíce hlavy se-skupené a ohlížejíce se po faře.

A již kočár se pohyboval po kostrbaté cestě. Vikář ještě jednou se ohlédl, posmeknul klobouk, tetkám kynul rukou a ujížděl k domovu.

Také poslední účastnice slavnosti se rozcházely. V hospodě opět třískala koule do kůželek. Dvorský pasák vyháněl hovězí dobytek. Na druhé straně dědiny kdosi klepal kosu. Bylo ve žních. Ještě ovsy čekaly na sekáče. Ukazovalo se pěkné počasí, jasná obloha nebyla ani jediným mráčkem po-tažena.

Loukota uzamknul kostel a odnášel klíče. Uvítání svoje nechal si na příští den, až bude na ně více času a na všech pěti prstech levé ruky bude moci vypočítati, co faráři v novém působišti přeje od zdraví až do naděje nebeského království. Přání to před-nášel o svátku farářům i o svatbě novo-manželům.

Zatím co farář s páterem Antonínem jednali v kanceláři, Doubětová prohlížela budovu. Nábytku zde posud nebylo, všudy zela prázdnota ve všech koutech. Začala od kuchyně, kde stála jenom rozměrná kamna. Okny bylo viděti na hřbitov a ke kostelu. Vedle kuchyně pokojik pro hospodyni. Ani neměl kamen. Naproti s jedné strany kancelář a s druhé spíž, ovšem nyní také prázdná. V pažení stálo několik zaprášených láhví.

Po dřevěných schodech vešla do poschodí, kde byly tři pokoje. V jednom visel inventární obraz, podobizna nynějšího patrona. Okny byla pěkná vyhlídka přes doškové a taškové střechy do pahrbkovitého okolí. Tu a tam mile kynul zelený lesík. Kraj tu byl vůbec vlnitý, s pahorky, stráněmi i úvozy, pole podivně položena v menších lánech. Cesty i potoky točily se hadovitě, jak právě poloha připouštěla. Kol kolem vyhlédaly samoty na kopcích i v úbočích.

Nejzachovalejší malba pokoje značila, že se té místnosti málo užívalo, jenom tak o poutích a slavnostech. Prostřední určen pro hosty, v krajním s okny do vsi bydlel farář.

Doubětová hned poznala, že má do všech těch místností Pavel málo nábytku, než co na tom, polovinu jich na čas zavře. Vždyť se dříve s jedním pokojíkem spokojil.

Potom prohlížela rozsáhlý dvůr, poněkud vetčný chlív, v kolně shledala asi cent uhlí a několik košíků naštípaného dříví, což administrátor pro začátek koupil. Stodola byla zamčena, vykukovala z ní sláma. Ze dvora se vcházelo do zahrady velmi pěkné, se starými štěpy a hrušněmi. Na záhoncích pěstovány květiny, jichž byl páter Antonín milovníkem.

Doubětová ještě nebyla hotova s prohlídkou, když se za ní ozvaly hlasy. Farář s Antonínem ji hledali.

»Matko, pan administrátor už zítra nás chce opustiti«, žaloval Pavel.

»To by bylo pěkné! Vždyť by se zdálo, jako bychom vás vypudili. To nesmíte«, řekla matka.

»Rád bych se podíval o prázdninách do světa, než nastane školní vyučování. Zde jsem byl jako přikován«, vykládal mladý kněz.

»Aspoň několik dnů zůstaňte«, prosila Doubětová.

»Provedete mne v okolí, seznámíte s poměry« —

»Tedy zůstanu do středy, ale potom zcela jistě odjedu. Také se chci podívat do rodiště«, určoval Antonín.

»Odpusťte, že jsem tak zvědavá, máte ještě na živu pány rodiče?« ptala se Doubětová.

»Ani otce, ani matku; oba jsem ztratil ještě za studií. Bratra a sestru navštěvuji. Všichni tři lneme k sobě.«

»To je dobře«, pochvalovala Doubětová.

Prošli zahradu, kde zráló ovoce, páter Antonín vysvětloval, jak brzo lze ten neb onen strom česati, určoval, které kmeny bude nutno brzo zaměnit novými sazenicemi.

»Jak viděti, jste, pane bratře, se vším dobře obeznámen«, poznamenal Douběta.

»Všimal jsem si zahrady a byl bych tu podnikl ochotně některé opravy, kdyby starý pán dovolil. Ten byl už takřka života nasyčen a k novotám mrzut. Až dočkáme tak vysokého stáří, ani s námi jinak nebude.«

Nová hospodyně si stěžovala, že by ráda připravila večeři, ale že jest bez nádobí jako bez pravé ruky. Antonín chtěl jíti do hostince, ale za vděk přijal zbytkem šunky, již přivezla Doubětová s dvěma láhvemi vína na svačinu pro vikáře. Usadili se v pokojíku u kuchyně a povídali po tmě, ač byla na stole připravena svíčka.

»A kdo se o vás, velebný pane, po smrti rodičů staral?« vyptávala se Doubětová, již oči i v tom přítmí mile zářily.

»Starší sestra; ovšem nemusila si dělati újmy v majetku. Já měl na statku podíl, z něhož se všechno vyplácelo — moje studie, cesty, vybavení při odchodu. Ještě mně ně-

kolik stovek zbylo. Mám je posud vtělené na statku.«

»Tedy zámožný!« řekla Doubětka a hlavu obrátila k oknu, kde seděl Pavel, vyhlížeje do vsi, kde sporá světla v oknech blikala. V letě se mnoho na venkově nepropálí oleje.

»Tak trochu«, usmál se Antonín. »Oceňili nám dědictví po rodičích na dvacet tisíc. Ovšem já dostal nejméně. Neželím toho, nepotřebuji těch peněz. Milejší by mně bylo, kdyby rodiče tak záhy neklesli do hrobu. Než, co naplat.«

Doubětová vyzvíдалa dále, litovala opuštěnosti malého studentíka, vmyslila se v jeho poměry. Nedostatkem hmotným netrpěl, ale přece se mu nedostávalo hřejivé lásky srdce mateřského. Bylo to znáti v každém jeho slově, v každém povzdechu.

»Lituji, že mne odtud přesadili«, řekl posléze, »teď bych tu byl ještě raději kaplanem.«

»A proč?« optal se Douběta.

»Poněvadž bych měl ve vaší matce také matku svoji«, vyznal horoucně mladý kněz.

V.

Mnoho se napřemýšlel zvoník a kostelník Loukota, jak by měl nynější hospodyně na faře oslovovati. Dřívější říkal slečno, někdy také panno slečno, ale jak nazývati matku farářovu? V Říhovicích takové starší osoby sluly hospodyně, případně babičky a ve statcích panímámy.

Loukota na to přišel a když se dostavil ráno pro klíče, přál šťastného rána — panímamince. Doubětová neodporovala a tak jí zůstal název — panímaminka z fary nebo farářova panímaminka.

Přání přednesl v sakristii, po mši pohovořil si jenom s Doubětovou. Pavel záhy odešel do přespolní školy. A vykládal Loukota hned o hospodářství, neboť sám polařil na svém i kostelním poli, jehož užívání měl za služby kostelnické. Doubětové začal říkati — oni; ale když si to zakázala, vykal jí.

»Já totiž také panu faráři zdělávám pole«, vysvětloval. »S tím troškem to jde, ale kdyby to mělo býti na celém farském, tu bych nestačil. To by k tomu musil býti pár volů, jako za jemnostpána Soukupa, co se odtud před patnácti roky vystěhoval. Ani nevím, zdaž je posud živ.«

Doubětová musila se obrátiti na Loukotu s dotazy, kde by co koupila, odkud by

mohla bráti mléko, pokud totiž nebude kravka ve chlévě, kde dřívější farář to neb ono objednával.

Kostelník věděl všechno důkladně a radil poctivě. »Mléko by se dostalo po staveních, ale povím pravdu, jednou by dali rádi, podruhé, aby nemusili dáti zdarma, zapřeli by, neboť by se styděli přijmouti peníze« —

»Bůh chraň, abych něco chtěla zdarma! Ráda zaplatím, jenom když všechno dostanu spravedlivé«, minila Doubětová.

»Tedy zamluvím pro panímaminku mléko v panském dvoře«, nabízel se Loukota.

»Ale jeho nájemcem je, jak jsem slyšela« —

»Roubíček. Pravda, ale my na něm závisíme. Nelekejte se ho, ten jakoby ani v žilách nekřesťanskou krev a v hlavě jiný rozum neměl. To obchodník Raušar je mazanější. Ten chce za obilí místo peněz dávat zboží, aby hned dvakráte vydělal.«

Panímaminka ještě nepověřila kostelníka plnomocí k zamluvení mléka ve dvoře.

Loukota by byl ještě déle mluvil, snad také poměry v obci odhaloval, kdyby rozmluvu tu nepřetrhnul nový host, Václav Korel, jenž na faru se přihnal jako velká voda. Prudce zazvonil hned třikráte. Kostelník mu šel otevřít a huboval za dveřmi: »To

je spěchu! Snad nehoří? Co tu chcete, člověče? Pan farář není doma«.

Ale Korel Loukotu odstrčil řka: »Zde jsou pro mne dveře vždycky dokořán. Farář je můj švagr a Doubětová tchýně.«

Už i panímaminka zaslechla známý hlas a vyšla na síň naproti: »Vítám vás, zeti. Tedy jste se na nás přijel podívat? To je hezké.«

»Ale od vás není hezké, že jste slavili instalaci a mne nepozvali. Slyšel jsem o tom v hostinci, kde mám koně.«

»Pavel to odbyl jednoduše, nikoho jsme nezvali. Teprve s večerem přivezou nám z nádraží nábytek.«

Doubětová vedla zeti dále, ten však nestál o to dívat se na pokoje s vyšlapaným nátěrem, jemu běželo o hospodářství, chlévy, zásoby sena a slámy.

»Sama jsem posud ve stodole nebyla«, řekla Doubětová. »Můžeme se tam poohlédnouti.«

Loukota otevřel červeně natřená vrata, do nichž administrátor střílíval, uče se zacházeti revolverem, a Korel lačně vpadl na upěchovaný mlat. Ruče ohlédl se v pravo v levo a potom se zazubil: »To je všechno?«

»Ano, na farském letos bylo pouze žito, jetel a brambory. Ty tam jsou posud a dosti pěkné«, vysvětloval Loukota.

»A zásoby z minulých let? Kolikaleté seno, uschované obilí?«

»Toho tu nikdy nebylo, faráři nedělali takových zásob.«

Korel byl zklamán. Podíval se do prázdné kolny, do chléva plného pavučin, na půdu bez zrna obilí.

Loukota už odešel, vrtě hlavou, tchýně si odvedla zetě do kuchyně, kde mu přece poskytla nějaké občerstvení. Ptala se na Vitiny, na něž nemohla zapomenouti, na lidi, které nedávno teprve opustila a posud na myslí měla.

»Jinak jsem si to zde představoval«, mezi jídlem vykládal Korel. »To má Pavel špatný začátek. Krajina se mně tu také nezdá býti právě úrodnou. To je u nás lépe.«

Doubětová pokrčila rameny.

»Musíme všechno s osadníky snášeti — dobré i zlé. To jinak nejde.«

Korel ještě to a ono pověděl a chystal se odjetí.

»Natrhej dětem ovoce na zahradě, ale sám musíš rozeznati, které už je zraie. Já se posud v tom nevyznám«, vybízela tchýně.

Korel vešel do zahrady a lačně se rozhlížel, kde žloutnou hrušky a červenají jablka. Pobíhal od stromu ke stromu, zde zatřásl, jinde utrl, ochutnal, plnil kapsy, šátek rozeštrél a dával naň veliké švestky.

Doubětová čekala ho na dvorku. Na zahradu jíti nechtěla, aby se nezdálo, že dohlíží.

»Pěkná zahrada«, pochvaloval Korel, »hodně ovoce. Bylo by škoda, prodati je sadaři. Na česání těch vysokých štěpů sám bych přijel.«

»Nevím posud, jak Pavel s tím naloží a dá-li se zahrada zužitkovati. Posud jsme o tom nehovořili«, odvětila Doubětová.

»U nás letos mnoho ovoce není a co je, padá vedrem. Tak vám děkuji. Pojedu.«

Tchyně vyprovodila zetě před faru, vzkázala všem známým srdečný pozdrav a ještě chvíli dívala se za Korelem. »Hodný člověk«, usuzovala sama u sebe, »ale příliš schránčivý. Ten Marii věno nerozhází.« A kývajíc hlavou, vracela se do fary, do svého nového domova.

Na faře v Říhovicích bylo už poněkud urovnáno, ovšem polovina pokojů byla posud prázdná. Pavel upravil si kancelář spolu jako ložnici i jídelnu a nejraději tu prodléval. Naproti byla matka, kterou mnohokrát denně navštívil. Noviny četl jenom v kuchyni, často nahlas, aby i matka slyšela. Obstarávala si všechno téměř sama, jenom na faře Loukotová v sobotu umyla a ve třech nedělích vyprala. Až se v Říhovicích divili, že si panímaminka pro posluhu a výpomoc nebéře služku.

Pavel co den byl v některé vesnici, buď že nemocné zaopatřoval, buď ve škole učil. Někam ho vozili, jinam chodil pěšky. Na těch cestách představoval se u starostů, zastavil se ve mlýnech, zašel do lesů k myslivcům, do rozmluv se dal s lidmi pracujícími na poli, a tak se pomalu seznamoval. Osada byla hodně rozlehlá, ke kostelu náleželo několik více méně vzdálených vesnic, u potoků stály mlýny a pily, tu a tam po stráních rozházeny samoty. Dva panské dvory byly pronajaty.

Panímaminka mnohdy starostlivě vyhlížela, kdy se syn navrátí. Loukota poznamenal, doprovázeje faráře k nemocnému, že tam vede krkolomná cesta; také vypravoval, kdy se co ve zdejších lesích událo, a tak dělal Doubětové i marnou starost.

Jindy čekal oběd na plotně a Pavel nešel; zdrželi ho v myslivně, ve mlýně mu na rychlo usmažili pstruhy, ve statku čerstvá vajíčka.

A když tak zase oknem vyhlédala na silnici, vidí muže, jak za sebou táhne kravku. Tak se jí zdálo, že by měla znáti toho muže i tu strakatou krávu. A nemálo se podivila, když oba mířili ke vratům a na tyto bylo silně zabušeno. Odstavivši opatrně hrnky na plotně a přehodivši šátek přes hlavu, pospíchala otevřítí.

Vrata zaskřípala ve stěžejích a Doubětová zvolala s velikým údivem: »I pro Boha, to jsi ty, Antoníne? A kam vedeš stračenu?«

Syn se jenom usmál, kynul hlavou a než převedl kravku přes práh, udělal nad ním holí kříž.

»Kde je chlív?« ptal se, hledě po dvoře.

»Zde«, ukazovala matka, »ale posud tam máme jenom dříví a staré bedny.«

Antonín uvázal kravu u stromu a hned dělal pořádek ve chlívě. Posléze i podestlal, žlab vyčistil a slavnostně uváděl sem první dobytče, pětiletou stračenu.

»Tak, aby se ti zde dobře dařilo, abys přinášela mnohý užitek. Opatrovnici budeš míti pečlivou, o tom jsem přesvědčen.«

»Ale, synu, posud nevím, co tohle znamená?« posléze se dostala ke slovu Doubětová.

»Že jsem vám přivedl vaši stračenu«, smál se Antonín. »Snad ji posud znáte« —

»To znám velmi dobře. Co jsem se jí napásla, nadojila, naopatrovala.«

»Abych vás nenechal v nejistotě, tedy vezte: Dala jste mně chalupu s několika měrami pole. Bez dloužku to nebylo. Byla iste ke stolu, na jiný výměnek nebylo po-
vyšlení. Ale přece. Vymínila jste si v chlívě kravu. Korel povídal, že je ve vašem chlívě

tak chudo, i myslil jsem si, že vám tu krávu dám hned. Aspoň jí užijete«, prostě vykládal Antonín.

»Pravda, krávu mám vymíněnou, ale že ji dáváš hned, jsi ve škodě«, mínila matka.

»No, co na tom! Až se zmůžete, oplátíte to mým dětem.«

»A co tomu říkala žena Josefa? Ta jistě bránila.«

»Co mohla dělati, když jsem tak usoudil? Litovala stračeny pro její užitek. Slíbil jsem jí, že nám časem od ní dáte jalůvku k chovu.«

Mezi tou řečí vešli do fary; Antonín ptal se na Pavla a slyše, že tento odešel do vzdálené školy, řekl: »Proč je sám? Proč si nevezme kaplana?«

»Pan vikář se vyslovil o této faře, že na jednoho je mnoho a na dva málo. A teď by Pavel ani velebného pána nedostal. Až později. Ale je při tom běhání zdráv. Však se ho dočkáš, bude tu co nevidět.«

Panímaminka odskočila do chléva, aby dala stračeně kus otavy ze zahrady, a Antonín zatím přecházel farou.

»Hezké, ale o velikém blahobytu to ještě nesvědčí.« Odhrnul pokrývku a zasmál se hlučně: »Hleďme, matčina truhla tu posud dělá službu. A pod tou pokrývkou vypadá jako pohovka. Mnoho posud v plat-

nosti, co si matka odvezla z domova. I ta polička se hodila.«

Při té prohlídce přišel v kuchyni ke stolku, na němž měla Doubětová šicí nástroje, růženec a nebesklíč. Zamyslíl se nad těmi předměty a celá činnost matčina mu zatanula v dojaté duši: práce a modlitba.

Panímaminka se vrátila s veselou zprávou, že stračeně chutná, co vyrostlo na farské zahradě a právě se sušilo pro budoucno. Nenadála se, že tak záhy toho bude upotřebeno.

»A jak se potěši Pavel, až přijde«, dokládala.

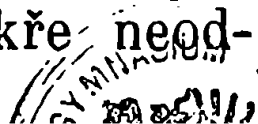
»Blaží mne, že jsem vám učinil radost«, pravil Antonín a jako za odměnu za ten čin sám se hladil po oholené tváři.

Doubětová ptala se na druhého syna Karla, na dceru Marii, na děti všech rodin. Měla ty vnuky a vnučky zapsané na poslední stránce své modlitební knihy, kde vedla jakýsi rodokmen.

»A Martin nedal o sobě věděti?« poslěze se ptala.

»Ten dobrodruh?« zlostně vyjel Antonín.
»O tom ani slyšeti nechci.«

»Ztracený marnotratný syn«, jako útrpně pronesla matka, své dítě tak příkře neod-
suzujíc.

»Měl se pořádně držeti jako my všichni, ale takto našemu rodu jenom hanbu dělá. Jsme rádi, když nám ho v obci nikdo nepřipomíná. Trnu strachem, volá-li mne starosta, nedošla-li nějaká listina, jež by novou hanebnost Martinovu odhalila.«

Doubětová byla ráda, že příchod Pavlův rozmluvu onu přetrhnul. O Martinu se ničeho nedověděla a posudky o nezdárném životě jeho slyšeti nechtěla.

Pavel srdečně vítal bratra. Odloživ svrchník a hůl, přisedl k Antonínovi.

»To je hezké, že jsi na nás nezapomněl. Máš zaseto na ozim?«

»Dříve, než se rozhovoříte a do jídla se dáte, musím ti, Pavle, sdělit, že už není v našem chlévě prázdno. Antonín nám přivedl stračenu«, radostně ohlašovala paní-maminka.

»Chtěl jsem ti, jak se pamatuješ, najednou koupiti švýcarský dobytek, když však začínáš tak pomalu, dovedl jsem ti kravku, kterou si matka vychovala.«

Líc Pavlova se rozjasnila ne tak nad cenným a užitečným darem, jako nad tou známkou dobrého srdce, již bratr projevil. Vřele mu stisknul ruku.

»Měl jsem několik stovek«, vykládal, »ale brzo vyskákaly za nábytek, kuchyňské a stolní náčiní, třeba jsem nekupoval stříbra

a mramorových desek. % chudého pocházíme rodu, ta chudoba všudy se nám věší na paty. Co na plat! Jenom když je zdraví a veselá mysl.«

Před obědem se Antonín bránil, že nebyl očekáván a tudíž že někoho o jídlo připraví, že má krajíc chleba v kapse.

»Sníš nám vlastně večeři a tu matka upraví jinou«, smál se Pavel. »U nás se totiž téměř pravidelně ohřívá večer, co zbylo od oběda.«

»Jednoduše tu žiješ, ale spokojeně«, usuzoval Antonín.

»A to mne nejvíce blaží«, kýval Pavel, hledě na matku, jež k té jeho spokojenosti nejvíce přispívala.

Popovídali si, a když Antonín pomýšlel na návrat a do dne příštího se zdržeti nechtěl, nabídl se farář, že ho kus cesty vyprovodí. »Půjdeme«, dokládal, »kolem farských polí, ta tě budou více zajímat, než cokoliv jiného na osadě, než zbytky starého hradu za dvorem, jež mně nedávno nájemce ukazoval.«

»Co je po tom!« mávnul rukou Antonín a v naději, že spatří bratrovo pole, už hledal hůl i provaz, na němž stračenu přivedl. Pro děti vzal dárek od babičky a první byl na prahu. Záda ho bolela od sedění a celodenní zahálky.

Bratři vyšli, jeden v černém, hodně už otřeném kabátě, druhý v šedivém sakku, s bělavou čepicí na hlavě. Byli si podobní; kdo je potkal, hleděl s jednoho na druhého. Hned se pustili do polí, rozdělených na větší, menší lány, čtverce a čtverečky, dle polohy i majitelů bohatství.

»Tam na té stráni je farské«, ukazoval Pavel bílou rukou.

Antonín radostí přímo poskočil.

»To je proti slunci a zdá se býti dosti hluboké. Ale takhle bych je neoral. Ornice příliš zanáší se na dolní brázdy a z jara i při lijavcích s vodou uniká.«

»Nyní nemohu nic dělati, role jsou pachtovány, jak pozoruješ ty dílce. Na konci je moje.«

»Dle všeho nejšpatnější. Tam bude spodek skalnatý. Nebyl tvůj předchůdce dobrým znalcem.«

»Až to vezmu v režii, poradím se s tebou a ve všem tě poslechnu«, řekl farář a bratrovi poklepal na rameno.

Antonín však plány dělal předem, kam se co bude síti, jak se hospodaření uspořádá. A na pole se ohlížel, když kráčel sám k domovu, a krajinu zalévaly poslední sluneční paprsky. A louskal prsty, jakoby už do pořádku uváděl bratrovi svěžené farské pole.

VI.

Za celý den mnoho se Pavel Douběta nachodil a najezdil po osadě. S podzimem dostavovaly se rozličné choroby, mlhy válely se po zemi, obloha někdy se podobala režnému pytli. Těžce se dýchalo churavcům, mnohý se domníval, že nadchází konec života jeho a toužil po smíření s Bohem.

Jindy šel Pavel do školy, těše se na malé bobečky, ale časem vracel se s hodným zklamáním. To ho však nesmělo odstrašiti, aby v nejbližší době nekonal znovu dosti namáhavé cesty přes kopce, v plískanicích, v rozbředlém blátě.

Doma musil prodletí nějakou hodinkū v kanceláři, aby vyřídil úřední dopisy. Také seznamoval se s matrikami a rovnal archiv. Při suchopárné práci té někdy přišel na dopis, který obsahem upoutal pozornost jeho. Přečetl celou pamětní knihu. Kostel byl v pořádku od poslední biskupské visitace.

Ale Pavel se těšil na večery. Tu to chtěl míti zařízeno jako doma, když prodléval v rodině. Uzamknuv kancelář, uchýlil se do kuchyně k matce. Tady měl stůl s novinami a knihami. Ta lampa, u níž sedal v Taubicích, i tady hořela. Pokud panímaminka šukala po kuchyni, rozlévalo se všudy světlo, když pověsila utěrku na

kamna a usedla ke stolu, Pavel stlumil světlo zeleným stínítkem, že bylo viděti pouze po voskovaném plátně na stole. Pavel předčítal matce denní listy i nějakou kapitolu z knihy. Doubětová buď složila ruce křížem nebo pletla punčochy. Od kamen sálalo teplo. Zatím co matka myla nádobí, Pavel přehlédl politiku, potom četl něco lehčího.

Doubětová každého nešťastníka litovala, mnohdy slova soucitu pronesla, časem i slzu uronila, když bylo líčení příliš dojemné.

»Nebožáci, jsou bez přístřeší! Co jenom to tu holku napadlo, bráti si život! Kam dal ten člověk rozum, skákati do rozjetého vozu! Že se mu včas nepomohlo!«

Takové pronášela úsudky. Pamatovala si, kdo byl dodán do nemocnice, a ptala se, není-li tu nic o jeho smrti. Vzpomínala na nešťastníkovu matku, jakým tato byla zachváčena bolem, když o neštěstí svého dítěte slyšela. Pro všechno měla zájem, s každým cítila, třeba ho neznala a nikdy o něm neslyšela.

Jindy se rozhovořili o celém rodu. Doubětová počítala, jak rodina jejich roste, jak těch vnuků přibývá.

Ale babička radost měla z těch vnoučat, každé na svět vítala radostně, třeba u Antonína to bylo páté. Každé držela na ruku

při křtu a vyhledávala mu vhodné jméno po rodičích, po dědovi i sobě. Všudy už měli Václava, Marii, ano i Pavla po strýčkovi. Jenom nikomu nedala jméno Martin, ač dva vnuci v ten den se narodili. Nechtěla, aby sluli po tom, jenž se z toho rodu nezdařil.

Osm měla těch vnoučat, z polovice chlapce, ostatní děvčata; nejstarší vnuk, syn Antonína, jako rozrostlý hoch už otci statně pomáhal. Dcera Marie měla děti dvě, jedno už školou povinné, a nejmladší syn Karel teprve se mazlil s jedináčkem.

Babička jakoby každé to dítě viděla před sebou. Byli však ještě potomci od bratřů, z další přízně; Doubětová jich neodstrkovala, ale přece často tázati se musila: »Cí jsi, hochu? Jak ti říkají, děvče?«

Pavel se v té drobotině nevyznal. Málo pobyl doma, děti se mu stranily, jenom tak s Antonínovými polaškoval, že tu bydlel několik dnů, jak dlouho totiž s matkou těšiti se mohl.

»Kterého to, maminko, myslíte?« ptával se mezi řečí farář.

»Inu, Korelova, ten je nejmladší.«

»Poslední posud potomek našeho rodu.«

»Antonínův Pavel mohl jíti na studie. Byl by to vytloukl jako ty. Co jsem se mu

namluvila! Neposlechl. Opraf a otka je mu milejší.«

»Ale, maminko, k čemu ho nutiti? Snad by to nyní ani tak nepřestál, jako před lety. Mládež má jiné požadavky. Bude z něho dobrý hospodář, když je tak pro polaření roznícen.«

A tak probírali všechny, rozumující, co by se komu hodilo a slušelo.

Večer utekl a příštího dne se pokračovalo ve čtení i v úvahách. Jedné osoby se však syn i matka báli dotknouti, třeba jim jméno její na jazyku lpělo, třeba mnohdy na ni myslili. Byl to Martin, nešťastný Martin, ten nezvedenec a utečenec, jak se o něm bratři vyslovovali, a ježž nejvíce švagr Korel odsuzoval.

Nedalo se vyhnouti, aby se o zbloudilém nerozhovořili. Tu spokojenost obou byla porušena. Taková vzpomínka byla jako černým mrakem na jasném obzoru jejich života.

»Kde asi Martin bloudí? Zdaž posud na živu? Jak se mu vede? Sestoupil-li s cesty, která jej vede do srázné propasti?«

Při těch úvahách Doubětová schýlila hlavu a utřela uslzené oči.

»Nešťastné dítě!« zahořkovala.

»Tak se vyznal v malířství, tak zručně a pěkně pracoval! Co jenom se to s ním stalo, že tak se spustil! Všichni z našeho

rodu tak šetrní, tak pořádní, i ten švagr se k nám tolik dobře hodil, ze všech je radost, a jenom ten, jeno: n ten!«

Pavel vložil ve slova ta velikou lítost. Matka naproti zaštkala.

V čisté, bílé kuchyni bylo dusivé horko. Lampa poněkud hučela, knot byl příliš vytažen. Nástěnné hodiny hřmotně cvakaly. Do oken bil sníh s deštěm.

»Vzpomenu-li si, že v takové nějaké slotě Martin se potácí stezkami, že je spoře oblečen a málo chráněn proti nepohodám, že nemá teplého domova, tu vždycky tesknost mnou zalomcuje«, vykládala matka.

Pavel přisvědčil. Také téměř co den se vrhal do toho sněhu, hluboce se brodil, tvář šlehajícím vločkám nastavoval, ale byl teple oděn, dobře živen a po cestě vždycky čekala ho teplá jizba.

Ale Martin —

Kdykoliv u farských dveří stanul otrhaný mladý muž, který bručel prosbu a natahoval ruku pro almužnu, panímaminka vždycky vzpomněla na Martina. Snad je v podobném, třeba horším postavení.

A Pavel potkával na cestě podobné lidi, práce se štítící a jiné obtěžující, zbytečné údy lidské společnosti, kteří slušněji oděné chodce zastavovali a peníze drzým posměchem a hrůzou si vynucovali. Douběta

rovněž připamatoval si bratra a do duše drala se mu myšlenka, že bratr jeho Martin podobně asi jedná a podpory si vynucuje, pokud není sebrán četníkem a zavřen pro tuláctví na několik dnův, aby potom stejně dále živořil —

»Což abychom po něm pátrali?« posléze ozval se Pavel. »Dáme ho úřady hledati.«

Vděčně pohlédla matka na syna. Jiskra naděje v mateřském srdci jejím ožila. Ale hned zase sklonila se její postava a zrak povyhasnul.

»Synové se bojí, že by jim dělal ostudu. Antonín se hněvá, že tak rychle a prostopášně rozházel podíl po otci, ostatní se strachují, že by měli příživníka, a nejvíce Korel zeť se zlobí. Ani nemůže Martinovi na jméno přijíti. A pak, bylo-li by to hledání co platno? Už prý takový poběhlík v naší rodině byl, muž se o něm zmiňoval. Ten se toulal světem a zlobil vrchnost, jíž byl poddán. Marně po něm mušketýři pásli, aby ho oblékli do bílého kabátu. Jenom se ukázal a už byl v prachu. Taková kmitavá bludička — Přišel teprve do Vitin umřít, když byl strmácen, na těle schátralý, v duši rozerván. Ale ani nedošel otcovského prahu, zahynul u první zahrady, kde pod ořeším odpočíval. Poznán byl teprve po smrti.«

Pavel dychtivě poslouchal, bylo mu to něco nového, posud o tomto předku svém neslyšel. Takové věci spíše se utajují, než aby se přenášely od pokolení na pokolení.

»Ale Martina nikdo nehoní, teď jiné jsou poměry, sám je vinen svým neštěstím. Posud je mlád, ještě by mohl počítí nový život. Času dost. Dá Bůh, že také se navrátí, ale dříve, než ten honěný předek náš. Doufám, že by ho nikdo z nás od prahu neodehnal.«

»Děkuji ti, Pavle, za ta slova i ochotu.«

Farář opět se uchýlil k novinám, ale věděl, že teď čte vlastně pro sebe, neboť matka nepřipojovala k těm běžným zprávám poznámek, jimiž ty nešťastníky litovala, soucit nad úmrtím projevovala. Dnes měla co činiti se svým bolem, se svojí strastí, která zaujala celé srdce její. Pavel také stišil hlas a posléze četl pouze očima při blikající lampě. Matka vstala, aby ještě to neb ono odstavila. Nebyla toho potřeba, ale Doubětová hleděla vždycky při práci zapomenouti.

Tak míjel večer za večerem, až se konaly přípravy ke svátkům a pomýšlelo se na dárky.

»Neměli bychom sem zavolati Antonínovu nejstarší děvčici na ten štědrý večer? Bez dětí je tolik smutno v tu dojemnou dobu«, mínila panímaminka.

»Povolejte ji, ať s námi ztráví svátky a ať se s ní pobavíme«, svoloval Pavel. »Aspoň zase jednou po letech budu mítí vánoční stromek«, dodal s úsměvem.

Doubětová hned vzkázala do Vitin, aby sem příležitostně do svátků byla Božena dodána. Doma vždycky štědrý večer mezi dětmi slavila, smutno by jí bylo bez dětského zpěvu, bez výkřiků radosti, bez zářících oček při pohledu na okrášlený stromek. Byla ráda, že Pavel byl srozuměn. Ten nyní měl u večer divné zaměstnání. Na půdě vyšukal staré jesličky, které asi stávaly před časem v kostele ku znázornění betlémské události, pokud dobročinnost osadníků nepořídila nových, větších a umělecky zpracovaných. Pavlovi zželelo se těch trosek, snesl je do kuchyně a teď rovnal, lepil, tu a tam i nože a barvy užil, aby překvapil Boženu Betlémem a sám se spolu potěšil.

Při té titěrné práci vzpomínal na své dětství, kdy také — ovšem tenkrát jenom z papíru — jesličky robil, co rok řady jednajících osob rozmnožoval, až měl dvoje svaté krále a ukrutného Heroda ve třech rozličných podobách. Ted' se tomu smál, ale tehdy to bylo jeho chloubou před soudruhy, kteří se nemohli takovou zásobou pochlubit.

Nyní bylo na Doubětové, aby četla a jednotvárnou práci synovi poněkud zpří-

jemňovala. Nabídla se a hned počala od zadu, kde v rodinných zprávách oznamovány sňatky, zasnoubení i úmrtí.

»Dne 15. prosince zemřel svátostmi umírajících zaopatřený Vojtěch Malý, dlouholetý provisor v klášteře« — —

»Můj dobrodinec, můj příznivec ve studentských letech!« zvolal Pavel a ruce mu sklesly i s tou ovečkou, jíž nohy klížil.

»Také mně je to jméno poněkud známé.«

»Jak pak ne! Byla jste u něho, prosila jste ho za obědy pro mne, děkovala mu.«

»Už vím, takový byl ramenatý, obtloustlý, stále usměvavý.«

»Ano, ano; ten mne jednoho roku vytrhl, že jsem se nemusil postiti, když jenom šest obědů v týdnu jste mně sehnala.«

»Bůh budiž jeho duši milostiv! Hodný to byl pán.«

»A k chudým studentům nakloněn, třeba nikdy nouze nezakusil, neboť pocházel z bohaté rodiny. Stav si volil z přesvědčení. Mohl postupovati, ale rád zůstával u kuchyně k vůli těm ptáčatům, jak studentům říkal. A z ruky jeho řinula se pšenka požehnaná láskou a dobrotou. Mnoho studentů vyživil. Neochaboval, ani když nevděku se dočkal.«

»Však to nedělal pro pouhý vděk. Pavle, zítra vzpomeň si naň při mši, také půjdu do kostela a pomodlím se za jeho duši.«

Doubětová často navštěvovala místní chrám a měla v něm stolicí stranou neda-leko hlavního oltáře, kde ji nikdo z kostela neviděl. Zdědila ji po bohaté výminkářce, která tuto sedávala, až se odstěhovala za zeď pod pískovcový náhrobek.

Toho večera Pavel už mnoho neslepil, ani nepřečetl; mysl jeho zalétala do pro-stranné jizby vedle klášterní kuchyně, kde co den zasedalo několik hladových studentů, kteří buď zde bydleli jako choralisté nebo sem v poledne přicházeli na oběd. Nejmladší ty starší obsluhoval, všem se dostalo po-krmů, že si mohli ještě odložití stranou na večeři. Douběta vůbec večeřel jenom to, co si uschoval v hlubokých kapsách.

Provisor Malý těm ptáčatům přilepšoval na zobu, také i pivo v neděli donesl. Zvláště o svém svátku štědře otevíral ruku, tu mu všichni jeho chráněnci gratulovali a hned v klášteře na oběd zůstali.

A ráno skutečně Pavel oblékal černé roucho kostelní.

Loukota marně vrtěl hlavou a babky ve stolicích marně se dotazovaly, za koho to dnes zádušní mše. Neuhádly, nepověděl jim ani kostelník, nikdo neznal toho jména,

jež na konec farář ohlašoval. Modlili se za neznámého stejně vřele, jakoby to byl jejich soused nebo jinak spřízněný člověk.

»Někdo umřel asi ve farářově rodině. I panímaminka byla černě oblečena«, bylo usuzováno a při tom zůstalo. »Má prý mnoho příbuzenstva. Už několik se jich na faře vystřídalo.«

»Rádi přijdou, nejsou z daleka, a pan farář každého ochotně přijme. No, je správné, když členové rodu tak k sobě lnou.«

»Tak, tak; jenom když toho není mnoho«, mínil Loukota.

»A vy vždycky něco víte«, rozhorlily se ženy na kostelníka. »Sám by byl na faře pečený vařený a příbuzným farářovým by zavíral dvěře. Jste vy — pálený kostelník!«

Společnost se rozešla se smíchem. Ani Loukota neukázal na sobě zlost. Spolknul pilulku a pospíchal po svém.

VII.

Nestranil se farář Douběta svých osadníkův, ale chodil mezi ně v neděli odpoledne do hostince. Dle starého zvyku zastavovali se po službách božích na párek drobův a několik sklenic piva. Tu odbyli také svoje rolnické schůze, učinili objednávky, provedli

kup a prodej a pobavili se. S večerem nebo dříve rozcházeli se do vesnic, do svých domovův. Večer v hospodě bylo prázdno, leda že tam zbyl, kdo neznal toho dne pravé míry a přebral.

Odpoledne fara byla uzamčena. Paní-maminka přijala pozvání v tom neb onom stavení, a Pavel vcházel do hostince, kde bylo hlučno, zakouřeno, kde o stoly se podpírali sousedé nad svým pivem a naslouchali řečníkům. Žertovalo se, vážné vedeny hovory.

Pavel už tu měl svoji společnost v přístěnku, který vlastně sloužil za pokoj pro vzácnější hosty, u dvou stolův. Sedal tu domácí starosta Trachal, rolník a správce poštovny v jedné osobě, revírník Chládek, který křičel nade všechny a klel před farářem na půl úst. Třetí místo vystřídali buď mlynář Houžvička nebo nájemce dvora Roubíček. Mnohdy tu byli oba.

Mluvílo se o věcech všedních, ale také zabíháno do politiky, kde se časem náhledy různily. Každý se řídil novinami, jež odebíral, a tu mnohdy posláno domů pro ně k potvrzení pravdivosti podaných důvodův. Jenom mlynář pro žádné neposílal, poněvadž novin nepředplácel. Smáli se mu, že čerpá svoje vědomosti o světě od krajanů, kteří se občas ve mlýně zastavili. Roubíček měl list

německý a musil jej překládati. Faráři uloženo, aby bděl nad tím, je-li překlad správný.

Když pak zprávy srovnány, pročteny, svářící se uvedeni k tomu náhledu, že jsou zhusta podváděni, že noviny různých náhledů dle svého si politiku upravují a tak jednostranně čtenáře své vedou. Zasmáli se tomu, ale také se zlobili.

»Pro nic a za nic bychom se dali do sebe. Aby do toho —« huboval revírník. »My ty noviny máme za evangelium.«

Nájemce dvora se jenom usmíval. »To je také těch novinářů politika, aby si nás udrželi. Já mám list k vůli inserátům a obilním cenám.«

Říhovičtí nemálo byli pobouřeni, když v krajském listu objevil se dopis, kárající nepořádky v obci. Jakoby z čista jasna blesk udeřil. Co je komu do zdejších cest? Když se mu tudy jízda nelíbí, nemusí sem jezdit. Nikdo pro něj neposlal. Také hned uvažováno, kdo se opovážil pokojné obce nešetrným způsobem se dotknouti. Z domácích to jistě nikdo nebyl, tak by se na rodišti svém neprohřešil.

Tak horlili starosta a mlynář. Roubíček s revírníkem se usmívali a Douběta mlčel. Posléze nadzvedl ruku. Už se mluvilo o žalobě proti listu, proti vydavateli, nelze-li pisatele chytiti za pačesy.

»Pánové, ruku na srdce a vyznání: Moje vina. Ten dopis obsahuje trpkou pravdu.«

»Tak i vy, velebný pane?« vyjel starosta Trachal.

»Pan farář správně soudí«, přisvědčoval revírník. »Máme zde cesty pramizerné. Domáci jim uvykli, ale z cizích kde kdo proti nim horlí.«

»To by stálo mnoho peněz«, lekal se starosta, »to by šlo do tisícův.«

»Vždyť nemusí býti všechno pojednou, každý rok kousek, dostanou se subvence, v zimě lze voziti kámen. Toho je ve zdejší kraji nadbytek. Jenom otevřítí lomy.«

Ale poplatníkům číslice skákaly před očima, ti se obávali každého vydání. Farář vyličoval, že už takové opravy cest zažil ve Vitinách, že to není tak obtížné, jak by se komu zdálo. Sousedé pomohli svými potahy, dělníci měli nový pramen příjmův.

»A panští hradí třetinu vydání«, naznačoval Roubíček, jenž cesty dle možnosti opravoval na dvorská pole. »Okres přispěje a později mnohou obecní cestu vezme do své správy.«

Dnes hovořeno jenom o dopravních prostředcích. Chládek letěl myslí do budoucna, že by zdejší kraj mohl býti při lepších silnicích spojen s poštou a drahou aspoň autobusem, než nějaká lokálka sem

povede. Starosta ukládal ty vědomosti do hlavy, aby je přednesl při schůzi obecnímu výboru, a místo na žalobu, aby se skutečně myslilo na opravy. »Ale svedu to na vás«, hrozil na faráře.

»Snad to unesu«, potřásl hlavou Douběta, »a kdyby naše dnešní jednání jenom z části se vyplnilo, za štěstí bych si to vykládal.«

V přístěnku bylo hlučno; obyčejně asi při třetí sklenici páni odhalovali svoje nitro, co je tlačí. Starosta huboval na rozličné úřední přípisy, revírník ke všem rohatým posílal všechny rejstříky pasek, mlynář si přál míti více vody, nájemce dvora hodnější čeled.

»A jak vy, velebný pane?« ptal se Chládek.

Než farář odpověděl, ve dvéřích se objevil kostelník Loukota, pátravě prohlédl světlici a oznamoval: »Prosím, velebný pane, musíme jeti k nemocnému do Polešan«.

»Kdo tam stůně?« ptal se zvědavě Trachal.

»Stará Kounická na chalupě.«

»Ta už má čas. Jistě devadesátnice. Ale ta cesta, ta cesta!« předpovídal Houžvička. »Já to znám, vozím tam baráčníkům mouku.«

Farář se neptal na obtíže cesty do vzdálené vesnice v lesích, ale aniž by dopil, položil peníze na stůl a poroučel se.

»Škoda, škoda!« volal za ním Roubíček. »Povinnost je povinnost. Ale ta Kounická mohla také počkati do zítřka.«

Za chvíli od kostela drkal vůz vzadu slamou naplněný, v níž se bořil farář v kočichu. Napřed vedle kočího seděl kostelník s koženou taškou přes plece. Bylo na kost umrzlo, jasným vzduchem zněl zvonek.

»Je to přece divné zařízení«, ujal se slova po odchodu farářově Roubíček. »Všeho nechat a jeti!«

Sousedé jenom krčili rameny.

»Nemocný nečeká«, poznamenal Chládek.

»Pravda, pravda, a náš nový farář je horlivý člověk«, chválil starosta. »Všechno vyřizuje okamžitě.«

»Když jsme tak sami, mohli bychom si hoditi«, navrhoval Roubíček a už zručně míchal.

Ostatní nebyli od toho. V nálevně se hráti přestalo a v přístěnku rozdáno na dardu o nejmenší peníz —

Zatím panímaminka Doubětová byla návštěvou u kupce Poupala, který si tu pomohl, dokud byl sám a neměl v Raušarovi konkurenta. Poupalovi byli zámožní, postavili si slušný dům, hospodařili i na polích

a byli váženi. Vždycky drželi s farou a nejenom sem dodávali koloniální zboží, ale také zvali na návštěvy a tyto opláceli. I panímaminku navštívili a ji vyzvali, aby přišla, až jí bude samotné teskno. Její předchůdkyně také prý trávily naproti u Poupalů volné chvíle.

Panímamince na faře nikdy teskno nebylo a také stále se nějakou prací obírala; ale přece užila pozvání, když ji Pavel posílal, seznav, že vejde do řádného domu. Byly tu vlastně tři rodiny: nejstarší, staří a mladší. Děd a babička užívali výměnku, otec a matka obírali se polním hospodářstvím a mladí kupčili. Ale všichni žili pohromadě, sedali u jednoho stolu, společnou měli pokladnu, mladí ctili starší a tak snášeli se dobře — v pokoji a lásce.

O ženských u Poupalů bylo známo, že jsou výřečné čili že marně nedávají ústům jísti; jedna začala rozpravu, druhá jí převzala slovo a ta nejmladší skončila. Mnohdy hosta ani k řeči nepřipustily a potom si stěžovaly, že jest málomluvný. V neděli také některý kupec přišel, ale obcházeje zákon o nedělním klidu, utekl se do kuchyně; Marie odešla do krámu, tu v její řeči pokračovala matka, a když tato byla odvolána k hospodářství, hned povídala babička.

Všechny byly s každým dějem tak obeznalé, že mohly dále vyličovati.

Jako v hostinci Pavel zvídal zprávy, týkající se obcí, úřadů, vedení hospodářství, tak matka jeho u Poupalů byla uváděna do rodin, jejich poměrů, financí a všedních příhod. A zvídala hned události za dvě, tři generace rodové od babičky, hospodyně a dcery.

Mluvilo se o tom, kdo šel kolem, o sousedech, osobách dávno zemřelých, o tom, co se událo před osmdesáti roky. Všichni u Poupalů měli dobrou paměť: muži i ženy, děti i vnuci.

Ký div, že panímamince hučelo v uších, že si to všechno popletla, zvláště když neznala lidi, když sotva věděla, kde leží dědina, jejíž obyvatelé zde hráli hlavní roli. Ale poslouchala přece, slůvko tu a tam přihodila a naposledy oznamovala, jaké zboží si objednává. To jí večer nejmladší z Poupalů donesl do fary.

Než, později se přece mlhy v hlavě trhaly a Doubětová vnikala do tajů rodin. Pamatovala si jména, seznávala lidi, navštívila okolí, přijímala návštěvníky, kteří čekali na faráře a zatím sedali v kuchyni.

Poupalovi nepomlouvali; povídali, co se skutečně událo, a jenom konkurentu Raušarovi nemohli přijíti na jméno. Tak se

jim tu usadil a brzo značnou část zákazníků na sebe potáhl; dával levněji, vyměňoval obilí, tahal rance peří ze vsí, naléval kořalku.

»Ta veš v kožiše«, huboval Poupal prostřední, »ta nám tady scházela.«

Panímaminka slyšela, ale polénko na nikoho nepřikládala, třeba mohla být bezpečna, že se odtud nic nevynese. Neměla tak v obyčeji. Sotva přikývla hlavou.

»Tak, tak, divně to je na tom světě. Nejinak v mém rodišti, ve Vitinách. Nesmíme hned odsuzovati, neradno chválou plýtvati.«

Doubětová slyšela též o dřívějších obyvatelích říhovické fary, jací byli, co podnikali, kam chodili a jaké zboží kupovali.

A tak mnohými vědomostmi obohacena, vracela se Doubětová domů; zde chtěla aspoň část opakovati, ale nedovedla toho, a pak měla v synovi špatného posluchače. K takovým zprávám jenom pohodil hlavou. Co mu do toho, že má někdo nastrádané peníze, že Poupal s Raušarem se nenávidějí na smrt? Ale přece matku nezdržoval, aby ty návštěvy konala, naopak mnohdy poslal ji, by se zeptala na poměry toho, s nímž měl co jednati. Žádali ho pachtýři pozemků, aby jim slevil, že mnoho platí, ten neb onen přišel s prosbou o podporu. Douběta rád vyhověl, však přece nechtěl se dáti ošiditi;

nemínil podporovati nehodné, maje v tom ohledu zkušenosti. Matka dělala jako prostřednici a Poupalovi oceňovali žadatele.

Tu cestu osadníci záhy vystihli; proto dříve než šli na faru, stavěli se naproti v krámě a něco koupili, aby jim nebylo škoděno, aby se jim dostalo příznivého odporučení.

Poupalové někdy se do žadatele obuli a zle mu vyčinili: »Chcete nadužívati cizí dobroty? Styďte se! Pan farář má svoje a zde nežije ve valném nadbytku«.

Kupec hned poslal na faru, aby prosebníku nebylo vyhověno. Ten pak vida špatně připravenou půdu, ani nezaklepal, ale hned odrazil. A zvláště ten nepochodil, kdo vyprošený peníz nesl druhému kupci, Raušarovi, aby jej proměnil za alkohol nebo tabák.

VIII.

Nadešel nádherný zimní čas. Sníh, jak říkali sousedé, pěkně si ustlal, totiž umrzlo na kost, a teď počalo se chumeliti. Miliony jemných hvězdiček pokrylo půdu, usadilo se na stromech a potáhlo bílým povlakem střechy. Ptactvo se tulilo k člověku, zvěř se tlačila ke stavením, kde bylo i pro ni sporé sousto. Padal sníh s menšími přestávkami

dva dny, potom se vyjasnilo. A hned zavonily rolničky, vyběhla mládež na led, šlapaly se stezičky. Snadno se poznalo dle stezek těch, kde sousedé žijí v lásce nebo nevůli, kam ten neb onen junák chodí na zálety. Revírník Chládek po stopách sledoval pytláky a kam se odstěhovala ta která souš.

Klonilo se k Vánocům. Co den ráno řady osadníků putovaly do osvětleného chrámu a mnohý teď doháněl, co v letě při pilné práci zanedbával.

Kolovraty nevrněly, len se nepředl, ale tetky draly peří a ve dvoře všechna čeled přebírala hrách. Při tom mluvilo se už o vánočkách a svatbách v budoucím masopustě. Pronášeno přání, aby tato pohoda potrvála přes svátky.

Faru v Říhovicích navštívili dva poutníci, každý nesl ranec na zádech, byli zasněženi a v obličejích od sněhu a větru ošleháni. Antonín Douběta přiváděl sem dceru Boženu, jak matka žádala, by o radostných svátcích bylo i zde radostno. Dívenka šla velice ráda. Kus cesty se svezli, potom kráčeli pěšky, překonávající únavu a obtíže. Boženu posilovala vyhlídka do budoucna, naděje veselého shledání s babičkou a strýcem. Nesla si oboje šaty, všední i sváteční, trochu prádla a tašku s knihami. Sebrala všechno i loutku, kterou posud ráda strojila, ač od

her už byla hnána k lehčí práci a denní klopotě, aby si jídlo zasloužila.

»Už budeme na místě?« ptala se vždycky po uraženém kuse cesty.

Otec se rozhlédl, uvidí-li cibulovitou, červeně natřenou věž kostelní a řadu topolů kolem dvora.

»Hned tam budeme«, utěšoval dcerku.

Božena zase vykročila, nadhodivši si ranec. Opírala se o otcovu hůl. Douběta zabodával do sněhu plaňku, kterou kdesi zvedl.

»Jdi v mých stopách«, radil a schválně dělal kratší kroky, aby mu dcera vystačila. »Babička ti osuší obuv a uvaří čaj, aby jsi se zahřála«, těšil unavenou Boženu.

Posléze zjevila se jim zasněžená kotlina i s tou cibulovitou věží, která od nedávna se stala cílem Doubětova příbuzenstva. Dívka posledně přehodila raneček a jasné oči její ruče přehlédly ves.

»A kde je strýčkova fara?« nejdříve se ptala.

»Tamhle ta vysoká střecha«, naznačoval otec. »Jak jsme ti pravili, poslouchej, aby tě tu hodně dlouho nechali.«

V mladé duši dívčině rázem ozvala se kárná slova rodičů, jež slyšela před odchodem do tohoto nového svého domova. Těšila se na babičku i strýce, jenž si s ní hrával, když k nim přijížděl. V tašce měla i knihu,

kterou jí kdysi dovezl. Zdaž k ní budou i nyní tak laskavi?

Uvítání se jí dostalo velmi srdečného; babička skutečně jí zula promočené botky a uvařila čaj, jenž se jí rozproudil po celém těle. I zákusky měla jako připravené.

Zatím co bratři spolu rozmlouvali, pozornost dívčina byla obrácena k rozlepeným jesličkám na vedlejším stole.

»To strýček pro tebe dělá«, poznamenala Doubětová.

Božena radostí zatleskala.

»To budu míti jesličky lepší než Jan, ten je lepší jenom z papíru.«

A hned šourala v babiččiných papučích po faře, na práh vyšla a po dvoře se rozhlížela. Dolejší místnosti proběhla, potom vrátivši se do kuchyně, k babičce se přitočila.

»Ale na čem budu spáti?« řekla starostlivě.

»Zatím na kanapi; zítra ti přivlečeme postýlku od protějšího kupce. Nabídli mně ji pro tebe«, upokojovala paní maminka vnučku.

Farář Pavel přemlouval bratra, aby se dnes nevydával na zpáteční cestu. »Ani tě nepustíme, mohlo by tě potkati neštěstí.«

»Cesty jsou projeté«, vykládal Antonín.
»Zítra chceme mlátiti oves.«

»Ten počká. O jeden den nejde. Do svátkův už mnoho neuděláš. Ráno vyjdeš a jsi za dne pěkně doma. Někdo pojede, svezeš se.«

K těm slovům přisvědčovala i matka. »Ani bychom nemohli spáti starostmi. Tak často čteme, že lidé v zasněžené krajině zabloudili, usedli, do závějí padli a zmrzli. Ne, ne, tady zůstaneš na noc. Večer si popovídáme, a Boženě se nebude stýskati.«

Ač se dívce ve faře líbilo, přece se zarazila při pomyšlení, že ji otec opustí. I přitulila se k němu, aby zůstal.

»Nerad zahálím«, vykládal Antonín, »teď v zimě oháním se také pilou a sekerkou.«

»Kdyby ti o nic jiného neběželo«, smál se Pavel, »to ti také zaměstnání seženu. Beztoho jindy musím sám tahati pilu.«

»Ty? Je to možné a pravda?«

»Jenom tak pro tělocvik. Loukota by mně naštipal dříví, sám se nabízel, ale tu práci konám teď já. Na podzim jsem prořezal zahradu, okopal stromy, zryl záhony; teď se zabývám štípáním. Až bude táti, vyvezu ze dvorka snih.«

Antonín posud nedůvěřoval. Matka potvrzovala výpověď Pavlovu.

Božena se nemohla dočkati, až jí oschnou botky, aby se podívala dále, kde stojí škola, jak velký je rybník na návsi a leskne-li se

na něm také hlad, vábící ku klouzání. Také by byla ráda obešla kostel stezkou mezi hroby, pokrytými sněhem a zdobenými jedlovými větvičkami. Byla přítomna, když na faru stěhovali od kupců menší postel. Tato postavena do pokojíku vedle kuchyně, kde i babička spala. Otec všechno umístil a farář nad lože Boženino zavěsil obraz anděla Strážce. Také zatloukl hřeb pro tašku.

Večer se přece dívce stýskalo, když neviděla matku u kamen, když marně se ohlížela po starších bratrech a mladších sestřích. Zde se jí zdálo tak mrtvé ticho, které ji dusilo. Nic tu nebouchalo, nikdo nekřičel, nezpíval. A u lampy byla s babičkou, farář s otcem vyšli na chvíli k Poupalovům, kde se chtěli zkušného hospodáře, jakým byl Antonín, na něco zeptati. Doubětová předložila dívce dětský list s vyzváním, aby četla. A Božena už dovedla čísti hbitě.

»Budeš mně předčítati«, povídala Doubětová. »Už mne počínají pobolívati oči.«

Božena ochotně přisvědčila, neboť ráda četla. Jenom kdyby vždycky měla pěkné knihy: Zde na faře viděla knih i dětských časopisů hojnost.

Neobešlo se rozloučení bez slzí; Antonín se rozhodl odejít hned po rorátech, matka mu schystala dary pro vnoučata, Pavel mu dal knihy a něco na tabák. Božena cedila

slzičky. Nikdo jí nebránil, žalu jejímu v cestu se nestavěl. Ať si popláče, však zapomene. Otec se loučil krátce, a už ramenatá postava jeho se mihla ve dveřích. Dostane se domů před polednem a nějaký mandel ovsa zelenáče do večera přece přemlátí. —

Do svátků bylo ještě několik dnů, proto řekl farář: »Viš, Boženo, aby se ti nestýskalo, vezmu tě s sebou do školy. Dobře, že jsi vzala sem také učení«.

Dívka souhlasila ochotně.

»A do které půjdu třídy, strýčku?« ptala se, hned sundávajíc tašku s knihami.

»O tom se uradíme s panem řídícím. Zde máme o dvě třídy více, než ve Vitinách. Ukaž sešity.«

Božena předložila svoje práce. Psala obstojně, výpočty měla správné, pravopisných chyb málo. Doubětova rodina ve škole se učila dobře.

»O svátcích něco zopakujeme«, řekl farář, jenž se v takovém poučování dobře vyznal ještě ze studentských let, kdy se hodinami živil.

Božena do školy chtěla si vzít všední šaty, ale babička jí chystala sváteční. »Jsi-li z fary a jdeš-li tu do školy poprvé, musíš být lépe oděna. To jinak nejde.«

Bylo to divení, když farář Douběta vedl ke škole rozrostlou školačku. Nikdo ji ne-

znal, děti ji okukovaly, mezi sebou šeptaly, až kterýsi čipera prohodil k ostatním: »Já vím kdo je to: Schovanka z fary«.

Ten název se ujal, že ho v Říhovicích kde kdo užíval. »Na faře mají schovanku.« I kostelník Loukota ji tak jmenoval.

»Je to od bratra dcera, má dětí pět, rád ji sem přivedl na svátky.«

Ve škole bylo rozhodnuto, že Božena může navštěvovati třetí třídu. Ani hned nebyla zapsána, vždyť tady pobude jen několik dnův.

Božena pilně sledovala učení, mnoho jí bylo z něho známo, ani si nevšímala družek z pravé a levé strany a při druhé vyučovací hodině už se sama přihlašovala k odpovědům.

»Tebe bychom tu mohli potřebovati«, řekl třídní učitel a dívku pochválil.

Babička zapomněla vnučku zásobiti nějakým jídlem na přestávku, ale tato neměla přece hladu. Družka z prava podstrčila jí kus domácího chleba a sousedka z leva dvě jablka. Ani všeho nesnědla.

Obě nové kamarádky ji po vyučování přivedly k faře. Už věděla, jedna že se jmenuje Otilie a druhá Tekla, obě se obstojně učí.

»No, je viděti, že se zde neztratíš«, s úsměvem prohodila babička. Dívka pověsivši tašku, hned postřehla, že ve kbelíku je

málo dříví, i běžela pro ně do dřevníku na dvoře. Jak se ulekla, vidouc tam strýčka s halenou na černém šatě, se sekerkou, jejíž ostří ve vzduchu se míhalo, jak buší do polen, až třísky odlétají a dřevo se drtí. Usmál se na Boženu, podepřel ruce na toporo a hned se ptal na školu, jak se jí v ní líbilo.

»Jako u nás ve Vitinách, ale tady je více dětí, a zdá se, že jsou rozpustilejší«, řekla dívka.

»To se vždycky zdá, když se do ciziny přijde. Tak pěkně babičce posluhuj a doběhni, kam tě pošle. Nasekané dříví si vezmi odtud.«

Božena poklekla a rovnala na levou ruku zavánějící, čerstvě nasekaná polénka. Už jí dosahovala k obličejí.

»Dost, dost; bude-li třeba, můžeš dojíti dvakráte«, napomínal farář.

Ale dívka se jenom smála té starostlivosti.

Ještě dopoledne došla do dvora pro smetanu a ke kupci pro koření. Hned byla zpět, až si babička v duchu pochvalovala. Jindy musila pro posilku volati děti ze sousedství.

Od Poupalů donesla Božena v papíru cukroví, vysypala je na stůl a zamyslíla se. »Škoda, že tu nejsou mladší moje sestry, to

bych se s nimi rozdělila«, vzpomněla, a mysl její zalétla do vzdáleného domova.

K obědu chtěla se posadit v kuchyni na stoličku, kterou si jindy babička dávala pod nohy, ale musila jít do pokojíku a dostala místo naproti strýci. Hlasitě se před jídlem modlila. Hned odbíhala do kuchyně, nosila na stůl místo babičky a chystala se po obědě mýti nádobí.

»Musíš do školy; zde se učí od jedné hodiny k vůli přespolním dětem«, řekl strýc. »Po vyučování jdi do třídy pana řídícího, učí vánočním koledám. Abys mohla v kostele zpívat, u nás ve Vitinách jsou písně poněkud rozdílné.«

Podivila se Božena, když před farou spatřila své nové družky Otilii a Teklu, které na ni čekaly. Usmála se na ně a v jejich středu pospíchala za povinností svého mladého věku, do školy.

Nenadál se Pavel Douběta, že bude mít při opravách jesliček malou pomocnici. Po večeři hned se k němu připojila, klíč na plotnu nosila, pastýře podávala a brzo i radila, co k čemu patří, který východní král ruku ztratil, které ovčičce se ta neb ona noha hodí.

Babička sedíc naproti, pletla punčochy a vedla se synem a vnučkou rozhovory.

»U nás kdo má jesličky, nedostane vánoční stromek«, líčila Božena.

»Ty budeš míti jesličky i stromek«, vyzrazovala babička. »Ten stromek je vlastně pro nás všechny, pro posluhovačku, Loukotu, ministranty« —

»Totiž budou míti pod ním dárky«, vysvětloval strýc. »Ovoce a cukroví na něm je pouze tvoje.«

Zatím byly jesličky slepeny, kostelník se přihnal s dvěma smrčky ze zádušního lesa na vybranou, který by se hodil. Babička zabíjela ryby, pekla vánočky, a při všem jí byla Božena nápomocna. Ta brzo zvěděla, kde co leží, ruče doskočila a po faře jako duch se míhala. Už strýčkovi zatápěla, noviny nosila a rozřezávala, na stůl prostírala a na dvoře krmila nejenom drůbež, ale i ty zpěváčky, kteří se milosrdenství dohledávali. Všudy jí bylo plno, ale zase ustupovala a se nevtírala. Už notovala koledy, jež rychle pochopila, ale také zazpívala píseň z Vitin, která babičce i faráři vzbudila milé vzpomínky na mládí. Tak záhy zdomácněla. Kde kdo znal schovanku z fary, a Loukota se pamatoval, že tu nějakou dobu před léty také podobná dívenka prožila příjemné mládí u svého strýce.

Nejčastěji dobíhala k Poupalovům pro zboží, do dvora pro mléko, do hostince,

k řezníku ; všudy byla vítána, neboť hned hotově platila, tu a tam byla i odměněna. Ale také po ní chlapci na návsi sněhovou koulí hodili, což Božena svědomitě oplácela, až se vrátila zasněžená a otřepati se musila na síni.

»Nějak brzo jsi se tu seznámila«, vítal farář neteř, již už dříve pozoroval oknem.

»Nedali mně pokoj«, omlouvala Božena svoje jednání, »a koulování prý je zdravé«.

Pavel se jenom usmál, ale babička přece pohrozila prstem.

Na faře v Říhovicích se nyní v zimě mnoho čítalo a do rukou brány knihy, které jindy odkládány pro nedostatek času. Douběta neteři vyhledal, co by se pro ni hodilo, a také to směla půjčovati svým družkám i spolužačkám vůbec. Ale přicházeli i jiní a mnohdy do fary se trousili, jako když plátno vleče. Domnívali se přímo, že kněz povinen knihy kupovati, osadníci pak že si mohou kdykoliv vypůjčovati. Poslal si i revírník pro něco mysliveckého, pan otec Houžvička nějaké veselé kousky mlynářské, staří si určovali knihy vážného, mladí však zábavného obsahu.

Doubětová tomu nerozuměla a vydávala knihy pořadem, farář neměl času a nebýval doma, ale záhy vydávání knih na starost si vzala Božena, řídíc se seznamem a daným

návodem. Naproti kupcovům nosila a to vždy tři : pro stařešiny něco nábožného, prostředním spis poučný a těm mladým v krámě povídky.

Osadníci si libovali, že se jim dostává takové duševní potrawy, a hostinský posílal si pro přečtené noviny, aby je svým hostům předkládal. I Roubíček do nich nahlédl.

Mnohá kniha putovala i přes pole a dlouho se nevracela. Když pak přece našla zpáteční cestu, byla v ubohém stavu a musila jíti k opravě. Tu podnikal sám farář, nadělav si dříve mazu a nalepiv plátna i papíru. K vazbě odnášel knihy do městečka. Sousedé se podivovali tomu uzlíku pod paždím, hádali, že to mls pro kuchyni, ale kdysi kočí ze dvora vyzradil, že v tom černém obalu jsou knihy, s nimiž se farář tahá. —

Tu zimu více se v Říhovicích prosvítlo, ozářená okna déle hleděla do tmy, ale ani nejšetrnější nelitovali většího vydání. Na faře hořelo světlo do desíti hodin, okenice se tu nezavíraly, majitelé se nestrachovali, že by si zde zloději mnoho popadli.

A když už Doubětová s vnučkou odešly na lože, kostnatá postava Pavlova se pohybovala v nárožním pokoji. Tehdy zrak jeho byl upřen k hvězdnaté obloze, ruce křečovitě sepjaty na prsou a tvář nějak vznícena.

Douběta poslední konal večerní modlitbu za sebe, za rod svůj i všechny osadníky, kteří péči jeho byli svěřeni. Každému přál blaho pozemské, pro jednoho každého vyprošoval blaho věčné, chvěje se bázni, aby jeho nedopatřením nebyla ztracena ani jediná duše lidská na osadě. Potom u vědomí vykonané práce klidně ulehal, maje zrak obrácený k oknům, jako by i ve spánku bdíti chtěl nad svojí osadou.

IX.

Posud nikdy Božena nezažila tak pěkných a veselých svátků vánočních jako na faře u strýce Pavla. Jenom to jí kalilo poněkud radost, že tu nemá rodičův a ostatních sourozencův, aby jim ukázala v pokoji na skříni denně osvětlené jesličky, před nimiž se u večer modlila a zpívala nadšeně koledy, k nimž i strýc přizvukoval a babička radostně přikyvovala.

Také by byla ráda všem dětem ve Vintínách přinesla vysoký vánoční stromek, tak pěkně ozdobený a ozářený. Strýc sám jej strojil, vystupuje na stoličce a zase skláněje se až k zemi. Doma všechny děti neměly na stromku tolik cukrovinek a ovoce, jež babička balila do lesklého papíru.

A kolik bylo pod stromkem dárkův ! Pro faráře od matky tucet šátků, pro babičku teplá pletená kazajka, posluhovačce látka na nové šaty, dýmka kostelníkovi, knihy ministrantům. Božena tam měla zimní šaty, do Říhovic přišla v tenkých, taška kožená měla nahraditi její posavadní plátěnou, a v ní hned pouzdro s mnohými tužkami a péry. Ani obrázková kniha nescházela.

Každý si odnesl svůj dar, jenom Božena tu ponechala svoje ; vždyť byl stromek zcela její. Každý večer rozsvítila na něm svíčky a poskakujíc do kola, zpívala znárodnělou koledu : »Narodil se Kristus Pán, « Svíček měla zásobu, ozdob posud se nedotekla, leda že snědla to, co samo spadlo. Stromek stál na zvláštním stolku proti oknu, byl-li osvětlen, zářil do vesnice. A jako na povel vyskakovala světla i v jiných oknech, stromky byly ve staveních osvětleny, a všudy děti veselým zpěvem oslavovaly radostnou událost betlémskou.

Byly to radostné večery, kde kdo se na ně těšil. Také od Poupalů se přišli podívat na stromek a Boženě donesli dárky. Malých dítek neměli. A když už někde na stromku nebylo ani jablíčka, přece děti radostně naň hleděly a aspoň několik svíček na něm rozžíhali.

Ale i na faře časem stromek chudnul.

Božena pozvala si družky, aby jí pomohly česati. Byly to hodné dívky, farář dovolil, aby Boženu navštívily. Sám odešel buď z domova nebo do pokoje, aby dětem ve hrách nepřekážel. Před ním by se ostýchaly. Každá z dívek odnášela si domů výsluhu v papíře z toho česání. Otilie jako dcera chudých rodičů byla povděčna za dar, ale i Tekla ze statku brala ráda. Obě sdělovaly, jak i pro ně zrození Spasitelovo šťastné bylo, jak se veselily o štědrém večeru a jak s chutí zpívaly v kostele, upírajíce zraky na jesle, jež dobročinní lidé pro radost mládeže zakoupili. Také se tázaly Boženy, jak dlouho ještě pobude v Říhovicích a kdy se navrátí domů.

Dívka nemohla určit, kdy pro ni otec přijde nebo kdy ji strýček do Vitin odveze. Nastalo opět školní vyučování, Božena vzala tašku s knihami a šla do školy. Nikdo se o jejím odchodu nezmiňoval. Také připadlo sněhu, denně se chumelilo, lidé prohazovali stezky. I farář ze dvorka vyvážel sníh kolečkem na zahradu. Božena byla mu při tom nápomocna. Teď se jí to lépe běhalo, měla nové botky, jejichž kůže snadno nepromokala. I v teplých šatech chodila a babička jí koupila vlněnou šálu.

Farář obden vycházel s holí v ruce do venkovských škol, někdy ani k obědu se ne-

vrátil, neboť bral dvě školy najednou nebo v jedné vesnici zaopatřoval nemocné a ve druhé sousední vyučoval. Vysoké obouval si boty, jinak však se strožil dosti lehce. Proto se s ním babička až vadívala, chtěla, aby si oblékal kožich a na hlavu vydrovici. Jenom s přinucením bral na ruce nátepičky a rukavice.

Božena už byla ze školy doma a hned se ptala na pana strýčka.

»Posud se nevrátil z Oujezdce«, ne bez starosti odpovídala Doubětová. »Učí tam ve třech třídách.«

Teď vyhlížely obě okny, až Božena vzala šátek a vyběhla ven. Babička se domnívala, že se chce jenom proskočiti po delším sedění ve škole. Ale dívka se dala tou cestou, jež vedla k Oujezdci. Ráno slyšela od pana učitele, jak často v zimě lidé zahynou ve sněhu, i bála se o strýčka, aby rovněž předčasně kdesi v závějích neskončil život. Vždyť babička starostlivě vyhlédá, a děti ve škole vypravovaly, že je mnoho sněhu na cestách. Boženu cosi nutkalo, aby sem šla a po strýčkovi se poohlédla.

A byla hodný kus cesty za dědinou, když v dáli spatřila zasněženého muže, jak dosti namáhavě cestu si razil. Nemohla rozeznati, zda-li to strýc či jiný pocestný. Teprve

když se přiblížil, zvolala radostně: »Strýčku! To jste vy?«

»Ale, děvče, kam to jdeš? Kdo tě sem poslal? Snad neutíkáš od nás domů?«

Božena se zastavila. Co si to jenom o ní strýc myslí? Ona že by prchala z Říhovic? Ani pomyslení.

»Šla jsem vám naproti, když se tak dlouho nevracíte. To se tam jistě děti špatně učí, když jste se tolik ve škole zdržel.«

Pavel se usmál a s láskou pohleděl na dítě. Těšila ho ta starost i naivnost dětská.

»Tak pojďme!« vybídnul neterě. Sli vedle sebe, sníh chrupal pod nohami. Mírně mrzlo. Vrány poletovaly jim nad hlavami. Nad dědinou vinul se kouř. Kdesi posud drčela mlátička. Po svátcích opět se pracovalo.

Božena klusala vedle strýce, jenž jí ponechával prošlapanou stezičku, sám boře vysoké boty do sněhu. Přešli náves, kde bylo na rybníce hlučno. Mládež se tu probíhala na klouzačkách. Děti jely dlouhou řadou, v předu někdo buď schválně nebo náhodou upadl, a hned byla jich hromada. Vinník byl vespod a něco dostal. Ruče všichni vyskočili, a jezdilo se znovu.

Jenom ti krajní zpozorovali, že jde kolem farář, a pozdravili. Ti uprostřed tak byli do jezdění zapaseni, že by neviděli, ani kdyby jel baron čtyřspřežně. Světem celým

byl jim hladký led a hleděli využitkovati té chvíle, jež jim k zábavě byla dovolena.

»Chceš také na led?« ptal se Pavel neteře.

»Dnes ne; raději budu doma. Babička mne bude potřebovati.«

Farář tedy Boženu nenutil; zábavy jí dopřál, ale tahle se mu zdála poněkud rozvolněnou.

Panímaminka vidouc syna oknem, už dávala jídlo na plotnu, aby je ohřála. Zatopeno bylo a od kamen růžové světlo se šířilo kuchyní. A Pavla uvítala s výčitkou, že se tolik opozdil.

»Za to zítra jsem doma a dopíši matriky«, odpovídal Pavel. »A hleďte, Božena mně přišla naproti až ke kříži. Nevím, co jí to napadlo.«

»A já myslila, že se klouzá mezi omladinou. Nemohla se tě dočkati. Mně se ani nezminila.«

»Myslil jsem, že od nás utíká domů«, smál se Pavel.

»Proč by odcházela?« mínila babička. »Zde se má zcela dobře.«

Božena byla zatím poslána do hostince se džbánkem pro pivo.

»Což abychom si to děvče ponechali zde stále?« pokračovala panímaminka. »Hodila by se pro posilku. Hned se mně při ní ulehčilo.«

Pavel zakýval hlavou.

»Také jsem o tom uvažoval a k tomu náhledu přišel, ale jakmile si Boženu ponecháme, musíme se i o její budoucnost postarati. Rodiče nám ji nechají, zůstanou jim ještě čtyři děti.«

»Antoninovi ulehčíme, má nejčetnější rodinu, Božena by se nám hodila. Ani mladší, ani starší děti nechci už míti v ošetřování; větší by neposlechly, tuto však myslím, že bych si tak vycvičila, aby mně byla jednou pravou rukou a vydatnou pomocnicí.«

I babička řečí svojí naznačovala, že o té věci uvažovala a také budoucnost měla na paměti.

»Co se mne týče, milerád svoluji; i já Boženu mám rád a naděje mnohé v ni kladu. Jenom jsem se tak z opatrnosti dotknul její budoucnosti.«

»Co by jí dal otec, to my rovněž pro ni učiniti můžeme, jenom že peníze zaměníme za vzdělání. Zde bude k tomu větší příležitost.«

Pavel byl srozuměn; déle o té věci s matkou raditi se nemohl, neboť už tu byla Božena s pivem.

»V hostinci sedí pan otec ze mlýna«, oznamovala.

»A co ti povídal?« optala se babička.

»Ptal se paní hostinské, čí jsem, a když slyšel, že jsem schovanka z fary, divně se usmál.«

»Patrně přebral míru —«

»Těm úštěpkům se kněz neubrání«, trpce poznamenal farář.

Matka rozuměla. Také jí smutek tváří přelétl. Takové podezřívání beze všech důvodů ji mrzelo.

Farář odbyl oběd a večeri najednou. Na takové celodenní cesty brával si něco k jídlu do kapsy.

Seděli potmě. Okny vráželo sem trochu světla od sněhu a měsíčního srpečku. Pavel vypravoval, koho potkal a s kým mluvil. Matka už poněkud znala zde lidi a přifařené vesnice správně vyslovovala. Božena seděla u kamen a udržovala oheň.

»Tak jsme právě s babičkou o tobě mluvili«, obrátil se farář k Boženě. »Přišla jsi sem vlastně jenom na svátky, na Vánoce; my se však rozhodli, že bys tu mohla u nás stále zůstat, ovšem kdybys poslouchala.«

»A chovala se, jak se na schovanku na faře sluší. Nějakou darebnou a rozpustilou holku bychom tu nemohli míti«, dokládala babička. »No, chceš tady u nás zůstat?«

»A jak ráda!« odvětila Božena a zrak jí zazářil. Ale hned jakoby se vzpamatovala,

dodala: »A to bych k rodičům nikdy nesměla?«

»Můžeš k nim jít, kdy se ti zachce. V letě často si do Vitin zaběhneš. Ale i kdybys zcela doma chtěla zůstat, nikdo ti nebude bránit«, vykládala panímaminka.

Tím se Božena zcela upokojila.

»Vím, jak to udělám; Pavel nebo Jan mně přijdou na půl cesty naproti, abych se nebála. Zde pak půjdu s panem strýčkem až do Oujezdce.«

»Pěkně to máš promyšleno, ale teď nebude na takové cestování ani pomyslení, leda že by sem strýček Korel přijel za obchodem a svezl tě na saních.«

Božena byla spokojena, zde se jí líbilo, také nadějí se kojila, že opět domů se podívá. Hned příštího dne oznámila spolužačkám, že stále zde bude navštěvovati školu, o čemž však tyto ani dříve nepochybovaly.

Farář Douběta žádal ve Vitinách pro Boženu o zprávu školní a bratru Antonínovi oznámil, že dcera jeho na neurčito zůstane na faře.

Jak Pavel předvídal, dojel švagr Korel za krátko, ale ne aby odvezl Boženu do Vitin; jiný měl plán. Dlouho s ním neotálel, hned po občerstvení vykládal o svých záležitostech, o dětech a starostech s nimi. Rád

by je dal pocvičiti, aspoň staršího Josefa, jemuž minul jedenáctý rok.

Pavel věděl, kam švakr těmi stesky bije a čeho si přeje.

»Až zvíme, jaké má Josef vlohy, také s ním něco uděláme, pokud naše finance postačí.

Korel tou nadějí byl potěšen, syna vychvaloval, mluvě už o jeho vděčnosti za každý dobrý skutek, jenž se mu prokáže.

»Tak hodného hochu věru jsem neviděl. K pohledání. A denně na strýčka modlitbou pamatuje.«

Pavel se jenom usmíval a švakra k jinému oboru přivésti hleděl. Také se zmínil, zdaž by Boženu do Vitin vzal, ale hned zase po neděli zpět dovezl, aby nezmeškala školu.

Korel slíbil tak učiniti.

Babička vnučku dobře opatřila a na cestu zabalila do šátkův. Zeťovi kázala, jak má jeti, nikde se nezastavovati, by ta jízda netrvala dlouho.

A když korba odjela a zvonění rolniček utichlo, pojednou jakoby tesknota usedla na Pavla i matku jeho. Krátce tu měli to děvče a už mu tak uvykli, že se jim stýskalo. Bylo teď zde tak prázdnou, všudy scházela Božena s jasnými očima, dýšící mládím, se zpěvem na rtech. Ohlíželi se po ní, hleděli ke dveřím, zdaž otevře a vejde, naslouchali, není-li to její krok na síni.

»Tak rychle nám k srdci přirostla«, posléze vyslovila se panímaminka.

Pavel přisvědčil, hledě na její školní tašku, na jesličky, před nimiž se Božena tolik naklečela. Nikdo už před nimi nerozsvěcoval, a posléze Loukota je odstranil na půdu s těmi, jež o Hromnicích z kostela odnášel.

Až k faře přišly Otilie a Tekla a hleděly k oknům, čekajíce, kdy družka vyjde, aby s nimi šla do kostela ke mřížce, kde stály a o svátcích vysílaly z mladých roznícených srdcí vroucí díky k nebesům za dary, jichž se jim dostalo.

Babička dívenky zpozorovala a vyšedši ven, volala: »Božena dnes s vámi nepůjde, odjela domů k rodičům«.

»A kdy se vrátí, panímaminko?« ptaly se dívky.

»Bude-li pohoda, v pondělí je s vámi ve škole.«

Doubětovou těšilo, že si její vnučku záhy i jiné děti tak zamilovaly.

A farář obrátiv se od oltáře, hledal očima Boženu pod praporem školní mládeže, kde jindy stála, upírajíc nevinné oči ku předu a s nadšením zpívajíc nějakou vánoční koledu. Teď tam její místo bylo prázdné. A Pavlovi se také zdálo, že by bez neteře cítil v srdci prázdnotu, že si brzo oblíbil to

dítě, které vlastně jenom mělo na faře obveselovati Vánoce, ale zamluvilo se jemu i babičce roztomilou povahou, dětinnou důvěrností a upřímnou láskou.

Farář Douběta navštěvuje školy na farnosti, oblíbil si děti, jimž vykládal vznešené nauky. Vmluvil se do srdcí jejich tu a tam darovaným obrázkem, ale především hleděl, aby lnuly k němu pro to učení, jež s láskou přednášel. Proto se naň děti těšily, na jeho pobídnutí chrám navštěvovaly a na slovo ho poslechly.

A tato láska a náklonnost k dětem byla brzo mostem k srdcím rodičův. Jako na každého cizího hleděli naň osadníci s nedůvěrou, jako by dříve prozkoumati chtěli, jakým bude. Děti prolomily záhy tuto hráz, přinášejíce ze školy zprávy, jak je hodný, jak jim vypravuje, jakou účast s jejich oděvem i potravou má. Už mnohdy sáhl do kapsy a hladovým podstrčil peníz na chléb nebo z domova donesl housku.

»Tu měl pro sebe na oběd, vždyť odpoledne učil v sousední dědině«, uhádnul kdosi.

Osadníci se zamyslili a z mysli mnohého vyražen poslední šíp, jímž časem na kněze mířil.

»Má rád děti, proto si vzal tu schovanku«, usuzovali. »Jenom aby nepřenesl všechnu

lásku na tuto a našich si potom nevšímal«, obávali se.

»Budte bez starostí, ten žádnému dítěti neublíží, to je takový lidumil.«

Název se líbil a brzo se ujal. Douběta neměl tušení, jak jest jmenován od těch, kteří mu spolu chtěli vyjádřiti pochvalu a vysloviti hlavní rys povahy jeho.

X.

Panímaminka z fary seděla u stolu, obírajíc se jakousi ruční prací. Teď musila spravovati též na Boženu. Pavel odejel k nemocnému, a nebylo naděje, že se vrátí do večera. Vnučka byla posud ve škole. Doubětová se nějak zamyslíla. Vzpomněla na Vitiny, na rodiště a uvažovala, co tam všichni dělají. Zima srážela rohy, sníh tál, led ustupoval kalným vodám. Pavel si stěžoval, jak rozmočené a rozbředlé jsou cesty. Matka málo vycházela; do kostela měla několik kroků, na návštěvu k Poupalovům také jenom skok, všudy jinam doběhla Božena. Babička si chválila.

Ob chvíli ozval se zvonek, panímaminka do síně vstupovala s krejcarem v ruce. Bud, to byl skutečně žebrák nebo kdosi ~~chtěl~~

mluviti s farářem. Byl by odkázán na den příští nebo dobu pozdější.

A zase dlouhou síni zazněl jasný hlas zvonku a to nějak prudce, jakoby zvonící chvátal.

»No, no«, poznamenala babička a vzavši krejcar, šourala se ke dveřím, na něž kdosi tloukl holí. »To je nedočkavec«, hubovala, otáčejíc klíč.

Přede dveřmi stál žebrák se stlačeným kloboukem do obličeje, v potrhaném šatě, ve vetších perkách, zcela nevhodných do tohoto počasí. Na prvý pohled bylo znáti, že stár není, ale zanedbaný zevnějšek, nepěstěný vous a pocuchané vlasy jej starým dělaly. Neměl žádného uzlíku, jenom hůl visela mu na ruce.

Zabručel pozdrav, mluvil cosi o hladu podpoře, již se dovolával, o špatném počasí

Doubětová s takovými lidmi nerozpřádala dlouhých rozmluv, dožila se totiž už mnohého zklamání. I teď mlčky natáhla ruku s almužnou.

Žebrák poněkud nazvedl hlavu, objevil se jeho obličej, zaleskly se oči a kolem úst to škublo.

Doubětová div neklesla, jak se lekla. Krejcar zazvonil o kámen.

»Martine, nešťastný Martine!« zvolala zděšeně a o krok couvla do síně.

Než i oslovený žebrák nemálo byl překvapen. Upřel vytřeštěný zrak na Doubětovou a zakoktal: »Co vy, matko, zde?«

»Ano, pojd' dále! Ať nestojíme lidem na očích zde na cestě —«

Matka vtáhla ztraceného syna do fary. Nevzpíral se, ale přece nepospíchal.

»Opravdu, kdybych věděl, kdyby mne to napadlo. Ani jsem si nepomyslíl —«

»Že bratr Pavel je tu farářem a já u něho hospodyní«, doplňovala Doubětová. »Věru, šťastná náhoda tě sem uvedla. Pojd', ať tě nasytím.«

Vešli do kuchyně. Martin přímo bázně se kolem rozhlížel. V takových světlých a zahřátých místnostech v poslední době byl jenom tehdy, když ho vyslychali a pro tuháctví odsuzovali. Jinak se pohyboval nejvíce v přírodě, sedal v dusných kořalnách, spal v chlévech. I okresní stravovny a noclehárny před ním zavírali.

A zde tak čisto, tak útulno, tak příjemno —

Usednul u dveří, neodvažuje se dále jíti. Hlavu složil do dlaní, ruce podepřel o záplatami spravené spodky.

Matka jako by si ho nevšímalá, šukala kolem kamen. Náhodou nechala dvéře pootevřené, když šla do sousedního pokoje.!

Martina napadlo, co to znamená. Nazvednuv hlavu řekl: »Nebojte se, nic neukradnu; lump jsem, ale ne zloděj«.

»Ani mne nenapadlo, před tebou zavíratí«, omlouvala se matka.

Dříve než bylo jídlo připraveno, byla zvoněním Doubětová vyvolána do síně. Martin slyšel, o čem se tam jednalo. Od protějších z krámu viděli vcházeti do fary tuláka, a je jim divné, že tak dlouho nevychází. Mají strach, vědouce, že je panímaminka sama doma, aby se jí něco nestalo.

»Pustila jsem ho druhou stranou dvorkem na hřbitov, má prý tam někoho«, vymluvila se Doubětová.

Martin slyšel ještě posměšnou poznámku protějšícího obchodníka, že jako taková modlitba z úst takového vagabunda málo prospěje. Mladý muž zaskřípěl zuby. Jinde a za jiných okolností by si nedal něco podobného líbiti, ale zde — na faře — musí mlčeti.

Tak už před ním varují jako před zločincem, už se ho bojí, aby neubližoval.

Panímaminka přišla a tvářila se, jako by se nic nepříhodilo, jako by u dveří odbyla jiného prosebníka.

Martin posud seděl tak schoulený a zamklý.

»Sedni ke stolu a jez!« vyzvala ho matka.

»Nejsem zvyklý za stolem sedati«, odpovéděl.

»Ale zde jsi hostem u bratra na faře —«

»Hostem! Kdyby byl Pavel doma, vypráskal by mne odtud.«

»Pavel by tě politoval.«

»Antonín proti mně nejvíce brojil.«

»A neměl pravdu? Nezasluhoval jsi toho?«

»Prosím vás, matko, nepřipomínejte mně toho; se mnou je konec. Každé slovo bylo by marné.«

»Já však přece neustávám doufati a Boha prositi, by ti dal dobré vnuknutí.«

Martin už odkládal lžici, aniž by byl dojedl. Zrak jeho utkvěl na dětských šatech, přes stolicí přehozených.

»Koho tu máte?« ptal se.

»Antonínovu dceru, Boženu, jest jako naší schovankou«, řekla panímaminka.

»To hodné dítě, s nímž jsem si pohrával«, jaksi roztouženě řekl Martin. »Nesmí mne viděti, divně by se podívala na svého strýce.«

Teď zase tulák mluvil řezavě, jako by se celému světu posmíval. Chystal se také odejíti.

»Božena přijde za hodinu«, pravila Doubětová, pohlédnuvši na hodiny.

»A Pavel?«

»Přijede s večerem. Zaopatřuje nemocného v nejbzdálenější vesnici.«

»Tedy jsem ho potkal, jel v obyčejném selském vozíku. Jak by si byl pomyslnil, že má čest minouti — pana bratra«, zubil se Martin.

»Že můžeš takhle mluvit, že se můžeš vůbec ještě smáti!« vyčítala matka.

»Vždyť jsem volný jako pták v letu. Jenom kdyby mne časem nepronásledovala taková slotá, jako dnes. V zimě se našinec zahřál, však v tomhle studeném bahně běhati není právě milé. Za to v letě, to budou časy!«

Martin lusknul prsty a slabě hvizdnul.

»Nikdy jsem se nenadála, že to s jedním mým dítětem tak daleko dojde —«

»Nic si z toho nedělejte, matko. V každém rodě prý je takový nezdara, u nás to padlo na mne. To je můj osud.«

»Osudu svého každý je strůjcem.«

Martin pokrčil ramenem.

»Nevím, nikdy jsem o ničem nehloubil, já si nic valně k srdci nepřipouštěl.«

»Tvá lehkomyšlnost tě zavedla. Už nejsi přece mlád a léty přichází rozum. Kdy obrátíš, kdy lepší dráhu života si zvolíš?«

Doubětová se slzami v očích stanula před Martinem. Bylo mu šhorko, {nejraději

by se viděl v přírodě, v tom bahně hlíny a rozpuštěného sněhu. Přímo se svíjel na stolicí u dveří.

»Pravda, nejvíce jsem vinen sám, ale i jiní se na mně provinili«, řekl na omluvu. »Antonín mne ošidil o dědictví, jako za všechny jsem sloužil u vojska, záhy jsem byl z domova vyštván.«

Doubětová potřásla hlavou.

»Příliš se omlouváš a viny na jiné svaluješ. Kdo za to, že tě odvedli? Tím přece jsi za nikoho nesloužil. A pokud vím, také Antonín tě neošidil. Nemohl jsi přece žádati, by tě držitel několika měr polí nejdříve vydržoval a potom ti ještě celé dědictví splácel. Co jsme se za tebou peněz naposílali! Nikdo ze statku tolik neutrácel. A že jsme tě v mladém věku z domova vypudili? Volil jsi řemeslo, jemuž tě nikdo nemohl ve Vintinách vyučiti. V rodišti dohlédla bych na tebe, a tak by jsi se snad nespustil. Martine, hledej viny především u sebe.«

Syn hned neodpovídal.

»Ale ještě by se mohlo všechno k lepšímu obrátiti, kdybys chtěl, kdyby jsi se přemohl. Podporovali bychom tě v tom dobrém předsevzetí, kde kdo by ti rád podal pomocnou ruku.«

Tklivá slova účinkovala na syna-tuláka, ale jenom na krátko. Brzo zase opanovala jej stránka zlá.

»Je pozdě«, řekl, »už nemám v sobě sil, abych počal lepší život. Co také se mnou? Řemeslo jsem zapomněl, k jinému zaměstnání nemám chuti. Ne, nejde to. Měl jsem dříve začít. Už jsem tu dlouho, abych šel.«

Martin se díval na hodiny na stěně.

»V těchhle botách, v tomto šatě? Zahyneš. Něco ti shledám, jdi do Vitin, u bratrů nebo švakra bude pro tebe práce, chop se jí, drž se a potom sem přijď, přijmeme tě náručí otevřenou.«

Martin nesliboval, lháti nechtěl matce do očí.

Panímaminka sáhla pro zánovní boty Pavlovy, také daleko nešla pro šaty, prádlo, klobouk, svůj přiložila šátek na krk a shledávala drobné peníze. Martin si dary chtěl vázati řka, že se kdesi za obcí přestrojí, ale matka nedovolila z obavy, aby lepší šaty neprodal a v těch vetchých hadrech se neplahočil dále tou slotou, tím blátem. V kuchyni se musil převléci a obouti. S potěšením na sebe hleděl. Dávno nebyl tak vyšnořen, ani se sám nepoznával. Nějak nevolno mu bylo v tom pevném šatě, v těch silných botách.

»Jako bratr jsi podoben Pavlovi, proto se nikde na farnosti nezastavuj, dělal bys mu ostudu, ale rovně jdi do Vitin«, připomínala matka.

»Tam bych byl uvítán!« ušklíbnul se Martin.

»Všechno záleží jenom na tobě.«

Tulák máje strach před novým napomínáním, rychle se sbíral, aby co nejdříve opustil pohostinnou faru. Ještě se ohlížel po své holi, kterou v síni nechal.

»Tak ať příště jinak tě uvítáme! Ať už nekormoutíš moje srdce!«

Martin jenom kývnul hlavou a skloniv se k matčině ruce, tuto políbil a už ubíhal z fary směrem, jak mu bylo ukázáno. Mihnul se hřbitovem, hrábnul po klobouku před kostelem a stanul na návsi. Sto chutí měl namířiti k hospodě, která tak lákala, peníze ho pálily, žízeň měl po tom slaném jídle, ale zdržel se.

Děti právě šly ze školy s hlukem a křikem. Chlapci utíkali, až jim kalná voda nad hlavu stříkala, dívky ve skupinách šly mírněji, hovořily, domlouvaly se.

Martin vzpomněl, že mezi těmi dětmi také bratrova Božena, kterou měl tak rád, již na kolenou houpal, již ze zahrad ovoce nosil. Která je to dívenka? Jistě ta vytáhlá, slušně ustrojená, s koženou kabelou. Nesmí

se k ní hlásiti, nesmí jí říci : Hle, jsem tvůj strýc ! Jenom úkradkem může pozorovati dítě ono. A přece cítí k němu sladkou přítelivost, jako by to byla dcera jeho.

Tesknota jala Martina, sklíčeně bral se ze vsi, když pohledem doprovodil Boženu až ke dveřím farní budovy. Musí dále, nepokojná povaha ho nutkala, lehkomyšlnost ho pobádala. Mohl také míti rodinu, dítka milované, krb domácí, mohl žíti spokojeně.

Martin mávnul rukou, jako by zaháněl ty sny. Vykročil statně v nepromokavých botách, utáhnul matčin šátek na krku. Scházela mu hůl, tu zapomněl na faře, ale neželed jí. Uřízne si v lese doubek, ostrouhá, ohladí, a bude zase hůl na další putování —

Doubětová rychle odnášela šat i promočené boty na půdu. Ani nevěděla, kam by to dala. Mezi stropem a podlahou byla úzká prostora, tam všechno zastrčila, aby cizím lidem nebylo s podivením, jak se tu takové věci vyskytly.

Sotva ty hadry uložila, volal zvonek, že někdo přichází. Poznala Boženu dle hlasu, jak se loučila s družkami, dle smíchu, který před farou vesele zazníval. Otevřela a vpuštěla různolící vnučku.

»Babičko, tady někdo zapomněl hůl !« zvolala Božena, ukazujíc do kouta.

»A pravda, vyhodí ji na dvorek«, řekla panímaminka stísněně.

»A což, přijde-li si pro ni ten, kdo ji tu nechal?«

»Ten už je daleko, a hůl nestojí za to, aby se pro ni vracel.«

»Ovšem, takovou nosívají žebráci.«

U večer Pavel vrátiv se, sháněl se po botách, aby se přezul. Hledal marně. Matka mu dávala znamení, aby mlčel. Vrtěl nad tou záhadou hlavou. Teprve když byla Božena poslána ke kupci, Doubětová přitočila se k synovi a sdělovala polohlasem: »Boty i šaty darovala jsem — Martinovi«.

»Což byl tady?« divil se Pavel a ruce mu sklesly.

»Náhodou se zastavil u našich dveří. Velmi spustle vypadal. To víš, že jsem mu domlouvala. Nasytil se a bral se do Vitin.«

»Že jsem ho potkal!« vzpomněl Pavel. »Před Oujezdcem to bylo. Vyhnul se našemu povozu. Ten člověk mně byl nápadný. Hleděl za námi. Měl můj klobouk, moje šaty —«

»Nemohla jsem ho pustiti v hadrech do té psoty. Zdaž se kdy umoudří?«

»Zde nechtěl zůstat?«

»Pospíchal. A pak — co by tu dělal? Pro hanbu by byl. Kde kdo by ukazoval na lumpa — bratra farářova. I před Poupalovými jsem ho zapřela.«

Pavel chvíli hleděl do dálky.

»Co na tom, kdyby zde byl! Vždyť je mojí povinností, zbloudilé uváděti na pravou cestu, a to tím více, když to je můj bratr.«

Panímaminka posud Pavla nechápala. Bylo by to možné, aby zde na faře zůstal takový spustlík?

»Snad by naň účinkovalo prostředí, v němž by se nacházel, více než vyhrůžky a nadávky.«

»Děkuji ti, Pavle, za tu lásku k bratrovi, ale ten nyní nejméně k tomu je naladěn, aby zanechal posavadního života. Těší se na jaro, na léto, kdy prý zase bude volný jako to ptáče v přírodě. Povidal to.«

Farář smutně kývnul hlavou. Byl přesvědčen, že matčino oko dobře vidělo až do duše marnotratného syna.

Teď častěji rozmlouvali zde o Martinovi, nevyhýbajíce se té palčivé otázce. Matka a syn neustávali také doufati, že se zbloudilec napraví.

Pavel litoval, že v ten den nebyl doma a s bratrem nemluvil. Často připadla mu jako duchovnímu správci úloha, aby nehodné už dospělé děti napomenul. Rodiče ho o to žádali. Nenápadně je vyhledal, s nimi do řeči se dal, a tu synům připomínal, aby neodstrkovali od sebe ustaralých výminkářův,

aby se dcery nezhazovaly s mladými lidmi, ale dbaly své cti.

A podařilo se mu, mnohé slovo padlo na půdu dobrou, snaha potkala se s výsledkem. Plnil tak povinnost, bral ty úkoly na sebe ochotně. Už často stejně napomenul bratra Martina, posud s nezdarem, ale chtěl opět pracovati na jeho obrácení. Doufal, že se mu to podaří. Proto si vyžádal, aby byl zavolán, kdyby se Martin zastavil u prahu. Snad ještě přijde, snad se v životě setkají. Jak působí na zbloudilce v osadě, tak chce všechno vynaložiti, aby na pravou cestu uvedl zbloudilého bratra.

XI.

Pavel Douběta uznával za prospěšné, aby si ponechal farní pozemky v režii a sám na nich hospodařil. Doufal, že se tak dá něco vyzískati, neboť vydání jeho bylo značné. Sám s matkou by úplně vystačil, ale činil tak pro jiné. Pomáhal jiným, podporoval je, a teď bylo se mu starati nejenom o Boženu, ale i o synovce Josefa.

Korel nezapomněl na slib, že bude tu o jeho syna postaráno, až opustí obecnou školu. Strýc dojel k panu učiteli, aby se poptal na vlohy hochovy, a tu zvěděl, že

Josefovi by odborná škola posloužila. Ustanovil tedy Pavel, aby Josef docházel do měšťanky, která byla hodinu cesty od Říhovic vzdálena.

Co den vycházeli z Říhovic větší žáci do města a teprve u večer vraceli se do svého domova. Josef se k nim přidruží a zatím domovem jeho bude fara v Říhovicích.

Tak usoudil farář a takové sdělení učinil rodičům.

Josef dovezen do Říhovic a zapsán v měšťance.

Obyvatelů na faře přibývalo, i do kuchyně dána postel pro chlapce. Pavel ošatil hochu, silné dal mu udělati boty, aby v nich překonával špatné cesty, jaké mnohdy hrozily. Tašku měl na zádech a hlubokou čepicí mohl zakrýti hlavu i s ušima. Božena upletla mu šálu kolem krku, dostal rukavice a tak vyzbrojený proti všem nepohodám denně vycházel ještě za tmy z fary.

Babička záhy vstala, aby mu uvařila kávu k snídani, ale brzo ji zastupovala jako v mnohém jiném Božena.

Josef měl společníky, s nimiž se brzo seznámil, a statně nakročoval, vespolek snášeje obtíže cesty, nepohody i obveselení při bezstarostném mládí.

Ač bylo známo jeho jméno, říkali mu druhové a vůbec ve vsi — schovanec z fary.

Záhy uvyknul u strýce v Říhovicích a domů chodil pouze občas o delším prázdnou. Na oběd buď si nosil něco v tašce nebo dostal na polévku a příkrm. Ve všem ho strýc zaopatřil a večer k úlohám jeho přihlížel. Božena i Josef pracovali při jedné lampě, babička měla v ruce dráty s bavlnou a farář přecházeje pokojem, buď tomu nebo onomu hleděl do sešitů, radil, opravoval. Tu také teprve za celý den si zapálil dýmku a vykuřoval. V letě kouřil venku na dvoře nebo v altáně.

Končil nájem farních pozemků, dostavovali se nájemci se žádostmi, aby jim bylo sleveno. Tak stlačovali cenu pozemků rok od roku.

»Právě jsem vám chtěl oznámiti, že hospodařiti míním sám. Okolnosti mne k tomu donucují«, odpovídal farář.

Vypočítaví nájemci se ulekli a hned obraceli, nejprve by byli stejně platili, jako v letech minulých, potom přidávali, ale nebylo to nic platno.

»Zkusím to s vámi; když mezi rolnickým stavem bydlím, ať se také rolníkem stanu. Ať všechno společně snášíme!«

Varovali ho, že prodělá, výstrahu dávali faráři v sousedství, kteří se dávno polaření vzdali, ale Douběta nedbal. Už měl úmluvu s rolníkem, jenž chtěl farské pozemky orati,

dokud se Pavel tak nezmůže, aby měl vlastní potahy. Také bratři se švakrem slibovali, že častěji do Říhovic dojedou a vypomohou. Antonín se odvděčí, že Božena na faře scho-vankou, švagr za syna také něco učiní.

Farář do začátku musil si vypůjčiti, jenom že nešel do záložny; protější kupec Poupal mu nabídnul peníze s největší ochotou. Zde byla stále zásoba, Poupal vystihnul farářovu potřebu, proto mu nabídku učinil.

»Jakou vám dám zálohu?«

»Nebojím se«, vážně odpovídal Poupal prostřední, který měl právo majetkem hospodařiti. »Pro případ náhlého úmrtí to napíšeme.«

Teď mohl farář kupovati dobytek, vozy, hospodářské nářadí, mlátičku, jak toho výměra pozemků vyžadovala. I na služku bylo nutno pamatovati, posluhovačka nestačila.

Panímaminka dojela pro ni do Vitin řkouc, když odtud všichni obyvatelé jsou, ať také služka je rodačka. A přivedla hodně vzdálenou příbuznou.

Mařka byla rádná dívka, která neměla ke třiceti rokům daleko, rozuměla hospodářství, milovala čistotu, nevyhledávala společnost a sama sobě dostačovala. Doubětové říkala panímaminko a ve všem ji poslouchala. Byla si vědoma onoho dalekého pří-

buzenství s farářem, však přece uctivě se k němu chovala a v ničem se nevtírala.

Babička si Mařku chválila, jsouc ráda, že na takovou přišla. Statnou v ní měla pomocníci. Jinak se začalo na faře hospodařiti. Korel pro švakra nakoupil dobytka, s Antonínem několik dnův orali farské pozemky, hubující na nájemce, že za jejich hospodaření plevel se zmohla. Karel kolář dodával bratrovi vozy a hospodářské nástroje. Hlučněji bylo na faře, teď se častěji otevírala vrata, dříve travou zarostlá, vycházeli odtud dělníci, na veliké chodbě přistole se obědvalo, plné vozy vjížděly do stodoly, již se rovněž dostalo důkladné opravy.

Pavel konal svoje povinnosti jako dříve, k pracím na poli i doma více přihlížela panímaminka. Všudy měla oči, poroučela, práce rozdělovala, přicházejíc do svého živlu. Přímo omládl.

Boženu nebylo třeba k práci v domácnosti donucovati, ta se ráda kolem plotny otáčela, o žních hrabí se chápala, pro babičku z celé vesnice i ze sousedního města snášela. Tu musili zdržovati, by mladých sil nepřepínala. Vždyť byla posud jenom rozrostlým dítětem, ale brzo co do velikosti babičce se rovnala. Také Josef vypomáhal.

Mezi Doubětovými příbuznými kolovala zpráva, že se u strýce faráře nic zadarmo

nedostane, každý že si musí všechno zasloužit. Ale přicházeli do Říhovic přece rádi.

Také nadále zvali babičku i Pavla ke všem rodinným radostným událostem i funkcím, při nichž bylo třeba kmotry nebo svědka, při nichž se hlouběji sahá do kapes. Jezdila babička sama, zastupujíc spolu syna faráře. Rodiny přibylo Korelovi a nejmladšímu synu Karlovi.

Panímaminka navázala styky s drůbežníky, krosnařkami a jinými obchodníky, jimž odprodávala přebývající užitky ze dvora a chléva. A jako v jiných statcích v místě obstarávala za stržený peníz potřeby pro kuchyni, šatila Boženu i sebe, kdežto Pavel platil daně, dělníkům i od zdělávání polí.

»Tak už se ukládá?« ptal se starosta Trachal Douběty v hostinci při obvyklé besedě.

»Ano, ukládá se«, odpovídal Pavel, »jenom že nevím, jakého se mně jednou dostane úroku, jenž se vděčnost zove.«

»A jak byste nemohl něco dáti stranou při takové úrodě, při takovém hospodaření?«

Obchodník Raušar jenom se usmíval.

»Kdybych umřel, dědicem mým by byl věřitel«, tvrdil Pavel.

Rozpor urovnal revírník Chládek.

»Domníváte se, že lze slušné schovati, ale to jste na velikém omylu. Kdo poctivě slouží, jako já, kapitálu nenastřádá.«

Douběta často navštívil protějšího souseda, jemuž po částech splácel dluh. Těšil se, že brzo zadost učiní požadavkům, které ho tísnily. Nevzpomněl, že zhusta stihne hospodáře katastrofa při nejlepších výpočtech a nadějích. Když poslední chtěl spláceti stovku, zlý host navštívil jeho chlév. Přišel při kulhavce o dva kusy dobytka. Tu nejenom že nedoplatil, ještě žádal o novou půjčku, aby vyplnil prázdná místa v chlévě. Chtěl-li hospodařiti ve velkém, musil míti dobytek.

Nemoc rozšířila se po celém kraji, také ve Vitinách plenila ve stájích, a rovněž Antonín musil pohodnému dáti statnou plemenici. Celý rozžalostnělý přišel do Řihovic za bratrem se žádostí, aby mu bylo pomůženo při tom neštěstí.

Pavel podíval se na matku. Tato chtěla cosi namítati, odpověď měla na jazyku, ale synův pohled ji odzbrojil. »Vezmi si z chléva stračku, stojí na kraji. Stále bučí, nemůže si zvyknouti.«

Antonín děkoval, připomínaje, jak bude i žena jeho potěšena.

Douběta vžil se v hospodaření, radost měl z každého prospěchu a v ten smysl vyslovil se i spolubratrům na sousední faře. Nevyhýbal se jim, rád je navštěvoval a ve společnosti jejich pookřál. Posud pout byla

přitažlivou k takovým schůzkám. Okolní faráři dobře pozorovali Doubětu, jeho snahy, opravy, jeho práce. Byl jim vzorem horlivosti. Divili se, že se pojednou stává spolu rolníkem, že chce zápasiti se živly přírodními, chvěti se o úrodu na polích, hospodařiti při rozličných obtížích.

»Ty, takový idealista, takový čtenář, tak zdatný pracovník na vinici Páně — a vížeš se k pozemským hroudám, uvaluješ si takovou starost. Vždyť si tím křídla podvazuješ.«

Douběta usmál se svým způsobem.

»Především mám pomocníky ve svém příbuzenstvu, starší i mladší hospodyně, potom žije mezi rolnickým lidem, považují takřka za svou povinnost, sdíleti ve všem osudy se svými osadníky. Urodí-li se jim, vyroste i faráři, stlukou-li kroupy, škod nadělají na selském i farském. Hned se mně protivilo doprošovati se mléka ve dvůře a míti příležitost k vlastnímu hospodaření.«

»Jak myslíš, ale setkáš se s mnohým protivenstvím.«

»Všechno snesu, vím, co mne čeká. Budu-li hospodařiti, mohu též více otevřít ruku k darům. Z hotových peněz obtížněji se odpočítává. Nechci se tím chlubit, ale denně vyživuji několik chudých přespolních žáků, takových hladových ptáčat. Talířem

teplé polévky matka moje nasycuje ty děti. Při hospodářství se jich dá více a snadněji vyživiti. Hledí na mne ve škole lačným zrakem, čekají, koho určím, koho budu jmenovati. Kéž bych mohl všechny hladovce nasytiti!«

Spolubratři hleděli na Doubětu s úctou. Už slyšeli o jeho podporách, jak se na faře prosypává ptácatům-dětem.

»A nebudeš se báti, že ti na poli všechno ukradnou?« řekl praktikus, jenž mnoho prodělal. »Víš, na panském a farském se prý smí. Divná morálka!«

»Pravda, a snad mně tam přece něco zůstane. Musíme se brániti, pozor dávat. Je nás plno na faře. Ovšem já bych ničeho neuchránil. Už jako kaplan při takovém případě jsem se zády otáčel. Co naplat.«

Spolubratři hleděli na Doubětu jako na dobráka. Stále stejný, dobročinný, všechno dobré podporující — lidumil.

XII.

Při nových starostech o hospodářství panímaminka zřídka se dostala ku čtení novin. Hned byla na dvorku, hned v kuchyni, i na pole a louku vyběhla, v pokojích s Mařkou čistila, byl-li očekáván host, který přes oby-

čejný rozpočet v domě udělal čáru a jemuž se musila věnovati všechna pozornost. Babička jako strážný anděl nade všemi domácími bděla, ale myslila i na příbuzenstvo ve Vitinách a vzpomínala i na toho toulavého syna — nezdaru.

Pavel ve všem matce ponechával volnou ruku, byl jí nápomocen, kul plány, financoval náhledy matčiny, klíček od pokladny jí ponechal. Babička vyplácela dělníkům, účet dělala s rolníkem, jenž zdělával pole, prodávala obilí, odměřovala do mlýna, rozdávala —

Pavlovi přibyla nová škola, stále byl na cestách, jezdil k churavcům, doma sedal v kanceláři, v neděli dvoje služby Boží konal. Už myslil na pomocníka. Let mu přibývalo. Jak dlouho všechno sám zastane?

Ještě že byl zdrav, dobrý na chůzi, školy ho těšily. Psal-li doma v matrikách, Božena mu diktovala. Její čistý hlásek zazníval v klenuté, pochmurné jizbě plné dubových skříní s úředními knihami. Letorosty vína draly se dovnitř okny, paprsky sluneční sem zabloudily, jako by volaly ven do přírody, ale farář zapisoval živé i mrtvé, ocelové péro skřípalo, a Božena stojíc u jedné takové knihy, ohlašovala otce i matku, děda i bábu nového zrozence.

Babička pouze v neděli odpoledne měla volnou chvíli, a tu, nešla-li na návštěvu, uchýlila se do besídky na zahradě. Novin tu bylo na stole dost, časem i nerozřezaných. I nasadila si brejle a četla denní zprávy. A zase litovala nebožáků, jež stihlo neštěstí, kteří k úrazu přišli, vyhořeli nebo jinou nehodou byli stíženi. Pozornost její kdysi upoutala menší lokálka :

»Pro potulku při nočním lovu pražské policie zatčen byl Martin Douběta z Vitin. Jest v podezření, že spolčen byl s lupičskou bandou, která poslední dobou provedla několik odvážných krádeží prádla na půdách, zboží v krámech a skvostů v bytech, jichž obyvatelé tráví na letním bytě. Policie učinila dobrý lov, a obecenstvo si volně oddechne . . . «

Babičce vypadly noviny z rukou, oči se jí zalily slzami, hlava klesla na prsa.

To byla pro ni rána. Tedy tak daleko Martin přišel! Ještě při poslední návštěvě se ohražoval, že nekrade. A nyní zavřen jako lupič, jako člen vyvrhelů lidských. Nebylo by mu lépe v temném hrobě, aspoň rod Doubětův ušetřen by byl hanby. Teď kde kdo dočísti se může o tom jejich nehodném členu, o té hlíze, která lpí na rodině jinak tolik počestné a spravedlivé —

Nebohá matka v tom zeleném altáně seděla jako svadlá, jako zničená. V očích se jí tmělo, v prsou to bušilo, v hlavě vířilo. Teď se domýšlela, proč se ráno Poupalovi na ni tak divně dívali. Už četli noviny. Pavel se k nim v neděli dostal až u večer, máje mnoho práce v kanceláři a odpoledne konal cvičení po obcích.

Doubětová se domýšlela, že nyní na farnosti každý ví o nehodném bratru farářovu, noviny kolují z ruky do ruky. Marné bude zapírání.

Matka nikoho neměla, komu by si požalovala, s kým by si posteskla. I děti odběhly. Ale dostala návštěvu neočekávanou, přišla sem Poupalová. Usedla, omluvila se, zavadila okem o noviny.

Panímaminka začala sama.

»To máme žalost, to nás stihlo neštěstí! Abychom se odtud vystěhovali.«

»Od nás a ze dvora noviny s tou zprávou se mezi lid nedostanou. Za jiné neručíme. Všudy nějaký nezdárník. Rozumný člověk nebude pro bratra hanu vrhati na pana faráře, ač jsou i takoví zlomyslníci. Mohu se domyslet, že jste se mnoho namáhali toho syna dostat na lepší dráhu.«

Doubětová přisvědčila. Slzy kanuly jí na potištěný papír.

»Na vás jistě vina nespočívá. Ale v někom už koluje taková nepokojná krev, zlá společnost svede, příležitost mnoho zavíní. A snad není posud všechno ztraceno. Někdy radikální prostředek vyléčí, a teď právě takový stihne vašeho syna. Ať se dopustil či nedopustil, z čeho je podezřelý, nyní žalář ho zkruší, vyšetřování seslabí, soud otevře před ním vyhlídku na mnohaletou vazbu.«

Poupalová měla jasné názory a bystré úsudky. Tím způsobem potěšovala.

Za každé slovo byla jí Doubětová povděčna, za chvíli minulost Martinovu líčila, uvádějíc příčiny jeho spustnutí. Dávno před nikým neodkryla jizvu svého rodu, jako před touto rozšafnou ženou, která jí rozuměla a uleviti chtěla v tom soužení.

Panímaminka naslouchala těm slovům útěchy jako vzdálené hudbě. Těšilo ji soucitné srdce paní sousedky, třeba nedovedlo zahladiti, co se na rodinu valilo.

Matka myslila na Pavla, jak bude v duši raněn, až zví, co se stalo. Předem ho litovala. Tak se o mnohé stará, tak se věnoval svému rodu, a teď ho čeká bolest i hanba nad zločinným bratrem.

Kupcová už odešla, panímaminka netrpělivě přecházela kuchyní. Božena odešla na výlet do lesa a před večerem se nevrátí. Raduje se a nemá tušení, že každou chvíli

ve tvář někdo jí může vmetnouti výčitku, jakého to má strýce, o němž noviny roznášejí nejhoršího druhu zprávy.

A že dříve nebo později zlomyslníci tak učiní, dalo se čekatí —

Posléze zarachotil před farou vesnický vůz a Pavel vystoupil znavený a sesláblý. Od rána mysl jeho byla napjata, dvakráte kázal, teď cvičil rozrostlou mládež. Usmál se, vida matku na prahu, setřásl se sebe slámu, v níž seděl, narovnal údy a šel za matkou do fary.

»Budeš svačiti?« ptala se Doubětová.

»Počkám na večeři. Svačil jsem u starostův«, odpovídal Pavel, odkládaje plášť a svlékaje kleriku.

»Nečetl jsi dnešních novin?« ptala se matka.

»Ani jsem do nich nenahlédl. Kde pak v neděli! Času dost večer. Povinnost je přednější.«

»V besídce jsem do nich nahlédla, je tam důležitá pro nás zpráva«, přímo v zubech drtila Doubětová.

»Tak? A jaká?« rychle se obrátil Pavel.

»Týká se našeho Martina. Nelekej se, byl zatčen. Posud mu nebylo nic dokázáno, zatím jest ve vyšetřování.«

Zpráva ta skutečně účinkovala na Pavla hrozně. Hned se sháněl po novinách a při-

kročiv k oknu, v pološeru hltal písmena, jichž obsah byl pro něj tak ohromující. Dočetl, posud držel list v ruce, potom jej zmačkal zlostně a ulevil si slovem: »Darebák!«

»Snad je nevinen«, omlouvala matka nehodného syna.

»I kdyby nekradl, neloupil, už tím posavadním životem, který v podezření jej uvedl, velice se prohřešil. Takovou hanu na nás vrhá. Dnes jsme jím zostuzeni na nejvyšší stupeň.«

Pavel se rozhorlil a velice podrážděný přebíhal pokojem.

»Tak daleko to s ním došlo! Až do žaláře. Není divu. Pracovati nechce. Tak už se chopil takových prostředků k výživě. A co si počne, až opustí žalář? Bude pokračovat. Z toho bahna nevybředne.«

»Nešťastný hoch!« zabědovala matka.

V pokoji byla už tma. Nikdo se nechystal rozsvítiti, nepotřebovali světla ke svému bolu. Pavel posud se neutišil, matka tonula v slzách.

»To je hrozné! Až ta zpráva přijde do Vitin, bude z toho poplach. Inu ovšem. Jsou bratři dbalí cti a teď taková rána!«

»Abych tam jela a syny poněkud uchlácholila«, nabízela se matka.

Marně Doubětová připravila večeři, ani sama, ani Pavel se jídla nedotknul. Ale ne-

pohrdli výletníci: Božena a Josef. Přihnali se z lesa jako vlci hladoví a hned se ohlíželi po jídle. Nemohli pochopiti, že v pokoji posud tma a strýc přece je doma. Jindy v tu chvíli četl.

Božena rychle vyčistila a rozžala lampu, kterou nesla do pokoje, jak obyčejně činívala. Ale jak se podivila, vidouc strýce tak vzrušeného a neklidného. Hned poznala, že se mu něco nemilého přihodilo. I přilísala se k němu, řkouc: »Ale, pane strýčku, co je vám? Zlobíte se snad, že jsme tak pozdě přišli z výletu?«

»Na tebe nemám příčiny hněvati se«, odpověděl Pavel, pohladiv Boženu po vlasech.

Dívka neodvažovala se dále vyptávati se, ale nejistě chodila pokojem, přivírajíc okenice.

»Boženo, pamatuješ se na strýce Martina?« pojednou se ozval farář.

Dříve než mohla odpověděti, hlásil se Josef, který v kuchyni pojídal namazané krajíce: »Ten vyváděl posledně ve Vitinách! Tatínek ho nechtěl ani do stavení pustiti.«

Božena si také vzpomínala na tohoto strýce.

»Tak, děti, musím vám říci, že ten neb onen k vůli tomuto zbloudilému strýci se vám bude posmívati, že učiní narážku na krádež, žalář, že si vás budou lidé dobíratí — «

»Já bych mu dal!« kasal se Josef směle.

»Sděluji vám to, protože strýc Martin je v žaláři, že je v podezření pro krádež. Bylo to v novinách.«

Farští schovanci se zarazili.

»A kradl skutečně? s uděšením ptala se Božena stísněným hlasem.

»To nevím, to se teprve během vyšetřování ukáže. Ale už dosti toho, co nám způsobil.«

»Tatínek vždycky proti němu horlil«, vypovídal Josef. »Posledně mu mnoho domlouval. Potom prchal z Vitin dále do světa. Cestou prý si jenom pohvizdoval a na návsi holí zatočil. Všichni jsme si oddýchlí.«

Vzpomínky řinuly se z mladých hlav. Farář jenom naslouchal.

Podruhé k němu přistoupila Božena.

»Ten strýc se jmenuje Martin?«

»Ano, tak jest!« přisvědčil Pavel.

»Tedy mu snad náležela ona hůl, kterou jsem kdysi za dveřmi našla a na dvůr vyhodila. Mařka jí užívá při vyhánění dobytka na pole. Na té holi je vyřezáno Martin.«

»Bude to asi jeho«, svědčil farář.

Josef přímo vyletěl z kuchyně. Tu hůl také vídal, ale nikdy ji důkladně neprohlédl. Teď ji přinesl a při světle otáčel. Opravdu, byla řezbami ozdobena, kdosi z dlouhé chvíle na hořejší část vřezal několik písmen.

»Martin«, slabikoval junák.

»Zahod' tu hůl, ať mně nepřipomíná darebný život bratrův!« prudce řekl farář hlasem, zračícím hněv a podrážděnost.

Synovec poslechl a hůl vyhodil oknem zpět na dvůr.

Farář ještě vyšel do zahrady, aby se prošel a uklidnil. Byl značně pobouřen. Farská zahrada se vznášela takřka nad dědinou, táhnouc se po stráni. Pěkná byla odtud vyhlídka údolím. Jeden z předchůdců pustinu proměnil v příjemný sad. Jenom slabě doléhal sem rušný život ze vsi. Jednou stranou zahrada dotýkala se polí a tudy možno bylo vycházeti do volné přírody. Stromy už rodily ovoce. Tu a tam sedátko zvalo k posezení.

Farář přecházel stezkami, jež sám z jara upravoval, písek chrastil mu pod nohama.

»Chudák — strýček«, soucitně pronesla Božena.

»A je to tak zlé?« ptal se chlapec.

Babička podala jim noviny.

Děti toho večera se chovaly co nejtíšeji. Záhy se modlily a odcházely na lože. Pavel se vrátil a na síni ještě rozmlouval s matkou. Konala se tu domácí porada.

Příštího dne se vydala panímaminka do Vitin, aby tu potěšovala, sama jsouc zarmoucena. Hospodářství převzala Božena

s Mařkou. Synovec doprovázel babičku, na faře bylo smutno. Bořena vyhledala družky, aby se s nimi potěřila. Také byla volána naproti ke kupcovům, kde ji zabavovali. Farář odcházel z domova, ač nyní nebylo školní vyučování, a časem se nevrátil ani k obědu. V tu dobu byl nejpilnějším čtenářem novin. Hledal zprávy o Martinovi, než dlouho ničeho nenacházel. Vyšetřování se vlekló a zachováno o něm tajemství, aby se nic předčasně nevyzradilo. Jenom prolétla tu a tam zvěst, že vypátrán nový účastník, a také počet poškozenných se množil. Na účet chycenných kladena kde jaká krádeř a loupeř, aby se to odbylo jedním rázem a policie měla kus práce za sebou.

XIII.

Farář Douběta zval okolní spolubratry na pout, která se v Řihovicích slavila nejbliřší neděli po sv. Anně. Dřívě tu bylo více hostin; ale Pavel jmeniny oslavil v úzkém kruhu rodinném, posvícení neměl rád pro jeho světský ráz, pro výstřednosti této slavnosti, a na zabijačku zval příbuzné z Vitin.

Ani o pouti nebylo vzácných jídel, nyní maje hospodářství s úsměvem oznamoval, že bude, co dáva dům. Matka vařila, Bořena

nosila na stůl, z počátku bylo nádobí od protějšího kupce. Na stříbro se Douběta posud nezmohl.

Ale přicházeli sem hosté jindy, schválně vážili cestu do Říhovic k vůli panímamince. Kdo potřeboval útěchy, uchýlil se k ní, kdo hledal radu, ptal se Doubětové. Kaplani říkali jí maminko, vzpomínajíce při tom na vlastní matku ať živou, ale vzdálenou, ať odpočívající dávno pod zeleným drnem.

Pavel se až žertem durdil, že hosté dříve jdou do kuchyně k matce než k němu nahoru. Mnohdy ani dlouho nevěděl, že vedle matky v kuchyni sedí návštěvník.

»A to je pěkné!« hněval se. »Pan soused klopýtnul o práh kuchyně a dále se nedostal. S tím nebudu spokojen —«

Kdo navštívil faru v Říhovicích, musil si zamilovati panímaminku Doubětovou, která tak upřímně vítala, proti hostu usedla jako zpovědník a s vážnou tváří vyslýchala stesky. Mladší kněží se k ní utekli a všichni odcházeli potěšeni a povzbuzeni tou prostou ženou z lidu. A když přece přednášeli stížnosti své dříve Pavlovi, tento vzav mladého spolubratra pod paží, říkal: »Pojďme k matce!«

Šli, Pavel mnohdy se odstranil a matka převzala jeho úkol na sebe, vyslýchala, radila, skláněla se a posléze nalila do srdce balsámu, do ran oleje a do duše nových sil.

I pan vikář si přál, aby o visitaci při obědě vedle něho seděla panímaminka, aspoň pokud jí to bylo možno a už nemusila v kuchyni dohlížeti.

O faře v Říhovicích nyní se častěji mluvilo, před zahájením vikariátní konference kde kdo se ohlížel, je-li tu a přijde-li Douběta. Kteří ho neznali, teď o něm mnoho chvalného slyšeli. I přáli si co nejdříve s ním se seznámiti. Divili se, že i v pokročilém věku zůstal idealistou, že netouží po lepším beneficiu, s osadníky žije v upřímném přátelství. Také chválena jeho snaha pomoci příbuzným, vychovati neteře a synovce v řádné lidi. Vzpomenuto jeho matky, té dobré panímaminky, která setřela mnohou slzu, vyhladila mnohou vrásku a potěšila, i když jinak nebyla s to pomoci.

Když Pavel Douběta poslední vešel do schůze jako bodrý venkovan ne právě nádherně oděný, všichni naň hleděli s obdivem, okukovali ho s úctou a vřele mu tiskli přítvrdlé ruce. Dovedli oceniti jeho obětavost, jeho lásku k rodině, jeho snahu. Mladší odnášeli jeho klobouk, převlečník i dubovou hůl a kladli vedle šatů z nejjemnější látky.

Počátek schůze se pošinul o půlhodinu, neboť každý chtěl mluvit s Pavlem, ptali se ho na matku, na schovance, na hospodářství. Uveden byl na čestné místo, seděl hned

vedle pana vikáře, třeba posud ani stářf ani postavení na to místo ho neopravňovalo.

»Co dělá matka? Stará se, má stále práci«, odpovídal Douběta.

»Jsi šťasten, že máš posud matku na živu.«

Pan vikář mezi jiným oznamoval, že na vikariátě bude konána biskupská visitace, kdo by neměl prostranné fary nebo jiné poměry by mu bránily hostití biskupa přes noc, ten aby se bez ostychu přihlásil, že je v takovém případě hraběcí sídlo k dispozici. Někteří skutečně nevěděli, kam by biskupa s družinou jeho umístili, ale Douběta odvětil: »U nás je místa nazbyt — pro dva takové hodnostáře.«

Duchovní právě o Pavlovi soudili, že se omluví.

»A stačí ke všemu panímaminka?« ptal se vikář. »Je přece už pokročilého věku.«

»Vždyť má zástupkyni — vnučku Boženu, vždyť si mohu někoho přijednati.«

Nikdo už nebránil, aby i Douběta hostil biskupa s družinou.

»Ale pohostěn bude u nás jednoduše«, předem se ohražoval Douběta.

»Právě tak si biskupská milost přeje«, potvrzoval bělovlasý vikář, klada kostnatý prst na instrukci. Ale ostatní se jenom usmívali. Věděli, že neposlechnou v tomto případě. Co by si pomyslili hosté, kdyby ta-

bule byla dle instrukce o třech jídlech? Na vesnici posvícení je lepší —

Pavel zvěstoval matce, k čemu se musí chystati. Sám se dal horlivěji do práce v duchovních věcech, panímaminka šla na poradu naproti k Poupalovům. Pamatovali zde mnoho biskupských visitací a vždycky byli nápomocni.

»Pranic si z toho, panímaminko, nedělejte, my vám všechno půjčíme, čeho bude třeba. Že nemáte tolik příborů, stříbra, stolního prádla? To se všechno sežene. I nějaký nábytek v noci na faru odneseme. K čemu byste kupovali to, čeho se potřebuje jednou v deseti letech?«

U Poupalů byla trojí výbava: babiččina, matčina i nejmladší hospodyně, všechno uchováno, v nejlepším pořádku.

»A co se zde o poslední visitaci vařilo, také víme. Něco dá dům. Mnoho není třeba strojiti, zde je fara jenom tak prostřední, a pan biskup už po třetím jídle vstává od stolu.«

Panimaminka nad takovými výhledy vrtěla hlavou, ale musila se podvoliti cizím vlivům. Posud žádné visitační hostiny nestrojila a také dobře znala synovu pokladnu. Co nedávno dostal za vyučování ve vzdálených vesnicích, to cestné se vydalo o žních.

Nebylo možno zakupovati nedostávající se nábytek, stolní náčiní a jiné potřeby. Drůbež, mouku a co dům obyčejně dával, měla v zásobě.

Za šera přenášelo se od Poupalů mnoho na faru, až pokoje naplněny nábytkem a v kredenci lesklo se stříbro. Než i v celých Říhovicích dály se přípravy k uvítání arcipastýře, jenž sem opět po desíti letech zavítá, aby biřmoval rozrostlou mládež. Ta zvěst dolétla i do Vitin, a hned odtud přišel dotaz, nemohli-li by se zde účastniti biřmování posud nebiřmovaní členové Doubětovy rodiny. Aspoň by tu měli mužští kmotrem strýčka faráře a dívky kmotrou panímaminku.

Dáno svolení, a tak chystala se četná návštěva se strany přátel mimo hosty, kteří přijdou k vůli posvátnému úkonu a jeho vznešenému rozdavateli.

»Nic nevadí«, řekla paní Poupalová, »musí se vařiti ve dvou kuchyních, já pro hosty a Mařka pro příbuzenstvo.«

Ale nastala nová starost s dárky. Pavel dopsal do knihkupectví, aby mu bylo posláno tolik a tolik slušně vázaných modlitebních knih pro mužské i ženské, že účet vyrovná později. Farář za nejvhodnější dar ustanovil modlitební knihu jako památku na slib při biřmování. Také Božena a Josef měli obdržeti tuto svátost.

Arcipastýř přijel, slavnostně byl uvítán, uveden do svého pokoje, kde, rozhlížeje se kolem, řekl sám k sobě: »Pěkně zde všechno zařízeno a svědčí o nadbytku; snad není zcela pravda to, co vikář pravil a nač mne připravoval, že zdejší fara náleží mezi málo výnosné«. Na stěnách visely reprodukce znamenitých malířů, nábytek byl sice starožitný, ale důkladný.

A když vikář přišel do pokoje za biskupem, tento znovu se ptal na poměry Doubětovy, poukazuje na pěkné zařízení.

Vikář pousmáv se, odpověděl: »Biskupská milosti, napadá mně, co se nám kdysi přihodilo na velké selské svatbě, kde bylo přítomno velmi mnoho hostův. Správce svatby nás žádal, abychom nesundávali z příborů různobarevných pentliček, aby se potom vědělo, komu se má co zase odvésti«.

»Myslíte, že si zdejší farář tyto věci také vypůjčil?« ptal se biskup.

»Ovšem; vím dobře, co zde jindy bylo. Nezmohl-li se Douběta na stříbro a jiné věci dříve, teď se tím méně zmůže. Mnoho věnuje na knihy, mnoho rozdává chudým, podporuje příbuzné.«

Biskup potřásal hlavou. Už se nezmiňoval a neptal, sedí-li na pohovce farářově či cizí, která sem byla na několik hodin dodána —

V kostele bylo všechno ve vzorném pořádku, biřmovanců dlouhé řady, nálada slavnostní.

Biskup si povšimnul, že občas za některého biřmovance se staví Douběta, jinde za dívkou stojí farářova matka, již už znal. Vycítil, to že jsou jejich schovanci.

Na biřmování sjelo se hodně hostů, také jiné hodnostáře farář zval, starosty obcí, velitele hasičův. Patronátní komisař přidružil se s inspektorem a hejtmanem bez pozvání. Co chvíli vrazil Loukotův syn Adolf do kuchyně, aby oznámil, že se počet stolovníků zvyšuje. Ale kuchařka nebyla pranic v rozpaký uvedena. Jenom poslala domů pro nové přibory.

»Všichni se nasytí«, vykládala ostatnímu kuchyňskému personálu. »Hleďte, neodměřila jsem marně více masa a mouky.«

Nebylo na faře v Říhovicích lahůdek, kolikerých předkrmů, ale přece všem hostům znamenitě chutnalo. Předpověď Poupalčina se splnila do slova. Páni pochutnávali si na dobré hovězině, křenové omáče a zdařilých knedlicích. Málo ukrajovali masa, ale hodně příkrmu nakládali, a ti, kteří už delší dobu visitace se účastnili, brali si dvakráte.

A podobně chutnala husička, ale ještě více opekané brambory. Sloužící, který dříve nad nimi nos krčil, s prázdnými se vracel

mísami do kuchyně, dotazuje se, zdaž zde posud ten — vzácný kompot.

»To jako brambory?« řekla Poupalová. »I máme dost a třeba ještě na poli nakopeme«, žertovala.

Panímaminka spínala stranou ruce : »To budou pomluvy, to bude řečí! O visitaci brambory, knedlíky, křen!«

Páni po jiném netoužili a pili obyčejné jako ze z Plzně a pro zákusek loupali čerstvě utržená šálová jablka.

Biskup po obědě šel do zahrady a vzkázal panímamince, aby ho navštívila, že by s ní rád pohovořil.

»Se mnou, prostou ženou?« divila se Doubětová. »Vždyť tu má takové pány.« Chtěla se přestrojiti, ale sluha oznamoval, že má přijíti hned. Tedy si jenom přihladila vlasy a vzala čistou zástěru.

»Tak, tak, matičko, sedneme si zde do altánu a pobavíme se«, vítal biskup Doubětovou, když mu ruku políbila. Ostýchavě usedla podál a zrak její zabodával se do zlatého kříže na prsou biskupových.

»Tedy vedete synovi domácnost? Jak šťasten jest zdejší farář, že má posud matku na živu! Mně se takového štěstí nedostalo. Žijete tu spokojeně a váš syn matkou přenesl sem kus rodiště svého.«

»Mnoho nás je zde na faře — zvláště dnes«, usmála se babička.

»Už jsem slyšel a viděl. To byli vaši vnuci a vnučky, jimž jste s panem farářem stála kmotrovstvím?«

»Ano, biskupská milosti, ale i ze vzdálenější přízně. Omlouvali se, že v jejich osadě teprve za pět roků bude biřmování, a že by se zatím rozešli do světa bez té svátostné milosti.«

»Dobře, že přišli ke strýčkovi. Mají k němu důvěru. Jenom aby mu vždycky dělali radost. Velice se mně na zdejší faře líbilo, jsem úplně spokojen. Aby vás tu Bůh zachoval ve zdraví —«

»Jenom tak jednoduše jsme biskupskou milost uctili«, omlouvala se panímaminka.

»Nedělejte si zbytečných starostí. Se vším jsem spokojen«, jistil biskup.

Doubětové zazářila tvář. ♦Svádělo ji to, aby si posteskla, ale potom všechno odložila. Ani k tomu není příhodný čas a k čemu by dnešní náladu kazila? Byla ráda, že mohla všem vyhověti. Vykládala biskupovi o svém hospodaření, o starostech i svízeli, o scho- vancích. Poseděli hodnou chvíli, až byl biskup upomenut, že čas odjeti do sousední vesnice, do jiné farnosti.

Na síni vedle duchovních stáli Doubětovi příbuzní, biskup si jich všimnul, usmál

se na ně i na faráře. Kráčeje kolem Boženy, zeptal se: »Tys tedy jako mladší hospodyní?«

Dívka s úsměvem políbila biskupovi ruku.

»Tady na kuchyňské šaty«, šeptem řekl arcipastýř a Boženě vtisknul několik bankovek do ruky.

Zahrčel kočár, hosté se rozcházejí, faráři ze sousedství obklopili Doubětu, blahopřejíce mu ze srdce.

V kuchyni zatím paní Poupalová rozhodovala, co se má státi s darovaným penízem.

»Božena ať si nechá na sváteční šaty a zbytkem ať se zaplatí dluhy, které si hostitel udělal dnešní slavností.«

Božena souhlasila a odnesla peníze babičce k uschování.

XIV.

Biskupskou visitací byla poněkud oddálena, ale ne zcela utlumena obava stran zatčeného a vyšetřovaného Martina. Nikdo ze spolubratrův a hostů se faráři slovem nezmínil, jenom po odjezdu biskupově přátelé porokovali v pokoji, když byli dříve omladinu poslali na zahradu.

»Ten nám to vyvedl, ten nám dal!« hořekoval Antonín. »Schválně kdosi poslal mně noviny, v nichž to bylo vyličeeno.«

»Takovou hanbu nám udělal!« přizvukoval Korel, který rovněž byl přítomen. »Aby se člověk styděl vyjít ven — na lidi.«

Sestra Marie nesvolávala na nešťastného bratra blesky, nekřičela zlostí, ale jenom plakala.

»Brzo čisti budeme přelíčení, vyšetřování jistě skončilo«, hádal Pavel, jemuž vzpomínka na Martina konec dnešní slavnosti zkazila.

»Ať ho zavrou nadosmrti! Jenom když budeme mít od něho pokoj«, vybuchnul Antonín podrážděně.

»Tvrdé slovo, hrozný výrok«, káral Pavel. »Tak se nestane, poněvadž viny Martinovy nejsou tak veliké. Spíše můžeme ho čekat. Až se vrátí, pošlete ho sem, ke mně.«

»Nadělal by ti na osadě hanby, že bys tu nevydržel. Ani si toho nepřej«, třepal rukou Korel.

»Může býti naše ostuda větší? Nepřátelé již se postarali, aby zpráva ta do veřejnosti přišla. Ale přece doufám, že v bratrovi dobrá jiskra, která by se dala rozdmychati v oheň rádného života.«

Ani bratr ani Korel nedůvěřovali. Babička nebyla přítomna. Schválně ji nevolali.

Tu se zvedla sestra Marie a přistoupivši k faráři, sepjatýma rukama prosila: »Pavle, učiň pro Martina co možného. Pro památku zesnulého otce, pro pokoj matčin tě prosím. Učiň ještě poslední kroky«.

»Bude to marné«, odseknul Antonín.

»Nikdy nesmíme zoufati«, odpovídal Pavel a sestře ruku na ramě položil. »To víš, že spíše poslechnu tebe, než tvého muže a bratry, ač jejich hněv také pochopuji.«

I přátelé se rozešli a fara nabývala obvyklého vzezření. Co bylo vydluženo, odvedeno; potom všichni jevíli jakousi zmalátnělost a zemdlenost, ale záhy se zotavovali. Josef pustil se do světa, aby spatřil kus Čech, na faře zůstala pouze Božena.

Farář Douběta zase pilně pátral v novinách. Také panímaminka se neustala tázati, není-li tu něco ze soudní síně. Prosím tě, Pavle, ničeho přede mnou nezamlčuj«, dodávala.

»Budte bez starosti. Takové věci těžko zatajovati. Lépe, zvíte-li to dříve ode mne, než od jiných.«

Ale panímaminka přece dříve všechno zvéděla od cizích. Pavel byl na poli, nikdo si nevšímal novin, jež posel položil na stůl. Byla starost se sekáči, vařilo se pro ně, žeň dokonávala.

Do fary se dostavila Poupalová a její starostlivá tvář zračila, že přichází s novinou neblahou.

»Pomoz a potěš Pán Bůh«, začala, zastihnuvši panímaminku u plotny.

»Pěkně vítám, nenadála jsem se, že dostanu takovou pomocnici«, usmála se Doubětová.

»Ani ne tak pomocnici, jako těšitelku. Snad jste už četla, panímaminko«.

»Není času. Co nového? Snad tam není už rozsudek?« pojednou si vzpomněla na Martina.

»Ano, není to tak zlé, jak jste se báli. Mnoho nebylo na vašeho syna uvaleno. Dostal pouze tři měsíce těžkého žaláře.«

»Tedy přece — zlodějem — lupičem?«
Doubětová klesla na židli a zakryla si tvář.

»Nejspíše hlad ho donutil, neboť se účastnil jenom krádeží v obchodech s potravinami. U peněžníkův a zlatníků prý nebyl. Bude to pro něj výstrahou na celý život.«

Poupalová dlouho mluvila při pláči těžce uražené matky.

»To bude rána pro Pavla!«

»Snese ji, musí snést. Jenom se upokojte a nadále věnujte se ostatním dětem.«

Poupalová zůstala na faře, až se Pavel vrátil. Ten jediným pohledem pochopil, co

se stalo. Hnal se po novinách a hltal řádky jejich. »Tři měsíce!« opakoval bezděčně.

»My čekali tři roky nejméně«, ozvala se kupcová.

»Tři měsíce jako tři roky, jako třicet let. Byl zlodějem, vinníkem a nám způsobil takovou hanbu a bolest«, zaúpěl Pavel hořce.

Teprve když se rozbouřená mysl poněkud uklidnila, důkladněji pročítal zprávu o bratroví. Pravda, soudruhům jeho dostalo se těžších a delších trestů, neboť byli z častějších a větších pokleskův usvědčeni. Martin buď skutečně méně se proviňoval nebo se uměl dovedněji vysekati. Několik řízných jeho odpovědí bylo tu uvedeno. Jako úhoř se vy-zouval. K trestu jeho připojena poznámka, že se z Prahy vyhostuje, po propuštění ze žaláře že bude stížen policejním dohledem.

»To bude nadělení pro náš rod?« vzdychnul Pavel a hned si uvědomil, jaké nastane ve Vitinách vzbouření. Už dříve spravedlivý hněv proti němu se obracel, což teprve nyní — po tříměsíčním žaláři, po té ostudě? Všechno se proti němu obrátí.

Syn rozmlouval s matkou o celé záležitosti velmi často a pohnutě. Pavel byl rád, že jsou prázdniny, že nemusí tak zhusta choditi mezi lidi. Utíkal do polí, do lesův, aby tu dosáhl klidu.

Lidé si popovídali, znova událost přesoudili a mysl obraceli k jiným předmětům.

I nedělní návštěvu v hostinci Pavel opomenul, ač pro něj hosté vzkázali.

Starosta Trachal rozebíral všechno vážně, dle zákonníku a dokazoval, že při Doubětovi asi působila polehčující okolnost.

Revírník mínil, že snad Martin Douběta posud neměl mnoho vroubkův.

Páni probrali ten případ, a když farář nešel do besedy, hodili si šístku.

Pavel zatím přecházel po polních cestách. Matka s Boženou byla naproti u kupcův. Ti je zvali co nejsrdečněji a také faráře by rádi uvítali ve svém hostinném domě.

Ten o samotě, v pochmurných myšlenkách zalétal do svého rodiště i za svým uvězněným bratrem. Teď si odbývá trest, je jako před světem ukryt, ale co potom? Což po propuštění, až bude přiveden do své domovské obce a dán pod policejní dozor, aby nesměl rodiště svoje opustiti? Doma neobstojí, zase uteče, bude chycen, zavřen, a tak se to bude opakovati, až zcela schátrá, sešpatní a utone. Přátelům způsobí novou hanbu, matce žalost

Pavel měl nejlepší vůli ujmouti se bratra a pokusiti se o jeho napravení. Ale teď se staví v cestu ještě větší překážky, vždyť ani nesmí Martina u sebe míti. Farář často se

zastavil, zahleděl kamsi v dáli, nevšímaje si krás přírodních, jež jindy tolik obdivoval, všudy v nich nacházeje prst Boží. Ba zapomínal i na účel své cesty. V tu chvíli se všechno před ním točilo, oblaka jako by se vyvyšovala.

Tolik už udělal pro svůj rod, ani této práce by se nelekal. Musí něco i pro Martina podniknouti. Snad nezdárník nyní bude nakloněn k poučení po trpkých zkušenostech poslední události. Poradí se, nebylo-li by možno ten policejní dohled přenést z Vitin do Říhovic, když by si Martina vzal k sobě.

Za tou příčinou musil vykonati těžkou cestu, navštívit místního starostu, aby v té věci nekladl mu mezí, ale spíše byl mu nápomocen. Trachal s farářem sice sedal v hostinci, ale v úřadě byl velice úzkostlivý a nepřístupný. Vyslechl Doubětu, kýval hlavou na znamení, že o té věci ví, však uslyšev, že Martin by měl bydlet v Říhovicích, nazvedl obě ruce, couvnuł o krok a odpovídal velmi vážně: »K tomu nemohu dáti svolení, aby se nám takový člověk nastěhoval do vsi, třeba to byl bratr vaší důstojnosti. Jsem rád, že tu máme pokoj.«

»Ale Martin by tu byl na mé zodpovídání, pod mým dozorem«, vykládal Douběta. »Sám ho budu hlídati.«

»Člověk tohoto zrna se neuhlídá. Lituji velice, ale nemohu. Nevím, jak bych se zodpovídal těm, kteří by snad povolností mojí trpěli.«

Douběta už déle na starostu nenaléhal, ale promluvil o té věci s Poupalem, jenž byl radním. Na jeho ponuknutí obrátil se k úřadům vyšším, aby totiž Martin nebyl nucen bydlet ve Vitinách, ale aby policejnímu dozoru, když tak musí býti, podléhal v Říhovicích, kde byla také četnická stanice o dvou mužích. Za nedlouho po vyplnění některých formalit došlo příznivé vyřízení. Starosta Trachal proti tomu rozhodnutí nemohl nic namítati.

Panímaminka počítala den za dnem, kdy vyprší doba vazby. Co se za tu dobu naplakala, co se navzpomínala! Její mateřské srdce provázelo nehodného syna až do žaláře. Poznamenala si, kdy Martin po přelíčení nastoupil, a teď nahlížela bedlivě do kalendáře.

»Vyjde na podzim«, vypovídala. »Snad výhlídka na zimu bude na Martina účinkovati. Zde by měl při našem hospodářství stále práci —«

»Mohl by se vrátiti zase k řemeslu«, mínil Pavel. »Dal bych mu přemalovati faru.«

»Jenom nezapomněl-li mnoho za ta léta. Jistě se pramálo po práci ohlížel.«

Matka se synem už mu vyhledávali nejenom dílo, ale i místo pro lože, panímaminka stranou kladla obnošený šat. Mezi lidmi ovšem nepůjde, ale protější Poupalovi už předem ho zvali, že by mohl s dědečkem hrát karty pro ukrácení dlouhé chvíle.

Doubětová poslala do Vitin vnuka na zvědy, nepřišel-li Martin do své domovské obce.

»Toho nejspíše přivedou hned sem«, hádal farář.

»Přivedou? Proč by ho vedli?«

»Poněvadž mu bude vykázáno místo pobytu, které nesmí opustiti, zůstane pod dozorem četnictva«, vysvětloval farář.

Douběta nestaral se jenom o bratra Martina, i k jiným na osadě podobného druhu lidem obracel pozornost. Nebyli takovými vinníky, ale nevedli právě spořádaný život. Nejednou do Říhovic dodán příslušník, jenž neměl bytu ani prostředků životních. Starosta ho poslal dům od domu, aby ho sousedé živili. Spal ve dvoře v chlévě nebo v letě pod kolnou.

Fara a škola byla vyňata z té povinnosti, ale Douběta sám volal takové lidi k sobě na neděli na oběd. Tím docílil, že dříve šli do chrámu, třeba by jenom za dveřmi postáli v koutě, že se aspoň na ten den řádně umyli a že hleděli sehnati na

sebe kus lepšího šatu. Panímaminka se hned dotazovala na prádlo a vyhledala čistou košili. Když farář nemohl sám stačiti, prosil u jiných za kloudnější šat. Už byl v tom ohledu znám, a revírník nejednou v besedě se ohnal: »Co si mne tak prohlížíte? Pro koho mám zase sundati kabát?«

»Myslím«, odpovídal žertem Douběta, »že panský fořt mohl by si koupiti už lepší šat. Tenhle od toho mechu příliš sezelenal.«

A věnována-li na faře péče dospělým, tím více obrácen zřetel k dětem, jež sem vítr osudu zanesl a které také po staveních hledaly výživu. Ty Douběta odváděl přímo z ulice, doma nasycoval, učil a se vyptával, nehrozí-li jim kde mravní zkáza. Šat dostávaly po Boženě a Josefovi.

Právě tato péče o nebohé Doubětovi získávala lásku a náklonnost, že nebyla mu předhazována vina bratrova, že nedostalo se mu výčitek. Tu a tam slovo padlo, ale smělci byli zakřiknuti. V besedě Roubíček nazvedl ruce, když podnapilý mlynář začal: »Váš pan farář nezasluhuje takových připomínek.« Jinde v témže směru pracovali Poupalovi, rodiče dětem zakazovali zmiňovati se o neblahé události. Farář neutrpěl na vážnosti u svých osadníkův.

XV.

Na cesty do města dostal Josef společníci, sestřenici Boženu, nyní členku hospodyňské školy. Rozrostlý chlapec za dva roky mnohokrátě onu cestu přeměřil, mnoho zkušeností nabyl a teď Boženu poučoval, kudy se cesta zkrátí, kde bývá největší závěj, kde se nohy boří do bahna. A také vypravoval dobrodružství, zmínil se o cestáři, jež škádlil, o sadařích, jimž klátil ovoce. Božena už také vyrostla, sesílila, jednoduchý nosila klobouk, slušně a čistě byla oblečena. Mohla se už řaditi mezi omladinu a mnohého junáka oko na ní se zalíbením spočinulo.

Josef na ni čekal, když na měšťance dříve učení skončilo, v poledne se sešli v hostinci, kde jedli polévku, do níž si nakrájeli domácí chléb. Božena nosila jej v příruční tašce.

Na podzim pěkně se to chodilo po žlutém listí, ale potom se i silnice rozblátila. Vyhýbali se na příkopy, do polí, šli po lukách a doma rychle sundávali rozmočenou obuv. Ale mládí překonávalo obtíže. Jenom se smáli, když babička hořekovala, a doma nechtěli zůstat v největších nepohodách. Občas se svezli s rolníkem, který měl také děti na měšťance a přijížděl jim naproti. Tu naložil nejenom svoje, ale všechny, které

potkal. Boženu z fary posadil vedle sebe, aby ji chlapani neškádli. Litovala, že nemá žádné družky na těch cestách. Teklu dal otec na další vzdělání do Vídně, kde měl vdanou sestru, a Otilie zůstala doma rodičům k ruce. Až sesílí, půjde na službu. Posud s Boženou kamarádila a v kostele stávaly vedle sebe.

Jenom o nedělích měla nyní Božena volno a jak si jich vážila, jak ráda přisedala k babičce, dychtivě otevírala knihy a předčítala. Také vypravovala, čemu se učí, co už vyzískala. Všedního dne nebylo k tomu času, musila jíti záhy na lože, by si odpočinula. Časně ráno vstávala, a tu jí Mařka pomohla při vaření snídaně.

Větší bývala obtíž s Josefem, jemuž se nechtělo z teplého lože. Ale když byl ustrojen, když se nasnídal, přehodil tašku, dal s Bohem a kráčel statně.

Nadcházela doba dlouhých nocí a krátkých dnů, kdy za tmy vycházeli a už také při tmě se vraceli. Josef se doma chlubil, že Boženě dodává srdnatosti, aby se nebála, ale tvrzení to bylo přijato s úsměvem. Josef si bral také pro obranu do ruky hůl, kterou si schovával u potoka v roští.

Kdysi zdrželi se Božena a Josef v obchodě, kde něco kupovali pro domácnost. Mládež byla ta tam, opozdilci si popilovali,

až se dostali za dva chodce. Josef měl hůl, ale bál se hodně. Ani Boženě nebylo vhod, že před nimi jdou ti dva lidé. Zmírnila krok, nechtíc je dohoniti. Muži slova jenom ukrajovali. Jeden měl uniformu a na řemeni meč nebo cosi podobného, druhý byl oděn šedě a na zimu velmi lehce. Bělavá čepice dopadala mu přes ostríhanou hlavu. Odměřeně na krok šel před mužem ozbrojeným. Mluvil nějak sykavě, jako posměšně, kdežto druh jeho zřídka odpovídal slovem a jako na půl úst řeč vyřázel.

»Tak už se mne zbavíte, brzo se rozloučíme«, mluvil ten v šedém pytlovém šatě. »Tady asi přespíte a propijete, co jste na mně vydělal.«

»To je toho!« zlobně utrl se muž s mečem.

A zase ti dva muži šli mlčky rozbředlou silnicí. Ještě že nepršelo, ale přival se dal opět čekati, neboť nebe bylo zataženo. Zima toho roku počala blátivě.

Josef sledoval muže pozorně. Aspoň kdyby jasněji hovořili, aby dle rozprávky bylo možno souditi na jejich hodnost. Božena též hleděla proniknouti tmě, pojednou se zarazila a dech se jí v hrdle zastavil. Je to možné? Byl by to on?

Josef povšímnul si toho vzrušení a k sestřenici úžeji se přitočil.

Božena zatahala bratrance za kabát a šeptala stajeným hlasem: »Nestrachuj se, ten napřed je náš strýc.«

»Martin?« vyrazil ze sebe Josef.

»Ano; babička ho v tuto dobu čeká. V neděli počítala, že bude strýc propuštěn ze žaláře. Už ho k nám vede. Poznávám ho.«

»To bude překvapení!« předvídal Josef.

Děti stichly, neboť ti vpředu zase mluvili, vlastně vykládal Martin, a průvodce jeho pouze tu a tam připojil slovo.

»Jak dlouho, myslíte, bude nade mnou jako meč viseti policejní dohlídka?«

»Asi rok«, zněla odpověď.

»A což, kdybych mezi tím utekl?«

»Chytí vás, zavrou a opět dodají do domovské obce.«

Martin odplivnul do prostřed silnice.

»Pěkné to budou časy! Denně domluvy, těžká lopota a nic k pití. To je to nejhorší, nic k pití.«

Průvodce se zachechtal.

»To budou suché dni. Matka mně každé sousto přimastí výčitkami! Skoro mne mrzí, že mám u bratra Pavla stanovený pobyt. Ve Vitinách bych se pohádal, popral a měl bych příčinu k útěku.«

»Zde aspoň budete dělati dobrotu«, narážel dozorce.

»Nevím, nevím. Takové staré dřevo těžce se ohýbá. Příliš jsem navyknul jinému životu. Já a na faře! To je jako pěst na oko.«

Božena zdržovala Josefa, aby tolik nepospíchal. Nechtěla se zde se strýcem setkat.

»Bože, s jakými úmysly jde k nám!« vzdychla.

»Nebude pan strýček valně potěšen«, šeptal Josef. »A babička rovněž ne.«

»Jaký život nastane u nás? Snad nás ten strýček vytlačí. Divně se chystá a kasá.«

Před Říhovicemi Martin se zastavil a smeknuv režnou čepici, uklonil se před dědinou.

»Bud' pozdraven nový domove můj! Nevím, nevím —«

»Budte rád, že jste zaopatřen. A teď nezdržujte. Starosta bude hubovati, že ho ještě večer obtěžujeme«, pravil průvodce.

Štěkot psův uvítal příchozí. Tito strážcové domů jako by věděli, koho vítají, mocně doráželi a div od řetězů se neutrhli.

Božena a Josef jako poplašená ptáčata prchali k faře, prudce zazvonili a jedním dechem oznamovali: »Babičko, strýce Martina přivedl nějaký strážník«.

Ač Doubětová syna už čekala, přece se ulekla. »Tak je tu? Vy jste s ním mluvili?«

»Šli jsme za ním. Tak divně mluvil. Je u starosty.«

Panímaminka šla do kanceláře, aby oznámila Pavlovi tu novinu. Ani hned dětem nedávala oběd, který se ohříval v troubě.

»Martin je v obci«, řekla matka.

»Tak? Bude tedy u nás noclehem. No, uvidíme. Pro dnešek, matko, nechte výtek. Sám s ním promluví.«

»A proč dříve musil jít k obecnímu úřadu?«

»Aby jeho pobyt byl ohlášen. Ale starosta není doma. To je dobře. Přijme Martina radní, pan Poupal.«

Všichni na faře věděli, kdo přibude, a bylo to stísněné očekávání. Dětem ani nechutnalo, farář přecházel rozechvěně pokojem. Mařka chystala pro hosta lože.

Za nedlouho zazněl zvonek a nejdříve vešel kupec Poupal jenom tak po domácku ustrojený. Hned začal: »Vedu vám hosta, budete překvapeni. Dobrý pomocník do vašeho hospodářství —«

Do osvětlené síně vtačil se Martin. Teď nebyl tak otrhaný. Sehnali mu asi nějaký šat, když odcházel. Něco si přikoupil za peníz, který ve vězení musil strádati. Ani se nemohl na matku podívat. Místo něho mluvil ochotný soused.

»Práce se v takovém domě vždycky najde. A budete pohromadě, to za mnoho stojí. Tak, a dříve než uzamknete, zase půjdu.

Jsem sám v krámě a lidé se posud trouší. Přeji dobrou noc.«

Dvéře zapadly za radním, Martina odváděla matka do kuchyně. Usedl na lavici u kamen, kam nedopadalo světlo z lampy, u níž seděly děti, nahlízejíce do knížek. Ale dnes mnoho nečetly. Bylo slyšeti kroky Pavlovy v sousedním pokoji s otevřenými dveřmi do kuchyně. Nikdo nemluvil, panovala tu stísněnost jako před bouří.

Ale neuhodilo, jak Mařka čekala, jsouc více venku než v kuchyni. Sama by se do Martina dala, jak se naň zlobila.

Pavel přišel do kuchyně a postaviv se proti bratrovi, řekl: »Vítám tě. Už jednou prý jsi tady byl, proč jsi mne nevyčkal?«

»Viděl jsem tě na voze, jel jsi, tuším, od nemocného«, odpovídal Martin stísněně.

»Ten dávno na pravdě Boží. Přijel k rodičům umřít. Z domova byl vyslán s kypícím zdravím, to ve světě promrhal —«

Ta vzpomínka Martina zarazila. Domníval se, že to je předmluvou kázání, jež čekal.

Matka mlčky přinesla jídlo.

Martin přistoupil ke stolu, u něhož se Josef s Boženkou učili. Čepici odhodil do kouta. Ale také mu valně nechutnalo, třeba cestou neměl hodů.

Pavel vyzval děti, aby došly pro pivo a babička jim schválně uložila, aby se ještě

na dvou místech zastavily. Když matka se syny osaměla, Martin odloživ vidličku, po oku se podíval na Pavla a řekl: »Tak začni! Svědkové jsou odstraněni.«

»Co myslíš? Že tě budu napomínat, kárat? K tomu jsi už hodně stár. Marně bychom se namáhali. A nechci ti připomínati, co jsi už trestem splatil.«

»Já myslil«, vyrazil ze sebe Martin a podepřel hlavu o ruku.

»Víš, na čem jsi. Máš nad sebou policejní dozor a buď rád, že jsem jej vymohl pro Říhovice. V rodišti by se ti zle vedlo.«

»Utekl bych opět do světa —«

»Nemusím ti ani vykládati co by tě stihlo. Zde už četnická stanice dostala rozkazy. Strážmistr se mnou mluvil o tobě. Bydlí za farskou zahradou a střelil by po tobě, kdybys tajně chtěl utéci. Ale já tě nezdržuji, nebude-li se ti u nás líbiti, ohlas se u starosty a jdi, kam ti bude určeno. Ale zde nesmíš zahálet. Na dvoře je dříví můžeš je štípati, a také jiná práce se najde. Kdybys měl chuť malovati, dostaneš štětce i barvy.«

Martin klidně naslouchal. Neodvážil se slova namítati. Pavel mluvil se vším důrazem.

»A teď dobrou noc!« řekl ještě farář a odcházel do kanceláře. Už dříve byl po ve-

čeři. Jindy se zdržel, přihlížel, jak se děti učí, ale dnes schválně se uchýlil v samotu.

Přišla Boženka se sklenicí piva, Josef vypravoval, že venku sněží.

»Chudáci, budete mít špatnou ráno cestu«, litovala babička vnoučata.

»Kam chodí?« ptal se Martin.

»Denně do Oubic do školy. Je to veliká námaha. Josef ty cesty podniká na třetí rok«, vysvětlovala Doubětová.

V tom přišla Mařka a vidouc, že farář už není přítomen, pustila se do Martina. Podpřevši si boky, rozkřikla se:

»Pěkný jste náš příbuzný, velikou děláte nám všem radost. Fuj — krásti! Styděla bych se —«

Martin zase nabyl odvahy a Mařku chtěl odbýti posměšně.

»Ty se čítáš k našemu příbuzenstvu? Nechtěla bys mě to vysvětliti?«

»Mé nebožky matky sestra«, začala služka.

»Nic nevysvětluj«, kázala panímaminka. »Jsi naše příbuzná a dost. Kdybys však přece nebyla, máme tě rádi.«

Martin byl odbyt. Doubětová poslala i vnoučata na lože. Martinovi řekla: »Jsi unaven, pomodli se a lehni. Zde je tvoje postel.«

Syn byl překvapen.

»A nemohl bych spáti někde jiude? Snad v komoře, ve stáji —«

»Tady je tvoje postel. Ale časně se u nás vstává«, řekla matka a dvéře mezi kuchyní a pokojem pouze přivřela.

Až posud volnému Martinovi se zdálo, že je tu jako v novém vězení, a nic za to nedá, že odtud prchne zase do světa.

XVI.

V Říhovicích záhy se rozneslo, jakého nového obyvatele fara hostí, a osadníci byli zvědaví spatřiti muže, který posud zaváněl vězeňským vzduchem.

Návštěvníci fary se ohlíželi, neuvidí-li farářova bratra, avšak ten se neukazoval. Ani okem nevyhlédal, ani na náves nevyšel. Také se nemohli doptati. Mařka ve vsi mnoho řečí nenadělala a panímaminka také řídčeji chodila naproti k Poupalovým.

Jenom ze dřevníku bylo slyšeti pádné rány. Loukota byl požádán, aby dal nabrousiti pilu a naostřiti sekery. Nabízel se, že rozdělá narovnaná polena sám, ale panímaminka odpověděla: »Máme svého dřevaře«.

A měkká i tvrdá polena se ze dvora stěhovala do dřevníku. Vědělo se, že to dříví štípe Martin, aby neměl dlouhé chvíle v tom

zajetí. Oblékl se zatím do starého oděvu bratrova, nový šat mu dali šíti ve Vitinách. Na nohy půjčila mu Mařka pantofle s dřevěnými podrážkami. Tak odcházel přes dvůr na druhou stranu, kde bylo hospodářské stavení: chlév, stodola, kolny, všechno pod jednou krytinou. Zde bylo Martinovi volněji. Nahlédl do chléva, poklidil, donesl sena, potom se obíral dřívím a odpoledne sekal řezanku na mlatě. Na faře bylo vymláceno na podzim strojem a jenom trochu žita čekalo na cepy.

Mařka byla spokojena prací Martinovou, mohla nyní více pomáhati panímamince, která toho potřebovala, nemajíc Boženu k ruce. Jenom do chléva nahlédla, podojila a už se přidržovala kuchyně. Také ustala hubovati na Martina a večer vzala do správy jeho košile.

Martin konal ty práce ne z lásky, ne z nějaké vnitřní potřeby, ale z dlouhé chvíle, že nevěděl, co by jiného začal. Mezi lidmi jíti nemohl ani nechtěl, ve světnici řeči nerad rozpřádal, Pavlovi se nemohl ani do očí podívati. Mohl s ním jísti u jednoho stolu, ale schválně venku se zdržoval, až se opozdil a jedl jenom v kuchyni. Panímaminka tomu porozuměla a prostírala jemu i sobě v kuchyni.

Nejmrzutěji Martinovi bylo večer. Sedal v koutě s hlavou sklopenou, s rukama založenýma. Bůh ví, kde jeho myšlenky bloudily. Tak vydržel celý večer, aniž by slova promluvil.

»Přisedni ke světlu«, zvala ho matka »a přečti si něco z novin nebo knížek.«

Jak dávno Martin ničeho kalého nečetl, v hostincích jenom tu a tam do novin nahlédl a už je odkládal.

Na vyzvání matčino přece opustil temný kout a usedl vedle dětí, které pilně do knih hleděly. Novin tu bylo dosti, Pavel podporoval všemožně písemnictví a co sám přečetl, dále půjčoval. Martin vzal jakési číslo do ruky a nahlížel do něho. Z počátku jenom přelétal názvy článkův, ale později přece k té neb oné zprávě upoutal mysl.

Josef uzavřel knihu, srovnal sešity do tašky, také Božena odložila zápisky. Oba chystali se na lože, aby ráno vstali o páté hodině. Také Martin chtěl odejít.

»Ty můžeš zůstat, nepůjdu ještě na lože«, řekla matka. »I Pavel sem přijde.«

Farář psal v kanceláři. Ve dne chodil do škol, večer vyřizoval úřední dopisy. Jsa hotov, přicházel do kuchyně, aby porozprávěl s matkou a pil sklenici čaje.

‘ Doubětová s Martinem dlouho nečekali, Pavel přišel v županu, s placatou čapkou na hlavě. Ta měla chrániti zrak před lampou.

»Tak čteš?« oslovil bratra, sedícího u stolu a hledícího do novin.

»O jakési dědině v Dolních Rakousích, jak tam řádil vichr. V těch končinách jsem byl a vím, co vítr umí. Však nedávají marně na střechy kameny a dřeva.«

»Tys byl tak daleko?« divila se matka.

»O mnohem dále«, usmál se Martin, »v Bavořích, ve Švýcařích —«

Pavel nebyl ochoten naslouchati bratrovým dobrodružstvím. Nevěnoval jeho řeči mnoho pozornosti.

»Záhranky dříví na dvoře valně prořídly«, povídal. »Na čem budeš tužiti nyní svaly?« — »Zítřa jsem hotov«, přisvědčoval Martin. »Potom se pustím do zahrady. Dobře, že nastala obleva.«

»A co míníš na zahradě robiti?«

»Prořežu stromy, rozšířím cesty, skácím, co suchého, opravím hradby —«

»Také jsem to měl v úmyslu. Abych si najal dělníky, k tomu není vždycky peněz.«

Martin zvědavě nazvedl hlavu. Upiv čaje, pozorně naslouchal. Ani ve snu ho nenapadlo, že by také na faře nebylo časem peněz. Teď před ním bratr odcloňoval závoj, aby

sezual, že nebývá všudy tak, jak panuje obecné domnění.

Příštího dne odnesl Martin poslední polena a dal se též do pařezů, které tu několik roků ležely, do nichž se nikomu nechtělo. Dříví pracně se rozštěpovalo, z kořenův i kámen vypadl dřevem obrostlý a z lesa přivezený. Mařka musila jíti pro železné klíny.

»Kdyby tak byl stupeček!« zatoužil Martin před služkou a ostatní pohybem ruky naznačil.

»To nevím, půjde-li«, odpovídala Mařka.

Martin dostával jenom k večeři půl litru piva, ale toužil po něčem ostřejším. Poupalovi měli výčep líhovin, ale tam bál se jíti do krámu. Aspoň tak na přesnídávku k tomu namazanému krajíci —

»No počkejte«, vzpoměla služka, která se na Martina pro tu výpomoc v hospodářství udobřila. Odběhla do fary a za hodnou chvíli donesla malou sklínku slivovice. »Zbyla od visitace«, oznamovala úkradkem.

Martin mžikem vylil obsah sklínky do sebe a labužnický zamlaskal.

»Nikdo to nepije, ani pánům o hostině valně nechutnala.«

»Poněvadž nerozuměli, co je dobrého. Ta hřeje, ta dodává síly, ta dává jiné myšlenky.«

»Jenom abyste nemyslil potom na útěk.«

»Ale kde! Vím, co by následovalo. Když by mne četník nezastřelil na hradbě, chytili by mne jinde a přivedli zpět.«

»Takovou bolest byste snad panu bratrovi a panímamince neudělal. A slovem ať se nezmíníte, že jsem vám přilepšila! Bylo by zle.«

»Však vím. Jenom se nestarej a zase brzo na mne pamatuj třeba větší nádobou.«

Pavel bratra k ničemu nenutil a nic mu přísně neukládal. Když Martin se dal do zahrady, následoval ho a poradil. Sám už dříve něco opravil, ale nedostávalo se mu k tomu času. Teď vyměřovali, kopali a vozili. Den byl krátký, mnoho se neudělalo. Když Martin osamotněl, prohlížel si okolí a viděl domek, v němž byla umístěna četnická stanice. Usmál se, vzpomenuv si na výstrahu Pavlovu. Odtud by snadno uniknul, kdyby chtěl, a četníci by o tom ani nezvěděli. Dal by se do lesa a polem do světa. Povyskočil na zidku, ale hned byl zase dole. Náhodou nebo schválně kráčel kolem četník. Zastaviv se, zvolal přísně: »Kdo tam?«

»Já — Martin Douběta«, prohlásil se muž v zahradě.

»A proč hledíte přes zeď? Kam jste chtěl utéci?«

»Jenom jsem se díval do okolí«, vymlouval se Martin.

GYM

»Tak ať nežertujete! Mohlo by to špatně dopadnouti«, napomenul ještě četník a bral se dále.

Tato příhoda s četníkem Martina rozladila. Připamatoval si svoji nevolnost, že je tu uzavřen a nemůže se hnouti. Toho dne se mu do práce nechtělo a vůbec pobyt na faře se mu nelíbil. A tím více byl podrážděn, když v noci shledal, že dveře do dvora i na ulici jsou zamčeny na klíč a tento vytažen. Mohl by se dostat z fary oknem, snadno by otevřel, jenom tak pro zkoušku na rám sahal.

»Martine co děláš?« ozvala se matka z kuchyně. Buď nemohla spáti nebo schválně hlídala.

»I nic«, odpověděl, »spletl jsem si dveře«.

Zase ulehl, ale také nemohl usnouti. Stará povaha se v něm probouzela. Je zavřen, hlídán, vyhrožováno mu bodákem. To všechno ho dopalovalo. Ještě Pavla si chválil, ten s ním zacházel nejmírněji. Nezdržuje ho, ale žádá, aby odešel, jak se patří, aby se ohlásil u obecního úřadu. Dveře uzamkla asi Mařka, okenice matka.

Že měl Pavel poněkud volněji, pracovali příštího dne spolu na zahradě. Martin mlčel a mnohdy odhodil s hněvem lopatu.

»Co tě mrzí? Kdo ti ubližuje?« ptal se sdílně Pavel.

»Ani nevím, co se děje se mnou«, odpovídal Martin. »Tak to ve mně bouří —«

»Bojuje dobro se zlem. Co zvítězí?«

»Že by to byl nějaký zápas, skrytý boj v mé duši?« opáčil Martin táhlým hlasem.

Bratr Pavel pouze přisvědčil kývnutím hlavy. Nadešla nová zima, kde kdo vyhledával teplý krb. Toho roku na faru nikdo nezávan ku draní peří k vůli Martinovi, aby nemusil z kuchyně uhýbati. Pustila se do toho Mařka, odpoledne pomohla i babička a večer Božena i s Josefem. Těmto nadcházely zlé časy, brodit se sněhem. Dlouho se nevracely domů, panímaminka starostlivě vyhlížela.

»Půjdu jim naproti«, nabízel Martin, nemaje co dělati.

»Podívej se po nich, aby kdesi nezapadli do závějí«, vybízela babička.

Martin obul vysoké boty, stáhl čepici přes uši a šel. Marně za ním volala matka, aby si vzal Pavlův starší zimník. Sníh mu šlehal do obličeje, vzpomínal na cesty, jež v takových ano ještě horších nepohodách konal.

Tak mnohokrát prošlapával cestu a chránil svěřence svým tělem před studeným větrem. Vždycky byl radostně vítán, třeba Josef prohlašoval, že se neleká ještě obtížnější cesty. Mnohdy vedl celou řadu školáků

z měšťanky a hospodářského kursu. Těmto nebylo do žertu, tělo měli prokřehlé a také je hlad trápil. Nikdo se neodvážil Martina si dobírat. Byli mu vděční za ty doprovody, za to prošlapávání závějí. Také přebíral uzlíky v opatrování těm, kteří z města nosili rozličné potřeby. Tu jsouce zbaveni nákladu, mohli zastrčiti ruce do kapes a ohřáti se. Žáci ho znali, věděli o jeho minulosti, slýchali o něm doma od rodičů. Nezdálo se jim, že by byl tak zlý. Málo mluvil, jenom s Boženou vyměnil několik slov.

Mrzelo ho, že má tak časté styky s četníky. Vždycky se jim vyhýbal, často od nich vyslýchán a voděn byl. Přicházeli teď na faru, uchýlili se do kanceláře k faráři, kde se ptali, zdaž tu posud ten, jenž svěřen jejich dozoru. Také si povšimli Martina a utkvěli na něm pronikavým okem.

Babička omlouvala ty návštěvy, že prý četníci často potřebují zpráv o rekrutech, o příslušnících obce a podobné.

Martin kdysi potkal četníka, když naproti šel zákům po zasněžené silnici. Nebylo možno se vyhnouti, a proč by to také dělal? Že se opozdil a zima byla, upaloval rychle ku předu.

»Kam, kam?« zavolal četník, zastaviv pospíchajícího. »Snad nemíníte opustiti Říhovice?«

Martin Douběta se zastavil. Zlost projela mu celým tělem, odpovídal hněvivě: »Což nemohu jíti ani kousek cesty za dědinu?«

»Žádné hněvy, konám jenom svoji povinnost.«

Martin ztěžka se opanoval.

»Žákům jdu naproti, aby se nebáli cestou z Oubic.«

»Věřím vám, ale měl jste to hned říci a bylo by po vyšetřování.«

Četník propustil Martina, který skřípěl zuby. To hlídání se mu zhnusilo. Kráčel už pomaleji, násilně se zdržuje, aby něco neprořekl ve zlosti.

Za krátko ohlašovali se žáci, Martin hlučně a srdečně byl uvítán. Tenkráte i Josef měl strach, neboť viděli jakéhosi člověka utíkat do polí. Zdál se velice podezřelým.

Martin ani cestou, ani doma toho večera nenadělal mnoho řečí. Ve dne nedostávalo se mu už práce, stával na prahu a díval se po dvoře. Sníh už odházel, zametl a v chlévě poklidil. Žito bylo v klasech, i nabízel se, že bude mlátiti.

»Chceš-li, někoho ti přijednáme«, odpověděl farář Pavel.

»Já dovedu jenom tak dvěma, a to by mně mohla Mařka pomoci«, navrhoval Martin. »Takový trošek snadno vybucáme.«

Služka nerada slyšela to vyzvání. Lépe jí bylo u teplých kamen, kde se před ní kupilo na stole běloučké peří a kde vsála do sebe vůni připravovaných pokrmův.

»Aspoň ty líné údy opět narovnáš«, řekl Martin, když Mařka šla za ním do stodoly. Oba byli po »mlatecku« přistrojeni, více teple než po modě. Za chvíli od fary se ozývalo buc — buc — -- buc — buc.

»Jako v baráku«, usmál se Trachal, který kolem jda naslouchal. »Pro ostudu. Že si nevezmou pět mlaticův a nestrhnou to pojednou. A to jenom buc — buc.«

Také jiní slyšeli mlácení a hned uhádli, kdo to bucá ve farní stodole.

Martin záhy také šel na výdělek. Na faře stěžovala si Poupalová, že syn nemá pomocníka k rozdělení dubového dříví. Otec jest v krámě, děd nemá tolik sil. Tu se Martin nabídnul, že se na to dříví podívá a železné klíny přinese. Jenom přeběhl cestu a byl na dvoře pěkného jednopatrového domu, v němž byla ve všem zásoba i ve dříví. Toto stálo vyschlé pod stříškou v hranicích a čekalo ostré pily a sekery. Martin s Poupalem se do něho dali a tužili se statečně.

A při té práci zaváděl Poupal s Martinem rozumné rozhovory o práci, poctivé výživě, o řádném chování. Martin zůstal na oběd,

seděl u stolu s ostatními a vyslechl kroniky i příhody těch tří pokolení, jež Poupalové představovali. Nikdo mu nevyčítal, všichni se k němu přátelsky chovali, ale řeč jejich měla týž směr — ukázati Martinovi zkázu, do níž se někteří lidé samovolně vrhají.

U kupců Martin se měl dobře, také dostal sklénku likéru, líbilo by se mu zde, kdyby do něho tak nemluvili, tolik odstrašujících příkladů z minulosti i přítomnosti mu nepodávali.

Byl sem zván, i když byl hotov se dřívím. Přijal pozvání, a že právě zastavil se před krámem povoz s nákladem, pomáhal donášeti zboží do skladiště.

Farář Douběta vida, že se bratr práce chápe, uvažoval, jaké by mu trvalé zaměstnání vyhledal. Doufal, že vytrvá na lepší dráze, na niž nastoupil. S malířstvím snad už mnoho nebude. Však se něco nalezne vhodného a přiměřeného. Douběta už mnohého žáka svého uvedl do řemesla, na studie, na těžší i na lehčí práci. Pozoroval dobře schopnosti školních dětí, jež vyučoval. Rodiče se k němu obraceli o radu. Už na dřívějším působišti upozornil na hudební talent, který se pěkně rozvinul, studentům vyprosil u známých podpory, rolníky nabádal, aby dali syny své do hospodářských škol a kursův.

I v Říhovicích schovanci jeho měli následníky, dříve zřídka kdo do Oubic za lepším vzděláním cestu šlapal.

Martinovi hledati lepší prostředky k výživě, snadnější zaměstnání bylo mnohem těžší než zaopatřiti několik nadějných jinochův. Vždyť jest už při letech, špatnou má minulost, na nohou jako by okovy spočívaly. Ale Douběta by se toho nelekal, všechno by rád podnikl, jenom kdyby byla naděje, že Martin vytrvá, kdyby z toho kynul prospěch pro zbloudilého, ale zase napraveného člena lidské společnosti.

XVII.

Ač si už v Říhovicích bratra farářova valně nevšíмали, přece ještě nevycházel mezi lidi. Do kostela obyčejně proklouznul po hřbitově a šel do sakristie, kde mu Loukota přistrčil starou dubovou lavici. Byl nápomocen při udržování ohně pro kaditelnici, při zvonění o pozdvihování. Mohl tak snadno dělati, neboť provaz z malé vížky byl veden do sakristie. Maje otevřený zpěvník, zpíval, na bratra u oltáře hleděl, jeho kázání poslouchal. Jak si před lety na tom zakládal, že má bratra knězem, jak mu kamarádi záviděli, jak o jeho přízeň stáli! Nenadál se

tehdy, že bude tolik potřebovati jednou dobrodiní tohoto bratra svého.

Dříve než věřící opouštěli chrám, Martin první vyrazil ze sakristie.

Z jara, kdy se všechno probouzelo k novému životu, vycházel na farské pole, jež dobře seznal. Nabídnul se, že vyhloubí příkopy, vyveze souvrať, vykope trní, vyláme kámen, který na louce zlověstně z trávy vykukoval.

»Pomálu, pomalu«, smál se Pavel, »aby toho nebylo pojednou mnoho. Pěkně po pořádku«.

Farář ustanovil mu mírný plat ke stravě. Lépe se mu líbilo ve volné přírodě při rašení stromů, zpěvu ptactva, crkání potůčku, než v uzavřené kolně nebo na dvorku obehnaném vysokou zdí. Jakoby s něho pouta spadla. Rozhlížel se s kopce do okolí a tak ho napadlo, aby odtud prchnul dál a dále do světa za tím ptactvem, které už táhlo z teplejších krajin na sever. Nutkalo ho to, ale vzpoměl, že je posud pod policejním dohledem. Jak se do práce v přírodě kasal, tak nyní byl roztržitý. Nikdo ho nehonil, co udělal, to bylo. Pavel sem přišel ne tak na prohlídku, jako procházkou. Domů se brali spolu a farář jako schválně vedl bratra po vsi. Martin maje motyky na rameně, stavěl se za bratra.

Kdysi na stráni dostal návštěvu. Upravoval tu palouk za pastviště, vyhazoval kamení, vysekával keříky trnek a šípkův. Pomezek náležel kostelu.

»No, no, ať mne nezabiješ!« slyšel za sebou a ohlédnuv se, spatřil soudruha z minulého života. Cizinec opřev se o hůl, rozchechtal se. »Aj, aj, ty sekáš dobrotu? Podívejme se!«

»Jdi, pokušiteli, svou cestou!« odpověděl Martin.

»Tak bývalý kamarád ti je nyní pokušitelem? Ku kterému si se dříve tlačil, toho teď odháníš? Inu pravda, nepověděl jsi nám, že máš bratra farárem, synovce studentem, bratry rolníky, zámožné příbuzné. Když se ti to líbí, dři se za kus chleba.«

Pobuda vyndal z náprsní kapsy butelku s kořalkou a nabízel: »Přihni si.«

Martin mrsknul okem po butelce, ale odseknul:

»Já takovým věcem dal vale —«

Pobuda vytřeštil zrak.

»Tedy do opravdy? My mysleli, že se chceš pouze na faře vylenošiti přes zimu. Když chceš, dři se, já tak hloupý nebudu.«

Soudruh se otočil, ale za chvíli se vrátiv, vyzval Martina: »Tedy nepůjdeš?«

»Jsem pod policejním dohledem.«

»A tak? Ale jenom aby tě neklamali! Dosti možno, že byl už ten dohled zrušen. Jenom tě tak balamutí, abys tady tím spíše vydržel.«

Pokušitel odešel a Martin díval se za ním. O něco byl moudřejší, že snad při dobrém chování policejní dozor nad ním byl zkrácen, ale že mu to zatajili, aby na místě zůstal. Pravda, dávno nebyl četník na faře a ani si ho nevšimnul, když kolem stanice šel na pole. A dře se, dře, ruce si mizí a zřídka si zavdá. Pavel mu vyplácí mzdu, ale Božena hned peníze odnáší do poštovní spořitelny. Babička uschovává knížku do skříně.

Rozhněvaně odhodil motyku a lehnuv si na trávníku, díval se ke vsi. Toho odpoledne mnoho neudělal.

Pavel přišel za ním, pozoroval jeho rozladěnost, viděl, že práce nepřibýlo, a řekl: »Tato práce pro tebe není, necháš toho a chopíš se opět štětce a barev.«

Martin napjal sluch. Že by měl malovati? Tak dávno se tím svým řemeslem nezabýval a už mnoho z něho zapomněl. A co by maloval? Zde na vesnici málo kdo si dá pokoj malovati, všudy se jenom bílí vápnem. Brzy zvěděl, čím začne. Josef donesl z města barvy a Martin měl natřítí altán, potom dveře,

hradbu. Vůbec na faře se mělo všechno znovu natíratí.

Opásal se tedy Martin zástěrou a dal se do díla. Viděl, že přišel z praxe, vlastně nikdy náležitě k řemeslu nepřilnul, ač v mládí jevil k němu tolik chuti. Ale přece se mu tato práce více líbila, než co posud konal.

Měl pomocníka, Josef sledoval počínání jeho a ve volné chvíli stával se mu učedníkem. Natřel i psí boudu a holubník, že bubláci a stávači dlouho obletovali, nemohouce poznati svůj domov, který byl dříve šedý a teď měl barvu červenou. A pes nosil barvu tu i na srsti.

Na faře bylo cítiti všudy fermež, hned tu, hned onde výstražné znamení varovalo před otřením. A večer Josef prosil Martina, aby mu něco namaloval do sešitu. Božena docela si vzpomněla, že by Martin mohl malovati babičku na plátně.

Tak daleko se malíř pokojů nepustil, ale večer skutečně nakreslil do sešitu krajinu s kostelem, jehož věž měla cibulovitou báň.

»To jsou Říhovice!« volal Josef a hned radil: »Nezapomeňte na starostovu sušárnu v zahradě.«

»A na dům Poupalův«, připojovala Božena.

Martin kreslil a maloval. Mistrovské to dílo nebylo, ale líbilo se i Mařce.

»Mohl byste namalovati též Vitiny, naše rodiště«, navrhovala. »Abychom měli památku.«

Martin slíbil, že se do toho obrazu také dá. Dříve musil jíti do Oubic, aby si v městě potřebné věci vybral. Šel kolem četnické stanice, strážmistr ho viděl oknem, ale ne tázal se, kam jde a míní-li Řihovice opustiti. Z toho Douběta usuzoval, že už není pod dozorem.

Cestou uvažoval o svém postavení. Už dávno se k takovým myšlenkám nedostal. Hle, dnes mohl volně odejíti, však neučinil tak. Což zůstane stále v Řihovicích? Nikdo mu nyní nebrání a pohoda tak láká. Měl by se zase někam podívati. Toulavá krev jeho přicházela opět do varu. Dokončí, co začal a půjde. Takový život pro něj není. Přišel poněkud do řemesla, bude je jinde provozovati, dnes zde, zítra jinde. Tak se mu to líbí. takové toulání lahodí jeho povaze. Snad se po čase vrátí, matku navštíví, ale teď ho to hnalo do světa.

Vymaloval dva pokoje, Pavel pochválil jeho dílo, výběr vzorků, Mařka si pochvalovala, že málo nadělal skvrn na podlaze. Božena byla přímo unešena, slyšíc, ten menší pokojík že nyní bude obývati aspoň večer

a ve volných chvílích. Ale babička hleděla jenom starostlivě na svého syna, jako by prohlédala jeho nitro a znala jeho záměry. Nelíbil se jí od té návštěvy v městě, hádala, že Martin zvěřil, že pokušení naň dolehlo. Zdaž mu obstojí? Její mateřské oko nikdo neobelhal. Mlčela, však dobře pozorovala.

Teď nikdo dveří u síně nezamykal na klíč a tento na noc nevytahoval, železná závera stačila. Vstal-li Martin v noci, babička ho nevolala a po něm se nesháněla. Když v domě panovalo ticho, seskočil a potmě hledal svoje šaty ve skříní. Tiše se ustrojil, obul, vtlačil na hlavu klobouk. Chvíli se rozmýšlel, zdálo se mu, že přece nehodně jedná, vždyť se s nikým ani nerozlučuje, ani s pečlivou matkou, ani s obětavým bratrem. Měl by za všechno poděkovati. . . Ale bál se, že by ho zdržovali a zase jako ukovali.

Opatrně otevřel dveře. Kudy odejde? Nejlépe dvorem a přes zahradu. Teď nikdo po něm nestřelí. Přehoupne se přes plot. Zná tu každou píď, ví, kde zahrada nejnižší.

Otevřel a vyběhl na dvůr. Pes ani nezaštěkal, poznav domácího. Pojednou se obrátil. Ve dveřích za ním stál farář Pavel v dlouhém županu se svíčkou v ruce.

»Proč odcházíš jako zloděj?« řekl stísněným hlasem. »Můžeš odejít ve dne a hlavním východem. Nikdo tě nedrží —«

Martin se zarazil, neodpověděl.

»Tamo v koutě máš hůl, kterou jsi zde před lety nechal. Vezmi si ji, bude ti dobrá.«

Martin po holi se nesháněl, třeba o ní věděl, že se na dvoře povaluje, nepromluvil a jako proudem studené vody schlazený, stál na dvoře. Cosi mu šeptalo, aby se vrátil a tu zůstal. Svět ho však lákal, volnost ho okouzlovala. Po krátkém duševním boji se prudce obrátil a spěchal do vnitř. Zvítězil nad pokušením a učinil rozhodný krok ve svém životě. Bratrovi jenom dal — dobrou noc.

Pavel uzavřel faru a vrátil se do svého pokoje. Ozářená okna naznačovala, že dlouho seděl a nespal. Ale nečetl, nemodlil se z knihy, jako jindy, přecházel pokojem s rukama založenýma, s tváří starostlivou.

Martin Douběta na faře vymaloval všechny místnosti. Farář sám hradil dosti značný náklad. Už tu nebylo nic k natření, když panímaminka přinesla zvěst od protějších Poupalů, že by také rádi dali pokoj malovat a zvou Martina k té práci. Farář seznal, že tak činí jenom proto, aby jeho bratr měl práci.

»I půjde tam ochotně«, odpovídal jménem Martinovým. »Proč by nemaloval, když u kupců dřevařil?«

Bratr byl srozuměn a hned ráno přenášel kbelíky, barvy i schůdka, Do takové

práce měl šat, který svlékal na chodbě. Ale byl by se u Poupalů nepohodnul, obchodník se předem ptal, co bude to vymalování státi, dá-li si svoje barvy. Malíř předvídal, jak by doma pochodil, kdyby o takové věci vyjednával: »To bude jako to štípání«, odpovídal přímo uraženě. »Barva mě zbyla a jsem rád, že mám vhodné zaměstnání.«

Zůstal na stravu, matka ho marně oknem volala, maloval nejenom pokoj, ale i krám a kde jaká stěna byla. Tu už barvy nestačily a Poupalovi rádi kupovali. Zde ani malá stupečka jalovcové nescházela.

Návštěvníkům se malby líbily, nejdříve žádal hostinský, aby mu byl vymalován výstupek, kde honorace sedala. Martin se uvolil za mírný poplatek malovati, ale před tím farář měl s hostinským vážnou rozmluvu, při níž prst výstražně zvedal. »Na nejvýše tři sklenice denně! Jinak bych se hněval.«

Martin pořídil si patrony, zásoba mu nestačila, pro hostinec chtěl poříditi něco veselého, také barev větší zásobu řídil, neboť už žádal mlynář a starosta Martina, aby jim aspoň parádní pokoje natřel.

»To abych si dal na faru firmu«, žertoval Martin, slyše o těch nabídkách.

Tomu vtipu se i Pavel zasmál. Mařka mínila, že by to bylo zcela snadné, poněvadž by si malíř štítek sám namaloval.

Fara zůstala bez firmy a Martin maloval pouze jako z. ochoty. Při tom pomáhal i při senoseči, o žních a mláčení. V létě všichni vrhali se na pole, aby především vytěžili slušnou úrodu a tuto suchou schovali pod střechu. Takové starosti v Říhovicích tížily ve všech staveních, a nyní jich nebyla ani fara ušetřena. I v tom ohledu cítil farář se svými osadníky.

XVIII.

Mnoho změnilo se na jaře v Říhovicích. Odešel Josef, aby si sám dobýval vezdejšího chleba, a loučil se dosti nerad. Božena nedocházela už do Oubic, ale nyní čerpala z těch vědomostí, jichž v kursu nabyla. Byla babičce výbornou pomocnicí. Vykvetla v krásnou růži, kypěla mládím a silami. Byla čilou v kuchyni, zpívala na kůru, líbila se všeobecně.

Martin ujal se zcela hospodářství a maloval pouze ve volných chvílích.

Do Říhovic přicházel časem nesmělý student, syn nejmladšího bratra Pavlova, koláře Karla, jménem Arnošt. Otec ho poslal do gymnasia, farář mu byl tu a tam nápomocen a zval synovce na prázdniny.

Douběta podporoval studenty vůbec. Když z Oubic podnikli sem výlet, aby zkoumali zdejší květenu, pohostil všechny i s panem profesorem na faře. Pocestné, kteří si vyšli na zkušenou se značnými touhami, ale s prázdnými tobolkami, přijímal na nocleh a odváděl k sobě z hostince. Mnohé mu bylo předloženo výborné vysvědčení za tím účelem, aby píle odměněna byla několika korunami. Studenti sem měli vyšlapanou pěšinku, roznášejíce pozvání, byli už od starších uvědoměni, že se jim tady dostane nejenom vstupného, ale občerstvení na zpáteční cestu.

Teď přenášel Douběta lásku ke studentům na synovce, na Arnošta. Jinoch ostýchavě přicházel, ke každému jídlu dal se nutiti. Ani jeho otec se valně k faráři netlačil, to Antonín a švakr byli smělejší. Bylo třeba výslovně Arnošta pozvati, než se dostavil, muohdy pro něj dojela Božena do Vitin. Kolář ani se s bratrem neradil, má-li syna dáti na studie, nežádal ho za podporu pro něj, Pavel z vlastního popudu za Arnoštem dary posílal a babička k penězům nějaké pečivo přidala.

Arnošt i na faře nejraději četl a záhy na sebe vzal část strýcovy práce. Jako dříve Božena vypomáhala, tak nyní písaře zastával student pod dozorem farářovým. Psal rád,

vhodně se tak zabavoval, den mu uběhl v kanceláři. Pravidelně dopoledne se strýcem psali a po obědě vyšli do přírody. Farář při tom dohlédl na pole, kde se Martin přičiňoval. Pokud bylo školní vyučování, navštívil Douběta jednu, dvě třídy, zatím co Arnošt venku čekal. Ale později též vcházel do školy a sedal v poslední lavici, kde bývalo prázdné.

Arnošt přinesl vždycky na faru kus mládí a oživoval ve strýčkovi vzpomínky na studie, kdy také prodělával onu přípravu do života. Za odměnu pak synovci vypravoval o zkušenostech, jichž nabyl na místech, kde působil, obracel mysl jeho k přírodě, již stále miloval, nahlédaje posud do knih, aby seznal, kde jakou travinu, každého broučka a poslední dobu obracel zřetel ku včelám, jichž roje dostal od Poupalův. Záhy stal se náruživým včelařem a ve volných chvílích proseděl mnohou hodinu ve včelíně na zahradě.

Mladý student býval uváděn průvodkyní Boženou na výlety do okolí, na poutě, národní a církevní slavnosti. Ani hned neuhádnul, proč ho hezká sestřenka zve, od knih vyvolává. Postřehnuv pravou příčinu, zahrozil prstem. »Mám býti ochranným štítem?«

»Nevyzrazuj babičce, ani panu strýčkovi«, prosila Božena, šelmovsky se usmívajíc.

» Ani věru nevím, mám-li mlčeti a dobře-li tak dělám«, uvažoval Arnošt, potřásaje hlavou.

» Sama se svěřím«, ubezpečovala dívka, » teď marně bych dům pobuřovala.«

Při posledním hasičském plese, jenž shromažďoval na sále všechny třídy občerstva, seznámila se Božena s mladým strážmistrem. Douběta na bály posílal nebo nosil vstupné, tentokrát vzal Boženu s Mařkou. Tato měla za úkol slečně dělati společnici, až farář odejde domů. Dalo se předvídati, že to v hostinci dlouho nevydrží. V přístěnku našel obvyklou společnost a množství kabátův a šátkův. Byla místnost ona pro tu dobu šatnou. Byl tu starosta, revírník s paničkou, mlynář s dvěma dcerami, Roubíček a jiní. Mladší ještě odcházeli k tanci, starší jenom popíjeli a bavili se.

Když Božena v přístěnku odkládala teplý šátek, mlynář se hlásil za tanečníka. Bude prý dobře skákat, odpočinul si, když mu nyní v zimě kola zamrzla.

» Slečna má zajištěného jiného bavitele«, volal od stolu Chládek. » Ten den co den chodí a přece by tě ještě pětkrát přiskočil.«

Božena vycítila nárazku a začervenala se. Douběta nerozuměl. Právě hovořil se sousedem ze sousední vsi, jenž sem přišel v plném hasičském výzbroji jako delegát nejbližšího sboru.

Božena odskočila z přístěnku. Byla ráda, že strýček poznámku revírníkovu přeslechnul. Už pro ni šly obě družky ze školy: Otilie a Tekla, aby ji uvedly do tanečního víru. A v sále slabě osvětleném dvěma lampami naproti jim kráčel četnický strážmistr, asi třicítník, statný a rovný jako svíčka. Šat byl na něm jak ulitý, vous měl navoskovaný, vlasy načechrané. Usmál se, spatřiv Boženu a hned zahajoval s ní tanec. Neušel tento pár mladých lidí pozornosti. Pilař nedávno byl sem dosazen za druhou sílu četnické stráže, všem dívkám se líbil. I selskou dívku by si mohl vybrati, až dostane svolení k ženění. Nebylo divu, že mu do oka padla Božena, kterou vídal na zahradě, potkával, když se brala na pole, u večer se džbánkem šla pro pivo. Sedě v nálevně, zvedl se, aby Boženu vyprovodil. A také nenadále se připojil, vypravila-li se omladina z fary přes pole, přes les na delší výlet —

I Douběta se šel podívati mezi dveře na tančící a hned vyhledal Boženu ve společnosti mladého strážmistra. Kmitlo cosi hlavou jeho a oči setkaly se se zrakem obstarožní sloužky Mařky, která seděla mezi chalupnicemi. Také sledovala ten párek a přicházela ku stejnému závěru. Ano, viděla ještě více, že se Pilař Boženy nespouští,

že ji vyznamenává přede všemi a téměř výhradně s ní tančí.

Douběta znal plány, jaké měla babička s Boženou. Nejspíše záhy udělá přes ně čáru.

Pomalů vracel se Douběta do přístěnku, kde si revírník dobíral mlynáře.

»Pane otče, máš soka a s tím si nezahrávej, ten má sečnou i střelnou zbraň. Na toho nestačí tvůj moučný pytel.«

»Nebojím se a kdykoliv slečnu Boženku požádám o tanec«, kasal se Houžvička. »Že se mnou půjde, pane faráři?«

»S vámi i s každým jiným«, jistil Douběta. »Váží si zdejších osadníkův i mých přátel.«

»Ještě jedno svolení musíš mít — své panímámy«, chtěl přece vítěziti Chládek.

Mlynář se na chvíli zarazil. Vždyť zde má dnes ženu a dospělé dcery.

Ani Doubětovi nebylo do žertu, poslouchal sousedy, jak si sdělovali svoje tísně i radosti, jak do budoucna kladli naděje. Ani zde na plese nezapomínali na své starosti v rodinách i hospodářství. Farář připojil tu a tam slovo, potěšil, povzbudil, pochválil. Ani tady o bále neopomíjel svých povinností. Jak předvídal, dlouho nevydržel, promluvil s Boženou, odcházel před půl nocí. Hasiči se nabízeli, že ho jako vzácného hosta dovedou s pochodněmi, ale Douběta poděkoval.

Ještě po zábavě celá obec vyspávala, když farář konal naproti návštěvu u Poupalů. Děd už delší dobu postonával a chřadnul, přitížilo se mu, prosil o duchovní útěchu. Babička jako věchýtek schoulená v lenošce s mužem žádala býti zaopatřena. Nestonala, posud šukala a jenom ochuravění manželovo na ni zhoubně účinkovalo. Ještě na sále svítili nedopitům, když Douběta vracel se od kupcův. Také Boženu v pokojíku obletovaly příjemné sny, zatím co Pavel mluvil v kuchyni s matkou. Už se nevrátil na lože. Oba v tom se shodovali, že u Poupalů záhy nadejde obrat. Pro tuto příhodu farář ani matce nepověděl, co vypožoroval a k čemu byl ponuknut na bále. Jenom mluvili o kupcových, s nimiž žili v nejlepší shodě, jimž mohli důvěřovati. Farář neměl zjevných nepřátel, však přece potkal se tu a tam s neupřímností.

»Jak je s nemocným pantátou?«

»Lékař správně hádal; ale nelíbí se mně ani stařenka«, odpovídal Pavel, jenž se vším matce se vždycky svěřoval. »Smrt manželova bude pro ni velikou ranou«.

»Nedej Bože!« hrozila se Doubětká a teď častěji zaskočila ke kupcovům. Dobře si všimla nejstarší Poupalové a v duchu přisvědčovala Pavlovi:

»Dlouho chotě svého nepřechká. Inu jsou tu léta. Musíme býti stále všichni připraveni.«

A skutečně, v několika dnech dohořela svíce starého obchodníka a druhá sotva blikala. Farář zvláštní zaznamenal zprávu v památní knize, že sotva vynesli mrtvolu Poupalovu, rozklínal se opět umíráček, když v lenošce zemřela více než sedmdesátiletá kupcová. Hrob jenom přikryli a k novému pohřbu se strojili. Douběta rozhovořil se o této události na hřbitově před četně nahromaděným obecnstvem a slova ta ještě zapsal pro věčnou pamět.

Po pohřbu bylo oznámeno faráři, že Poupalovi věnovali tisíc korun na výzdobu místního chrámu. Fara sdílela smutek s protějším sousedem a Božena vyhýbala se radovánkám.

Zatím Pavel pověděl matce, co vypozařoval, že Božena má vážného nápadníka. Ovšem musí ještě počkati, než Pilař nastoupí do řady těch, kteří se mohou bez závady ženiti.

»Tohle nebylo mým plánem«, zvolala Doubětová přímo rozhněvaná. »Tak jsem si to nepředstavovala.«

»Nejvíce bude záležeti na Boženiných rodičích. Pan strážmistr bude žádati věno,

tu musí Antonín určití, mnoho-li dětem dá. My schovance brániti nebudeme.«

Babička stále jako by oči do podlahy zavrtávala. Nešlo jí to na mysl a posud se nemohla s tou zprávou spřáteliti.

Božena se jí za krátko svěřila, že Pilař o její ruku požádá, jakmile svolení ke sňatku dojde.

»To ať si zajde do Vitin k tvým rodičům«, poněkud chladně odbývala loubětka vnučku. »My ti brániti nemůžeme, nechceš-li býti s námi pod touto střechou.«

Božena se zarazila. Vycítila chlad a hněv.

»Ale kdybych neměla zůstatí zde — blízko vás, ani bych se nevdávala.«

»Četník dnes zde a zítra onde. Jako žena musíš kamkoliv chotě svého následovati. Ostatní si dojednej s rodiči svými.«

Božena nejbližší neděli pospíchala do Vitin, vyznala se matce, rodičům se ta partie líbila, ale matka přece řekla: »My se nadáli, že na faře vytrváš stále.«

»A pan strýček byl také toho náhledu?« zalekla se Božena.

»Nejspíše, proto tě dal cvičiti, proto tě na faru volal.«

Ta zpráva dívku zarazila. Nerada by dobrého strýce zarmoutila. Hněvá-li se, všechno tají a pouze smutným pohledem na chovance

utkvívá. Ale přece ráda vidí Pilaře. I rodiče mínili, že by jí zajistil pěknou budoucnost.

Boženu zpět do Říhovic doprovázel Arnošt, jenž doma prodléval na velikonocích. Druhou polovinu těch prázdnin měl strávit na faře, kde strýc mu nějaké zaměstnání vyhledá. Ale nešli dlouho se sestřenkou sami, nedaleko za dědinou připojil se k nim strážmistr, jenž jako by tu ze země vyrostl. Student potutelně pohleděl na Boženu, hádaje, že ti lidé byli umluveni. Brali se společně probouzející se přírodou, při vůni rašících stromů, čerstvě zorané půdy. Na mezích už bělala se chudobka, pod keřem fialka. Po mladém osení skotačili zajíci.

Když Arnošt odskočil k jivě pro kočičky, ptal se Pilař důvěrně: »Jak jste, slečno, pochodila? Jakou si nesete pomlázku?«

»Rodiče mne odkazují na strýce a babičku a tito vlastně mne poslali schválně do Vitin. Nevím tedy, komu a kam náležím«, žertovala Božena.

»Především mně«, řekl mladý muž vroucně a dívku k sobě přivinul.

»Nesu kočičky«, ohlašoval Arnošt slavnostně, mávaje v ruce proutky s bělavými jehnědy.

XIX.

Velice staral se Douběta o kostel, aby jej udržel v čistotě a na takové výši, jaká posvátnému místu přísluší. Patron měl více chrámů ku správě, než ochotné vůle a peněz k jejich vykrašlování. Zvláště v Říhovicích bylo málo peněz a faráři byli nuceni sami se starati o řádné opravy. Činili tak společně s osadníky pomocí odkazů, darův od zámožných rodákův a nejčastěji ze sbírek po osadě.

Douběta zaradoval se, dostav na kostel od kupců tisíc korun bez srážek, ale tu nevěděl, nač by ty peníze obrátil. Ředitel kůru poukazoval na potřebu opravit varhany, kostelník Loukota divně převracel vetchá paramenta, bratr Martin radil kostel vymalovati. Mnohem lépe by se potom vyjímal. Farář nevěděl, k čemu by se odhodlal, co by bylo nejnnutnější, a nejraději by podnikl všechno. Kdyby k tomu základu přibylo několik stovek, už by se dalo něco poříditi. Nejméně se obával malování, prkna na lešení si vypůjčí, nakoupí barev, práci provede Martin.

Veliká se stala s tímto mužem změna, teď mu už nikdo nepřipomínal jeho minulosti, ale zastavil se s ním starosta, zval ho revírník k honům, pobesedoval s ním Roubíček. Tento nejednou se zmínil — ne bez chlouby,

— že tuto změnu předvídal. Martin vedl bratrovi malé hospodářství, než také maloval pokoje, hercům kulisy, natíral sochy. Měl svoji světničku mimo faru, aby zde nebylo cítiti barvy a ušlo se pomluvám. Na stravě byl na faře. Do Oubic nejednu konal cestu, neboť tu nebylo ani malíře, ani natěrače.

Pavel bál se ho pustiti s dozoru, ale záhy se přesvědčil, že Martin hostincům se nevyhýbá, než také se neopijí, jako v letech minulých. Tohoto snadno získá k malování kostela a malíře uživí. Pomocníka mu zjedná a ve volné chvíli sám ruku přiloží.

Po nedělním cvičení v Oujezdci s velikou rozpačitostí a ostýchavostí se vyslovil Douběta, jaké má úmysly s kostelem. Mluvil otevřeně, ničeho nezamlčoval.

»Skutečně by potřeboval ten náš kostel nového ošacení«, ozval se bodrý soused; »nejsem jeden z nejbohatších, ale padesátku dám.«

Hráz byla prolomena, úpisy se množily. Také stříbro zvonilo. Douběta při tak slibném začátku hned cestou dělal rozpočet a do svého rodiště příštího dne poslal pro trámy na lešení. Měl je dávno slíbené. Za krátko slétli se na starobylý kostel v Říhovicích četní řemeslníci, vyměřovali, otloukali, po krovech lezli; křičeli, omítali. Budova byla vnitř i zevnitř spjata lešením, kolem kupily

se hromady materiálu, po žebřicích klempíři lezli i na věž, z kůru ozývaly se zvuky rozladěných varhan. Ukázalo se, že třeba více oprav, faráři z toho všeho šla hlava kolem. Ale slíbil pátrom pomoc, rodáci až z Ameriky poslali dary, zvěděvše z novin, že se opravuje kostel, v němž byli křtěni, kolem něhož odpočívají předkové jejich. Pavel klopal hlavu v obavě, zdaž všechno shledá a zaplatí, i když svoje úspory vydá do haléře.

Ještě že měl malíře laciného, Martina, který se nesháněl po platě, jsa živ na faře. Sliboval bratrovi, že mu časem všechno vynahradí. A malíři k ruce byl Arnošt, jenž u strýce trávil prázdniny a velice se o malířství zajímal. Ovšem raději na papír nebo na plátno kreslil krajiny, zátiší a také v tom Martin mu pomáhal radou, maje radost ze žáka tak učelivého.

»Jenom aby se v něm také neprobudila ujcova krev, vášeň mládí«, lekala se babička.

»Ten se nepokazí, ten nesběhne«, jistil Pavel, »za Arnošta bych dal všechno.«

»I Božena sřatila nám plány.«

»To je něco zcela jiného«, nazvedl ramena farář. Pranic nebránil neteři v náklonnosti její. Chce-li, ať se provdá. Však se nalezne osoba, která by babičce pomohla a jednou břímě starosti zcela s její šlje sřnala. Božena už byla přesvědčena, že jí

nebude bráněno. Pilaře opravdově milovala. Nerada půjde z fary, ale vždyť nebude daleko. Domek s četnickou stanicí dotýká se přímo farské zahrady. Pilař prý už zadal o povolení. Toto nebude zde hned, snad do té doby mine celý rok, ale přijde přece. Strážmistr má na ně právo.

Zatím se pilně opravovalo, už zazářila věž novým nátěrem, už sbořeno bylo zevně lešení a stěny se zabělaly, varhanáři odjeli a jenom ještě Martin nebyl hotov, neboť si dával záležeti a chtěl zanechatí pěknou památku obci, do níž byl před časem postrkem přiveden, kde moudrým vedením bratrovým počal nový život. Léty zmoudřel, žár mládí vyhasnul, také mu zůstaly následky bouřlivého života, kdy nedbal zdraví a síly své vyčerpával. Ještě že nyní měl nad sebou starostlivou ruku matčinu, že uvyknul pořádku, výživnou že měl stravu, žil v klidu. Při malbě kostela pozoroval, jak slábne, jak se pod ním na lešení nohy třesou, jak zvolna musí stoupati po žebříku. Ale přece snažil se pěkně chrám vymalovati. Uznával, že to jest jeho první, ale také poslední větší dílo. Až bude hotov, zase přilne k hospodářství, při němž doufal okřáti ve volné přírodě. Sousední farář jednal ho na příští rok, že by mu také vyzdobení kostela svěřil, ale Martin se vymlouval. Líbila se jeho práce

v Říhovicích všeobecně, přicházeli se na ni dívat a Pavel litoval, že bratr nepokračoval v tom, čemu se s láskou přiučil, co však potom lehkomyšlně zanedbával. Nepospíchal na Martina, aby mohl rozvinouti své umění.

Arnoštovi končily prázdniny, měl se rozhodnouti pro budoucí povolání. Farář k ničemu ho nenutil, nedotazoval se, ba ani nevěděl, o čem vnuk s babičkou hovořili. Tato posud starala se o celý rod. Už málo přicházela do Vitin, ač sem opět docházela pozvání na svatby. Ženili se vnukové, vdávaly se vnučky. Čas ubíhal letem.

»Hleď«, oslovila matka Pavla, »už se bude Korelův syn ženiti. Psali nám.«

»Dle toho poznáváme, jak stárneme«, zakýval vážně farář.

»A já budu prababičkou«.

»Ale posud statnou a čilou. Buď za to Bohu chvála.«

»Až odejde Božena, musíš se ohlédnouti po nové hospodyně, neboť ztratím jako pravou ruku.«

»Snad abych volal z Vitin vdovu Zoulovou«, žertoval Pavel, vzpomenuv na ženu, jež se mu před lety za hospodyně nabízela.

»Ta už není dávno vdovou, provdala se a už majetek druhého muže promarnila.«

Pavel netajil se obavami, jaké měl s Martinem. Zajímal se o všecky osadníky,

o příbuzné, zvláště o ty, jež měl stále na očích. Boženu už viděl jako provdanou, teď starostlivě pozoroval Martina. Byl rád, že malba končí, že i z kostela lešení mizí a bratr si bude moci odpočinouti. Toho roku bylo hojně ovoce na stromech, které už Douběta v Říhovicích vysazoval. Radost měl, když mladé štěpy a hrušky kvetly, teď plody jejich chtěl viděti zcela zralé, i nabízel se Martin, že se stane zahrady strážcem, pod kmeny že se mu volněji bude dýchat. Farář připovídal dětem, že se jim podílu dostane, mohly o tom býti z minulosti přesvědčeny, ale snad by je přece pokušení svedlo, že by nezralé ovoce srážely a tak i mladé stromy poškozovaly.

Martin vyměnil štětec za hlídačskou hůl a upravil si altán za dočasný příbytek, kde by mohl i spáti. Zakouřil si, ale teď mu ani lepší tabák nechutnal, ano nechal i pivo ve sklenici. Z dlouhé chvíle četl a uvažoval hledě do sadu. Navštěvoval ho Pavel, přišourala se sem babička plná starosti, aby sadař nenastydnul, aby neměl v něčem nedostatku.

»Ani si nemohu lepšího živobytí přát, ani tolik nezasluhuji po tom, co jsem prováděl«, zatesknil Martin.

»To všechno dávno zapomenuto. Víš-li, kdo nás navštívil? Arnošt. A s jakou přišel,

chce od strýčka vysvědčení, jak se tu choval o prázdninách, chce vstoupiti do alumnátu.«

»Pranic mne to nepřekvapuje«, odvětil Martin. »Dávno znám jeho úmysl. Nezmění-li se ještě, pro ten stav se hodí.«

»Pavel ho nepřemlouval, ano ještě nyní mu vyložil povinnosti. Rozmlouvají spolu v pokoji. V několika dnech má Arnošt odjet. Bůh mu dej štěstí! Já se jeho vysvědčení nedočkám.«

»Proč ne? Spíše na mne nemoc usedá. Zdá se mně, že už do takové malby se nepustím. Kašel mne dusí. Tady v přírodě se mně uvolnilo.«

Za hodnou chvíli přišel za strýcem na zahradu Arnošt. Byl nějak vesel. »Pan strýček mně píše doporučení. A já si jdu předem pro koledu, pro ovoce.«

»Tak jsi se rozhodl! No dobře. Jenom abys byl spokojen. A jednou budeš strýčkovi platen. Však potřebuje pomoci. Jak je ve Viticích?« vzpomínal nyní Martin častěji na rodiště.

»Náš rod nevyhyne«, usmíval se Arnošt. »Už se snad v celém ani babička nevyzná. Teta Švihová zemřela, dva noví členové se v rodině narodili. Pro všechny ve Vitinách není už místa, stěhují se do okolí, vyvdávají se do vesnic.«

»Tedy i mne brzo nový pótomek nahradí«, smutně zahovořil Martin, a když ho synovec utěšoval, jenom pravicí mávnul. »Co na tom, musíme mladším ustupovati. Pamatuji zde na sadě mnohý prohnilý štěp, Pavel jej nahradil novým a ten nyní přináší krásné ovoce. Nic není na světě nenahraditelného.«

Arnošt podivil se těm řečem. Martin nikdy nevolil takového tonu řeči, nejraději vtipkoval, kousavě řezal až do duše.

Došel farář ve veselé náladě. »Ani nemusím povídati«, začal, »jaké povolání si Arnošt vyvolil. A zcela dobrovolně.«

»Průpravu už má z kanceláře«, nadhodil Martin.

»To nestačí, musí počítí od základu. Babička je také potěšena a připravuje s Boženou svačinu. Pojíme zde na zahradě, abychom spolu užili posledních hřejivých paprskův. Brzo bude slunce vzácným hostem a tepla nevydá.«

»Jaká čest pro moji hlídačskou boudu, že v ní panstvo k hodům zasedne!« žertoval Martin, rovněž se rozehřívaje, a hned rovnal stolice kolem zahradního stolku. Dnes by mohli škůdcové na dolním konci očesati všechna tak úzkostlivě chráněná jablka, ničeho by nepozoroval. Ale chlapci odehnali dobytek na luka a jenom mlsně se na ovoce

podívali. Co samo spadlo, bylo jejich. Martin denně nasbíral košík a přes hradbu rozdělával. Každého podílníka se však dříve zeptal, nechodí-li do zahrady tajně, nehází-li po ovoci kamení. Ovšem všichni byli nevinni, třeba se po straně ušklíbli.

»Tak, zde usedne dnešní oslavenec«, určoval a Arnošta v čelo stolu tlačil.

»Kdo? To že mám býti já? Ale kde!« bránil se Arnošt. »Sem posadíme babičku.«

»Komu čest, tomu čest. Musíš poslechnouti«, přidával se Pavel na stranu Martinovu.

Za chvíli Božena donesla kávu, chléb s máslem a medem, pro Martina čaj s rumem. Přišla i Doubětová, lahodně se usmívající, usedla Božena a svačili v přátelství. Farář oznamoval, že synovce valně nepochválil, ať se sám ukáže představeným v pravé podobě

»Tak zase bude z našeho rodu jeden kněz«, prikyvovala babička; »máme v něm rolníky, těch je nejvíce, řemeslníky, profesora, obchodníka. Už mně ani nestačí v modlitební knize stránky k zápiskám. Pavle, musíš mně tam zase přilepiti nějaký list.«

»Babičko, modlete se za všechny«, žádala Božena.

»Však to činím a po pořádku je beřu. Proto v kostele prodlévám ještě po službách Božích.«

V tom dole na zahradě zapraskala větev. Martin vyskočil, aby se podíval, co se děje.

»Horlivý hlídač«, usmál se farář.

Za chvíli se Martin navrátil.

»Nějaký pocestný ohnul si větev«, oznamoval, »švestky ho lákaly, přes plot přesahují.«

»A kde máte čepici, kterou jste mu jistě vzal?« ptala se Božena.

»Pustil jsem ho a ještě mu hrst švestek přidal. Měl asi hlad a žízeň. Znam to z minulých let.«

»Pěkného mám hlídače!« nadhodil Douběta usmívaje se. »Místo aby chytal škůdce, ještě jim rozdává.«

»Máme dost, jenom když se škoda na stromech neděje«, mínila babička.

Martin položil na stůl několik pěkných hrušek a jablek. »K hostině patří jako desert ovoce«, vysvětloval.

»Vyprosím si nějaké sebou do ciziny«, obrátil se Arnošt ke strýci.

»Dostaneš, pošleme ti, abys měl pro sebe a mohl ještě podělití jiné. Tam je všechno vzácné«, sliboval farář dobrosrdečně.

XX.

Rychlým krokem brala se Božena z Oubic, kam jednou, dvakráte týdně chodila na koupi toho, čím nemohl Poupal doma posloužiti. A nyní častěji zastavila se v lékárně, kde předložila proužek papíru hustě popsaný drobným písmem. Nejvíce odtud potřeboval Martin, však i babička se do této latinské kuchyně uchýlovala, a i farář si přidal na lék při menší chorobě. Pavel i matka se vymlouvali, že to nic není, že jenom tak si nadlehčuje při trávení, kašli, spánku, ale všichni vážně hleděli na Martina. Ten uhlídal ovoce a potom se hned uchýlil do pokojíku vedle kuchyně. Chtěl ještě pomoci při podzimním setí, ale Loukota ho přivedl s pole. Od té doby nehnul se z domova. Lékař dovezen několikráte, však potom ohlásil, že tu není nic platen.

»Tak do jara«, prorokoval Martinovi.
»Ale může nadejíti katastrofa ještě dříve.«

Pro léky však stále docházeli do Oubic. Nepomohou-li, aspoň ulehčí. Nejčastěji cestu onu podnikala Božena. Věděla, že se jí nezasteskne, neboť vždycky se vyskytnul průvodce. Jenom se mihla kolem četnické stanice, už byl vyrozuměn Pilař a, bylo-li možno, konal obchůzku směrem k městu okresní silnicí. Ale nikoho nezastavoval, nejméně

nabízel nucený doprovod pobudům, kteří pospíchali, aby v dědinách zajistili si nocleh. Ve stozích bylo nyní citelné chladno.

Božena nečekala marně, na polovici cesty přidal se k ní Pilař. Vždyť po poledni jako střela přiskočil k oknu, zahlédnuv její ladnou postavu. Domyslíl se, kam jde v zánovním šatě, s teplou šálou na hlavě.

»Proč tak rychle, proč?« oslovil strážmistr Boženu, jejíž líc chvatem zčervenala.

»Jdu strýci s lékem«, pověděla, »celou noc těžce odkašlával. Dnů jeho na krátce.«

»Špatně vypadá a v těchto mlhách se takovým lidem přitěžuje. A že svobodným zůstal —«

Pilař poznal Martina už napraveného a neznal jeho bouřlivé minulosti. Božena neuznávala za vhodné, snoubence svého o těch věcech poučovati.

»Zdaž po něm něco zůstane na penězích?« za chvíli pokračoval strážmistr. »Mohl by vám, slečno, učiniti odkaz za věrnou posluhu.«

Boženu jakoby polil chlad. O čem to snoubenec mluví? Posud se nezmiňoval o věně.

»Strýc ničeho nezanechá«, prohlásila určitě. »Dostanu jenom to, co mně určil otec.«

»A co pan farář?« rychle ptal se Pilař a očima zabodával se ve sličnou tvář dívčinu.

»Ten mně dává výbavu a ještě to kupuje s obtížemi po kouscích.«

Strážmistr se usmál.

»Vždyť po děkanu v Taubicích zůstalo čtyřicet tisíc zlatých.«

»Jenom korun, vím to dobře, ale po mém panu strýci, kdyby dnes umřel — od čeho chraň Bůh! — by nezbylo dědicům ani čtyřicet tisíc desetníkův. Zním jeho pokladnu. Nevázne-li něčím, jistě kapitálu nemá. Ale co na tom, přece si nestěžuje. V našem rodě vůbec nebylo nikdy valného jmění.«

»Nelpím na penězích, ale přece za dobré je uznávám. Zcela jinak hledí člověk zabezpečený finančně na svět a to zvláště, má-li rodinu.«

Božena se strážmistrovi divila. Tohle nasvědčovalo, že touží po věně, že se už informoval a zdá se mu málo, co otec její určil na podíl dětem. Vyhledává nový pramen. Dívku to zamrzelo, byla v řeči skoupější. Pilař zatočil řeč na jiný obor, ale měl špatnou posluchačku. Božena ještě více nakročila a zrak její těkal po okolních stemnělých nivách. Opozděné vrány letěly k lesům, kde přenocovaly. V Říhovicích vyskočilo první světlo, bylo to na faře v rohovém pokoji. Tam ležel nemocný Martin. Proč dnes touží tak záhy po světle? Jindy všichni u lože jeho trávili černou hodinku v rozmluvě a vzpomínkách.

A to světlo bylo jaksi slabé. Hoří to petrolejová lampa či — voskovice?

Dívka se ulekla a teď zcela žádnou pozornost nevěnovala strážmistrovi, jenž vyličoval, jak si přeje míti zařízenou domácnost, z jakého dřeva nábytek, kterého druhu koberce, z jakého kovu kuchyňské nádoby. Boženě se zdálo, že zase má při té řeči určitý úmysl, aby totiž nevěsta tolik a takové zařízení přinesla do nové domácnosti.

»Zdá se mně, že naši svítí voskovicí«, hádala.

»To se dá těžce poznati. A co na tom zvláštního?«

»Svíce by plápolala u mrtvoly. Marně bych už nesla strýci Martinovi lék.«

Teď i Pilař pozorněji hleděl na ozářené okno. Také se mu zdálo, že by se světlo lampy tolik nekmitalo. Nezmiňoval se o tom, aby dívku tím více nepoděsil. Však už vcházel do dědiny a zatím plála okna v každém stavení. Právě zvonek na věži se rozklinkal. Chodci se stišili, Božena se modlila klekání.

Strážmistr vyprovodil dívku až před faru a sám zazvonil. Odporučiv se, pomalu kráčel zpět do četnické úřadovny, kde měl spolu pokojík.

Božena vstoupivši do veliké klenuté síně, seznala, že jí tušení neklamalo. Zvláštní

ruch nasvědčoval, že se tu něco neobyčejného stalo. Uplakaná Mařka jí otvírala.

»Strýc Martin?«

»Ano, zemřel před půl hodinou. Sotva přijal tělo Páně«, dosvědčovala služka.

Dívka pospíchala do pokoje. Tam matné světlo svíce ozařovalo mrtvolu. U postele klečela babička, podál farář Pavel. Byli tu starší Poupalovi, kteří se sousedy sdíleli všechny boly.

Tklivá modlitba šuměla pokojem.

Božena pokřižovala čelo nebožtíkovo. Ještě na něm ucítla studený pot.

»Nebohý strýček!« zabědovala.

»Je mu dobře«, poznamenal vedle stojící Poupal.

Farář po chvíli skončil modlitbu. Odešli do kuchyně a radili se o pohřbu. Božena postavila lahvičku s lékem na stůl.

»Při pohřbu třeba peněz«, řekl obchodník. »Kdybyste potřebovali —« nabízel jak obyčejně.

»Děkuji srdečně«, řekl Douběta, »tentokráte snad nebudeme obtěžovati.«

»Žádné obtěžování, jenom si pošlete —«

Od biřmování a svěcení opraveného chrámu nebyla fara v Říhovicích tak naplněna, jako když měl Martin Douběta pohřeb. Přišli přátelé z Vitin, bratři s rodinami, Karel, bratřenci a kdo se na Martina pamatovali.

Nikdo nevzpomínal jeho minulosti, řihovičtí chválili ho, že jim pěkně vyzdobil kostel, v němž nyní spočívala jeho rakev uprostřed četných svíc i věncův. Pochován byl se všemi poctami na svatém poli. Pavel vykropil mu hrob svěcenou vodou i slzami.

Příbuzenstvo vyčastováno na faře, ale tehdy nesnášeno sem stolní náčiní ze sousedství, domácí se uskrovnili a svorně se u stolu vystřídali.

»Abych mezi vás rozdělával po Martinovi pozůstalost«, řekl farář, »to bych byl brzo hotov.«

»Víme dobře, že po něm nic nezbylo«, pohodil hlavou švagr Karel. »Proto jsme nepřišli.«

»Ale přece bych mohl mezi jednotlivé rodiny rozdati několik obrázků, které zesnulý maloval. V tom oboru se mnoho nevyznaš, ale nejsou to malby nejšpatnější. Jenom abyste měli památku.«

»To rádi přijmeme«, hlásil jménem všech Antonín.

Božena nosila obrazy na plátně, které Martin v zimě maloval. Některý nebyl ani zcela ukončen.

»Ty doděláš o prázdninách Arnošt, neboť od strýce mnoho pochytil«, naznačoval farář.

Mladý alumnus, jenž také přijel na pohřeb, rozpačitě svoloval.

Přátelé se rozcházelí a rozjížděli, Karel jich naložil plný vůz, každý si chránil zabalený obraz. Loučili se s babičkou, děkovali za pohostění a Pavlovi zvláště, že se tak bratra ujal, k jeho polepšení působil a k smrti mu posloužil.

»A kdy sem přijedeme za veselejší příležitostí?« ptal se kolář Karel, pošilhávaje na Boženu. »Snad nás zase pozvete. Masopust ke svatbám na venkově nejvhodnější. Můžeme se odprázdniti.«

»Nevím, nevím«, odpovídala babička.

»Sňatek bude ovšem zde. To si nedá Pavel vzítí, aby své chovance veselku nevystrojil.«

»To je nejmenší«, potvrzoval farář, »ale doba sňatku nezáleží na vůli naší. Však uvidíme a pozvání pošleme.«

Božena se rděla, vyhlížejíc oknem na dvůr, kde se příbuzenstvo těsnalo do vozu. Byla zasmušilá a jenom krčila rameny. Také nemohla udati, kdy budou její oddavky, a v tuto chvíli nechtěla o tom ani mluvit.

Když poslední účastník pohřbu odjel, Pavel rozmlouval s matkou v kuchyni, kde Mařka s Boženou myly nádobí.

»Na jaře dám Martinovi postaviti pomník. Zatím se hlína v hrobě slehne«, minil farář.

»Bude i pro mne«, připojovala Doubětová. »Proto na tabulce uchystej místo k doplnění.«

»Ale jaké to máte myšlenky?« utrl se Pavel.

«Umírají-li o čtvrt století mladší, jak bychom neměli na smrt vzpomínati my — stařešiny nad hrobem? Zdá se mě, že brzo půjdu za nejstarším synem.»

Mařka stranou setřela s očí slze.

Pavel mínil, že tuto smutnou náladu zaviňuje vzpomínka na nedávný pohřeb. Stále matku viděl, neznamenal na ní valných změn. Pravda, neběhala tolik, nešukala celý den po faře, častěji nyní sedala v lenošce a nařizovala Boženě, co se bude vařiti. Proč by se tolik namáhala, majíc tak zdatnou zastankyni? Ale léta jsou léta. Pavel počítal, že už sám překročil mužská léta, čtyři kolegové mu zemřeli, jeden pro churavost odešel předčasně na odpočinek. A on posud sám vede veškerou duchovní správu. Jenom o zповědích a jiných příležitostech soused mu posílal kaplana na výpomoc.

Douběta dávno mohl dostati snadnější a výnosnější beneficium. Uprázdnil se fary, patron čekal, ředitel hrozil, ale Pavel vrtěl hlavou, že nechce, že je spokojen. Miloval Říhovice, nechtěl je opustiti. Kostel měl opravený, co neděli naplněný ve všech pro-

storách. Farní budovu obstojnou, hospodářství pěkně zavedené. Ve školách byli mu učitelé nápomocni, k nemocným jezdil, sousedé mu kdykoliv nabídli příležitost, zvláště chtěli-li se podívat do Prahy. Hned dva tři ho chtěli dovésti na nádraží ovšem jenom na vozech, na bryčkách, spolu žádající, aby se zeptal na syny studenty, jak prospívají, aby jim vyhledal podpory, oběd vyprosil v klášteře, levný byt, nadaci. Míval těch funkcí, že si je musil sepsati, a v Praze prodlel tři dny při samém běhání, shánění a při mnohých starostech o jiné.

Víc a více vnikal v potřeby svých osadníků, už viděl rozrostlé ty, které křtil, se starali manželé, jimž žehnal při oddavkách a kolik na svatém poli pochoval z těch, jež zastihl při svém příjezdu do Říhovic silné a statné! Revírník mluvil o pensi, starosta byl na výměnku a jenom si ponechal ten úřad, mlynáře přecházely žerty, Roubíček do besedy přicházel zřídka, omlouvaje se pakostnicí. Přitlačili se do této společnosti jiní, docházel sem jednou týdně Douběta, ale pil o sklenici méně.

»Stárneme, stárneme«, v duchu přisvědčoval Pavel, ale před matkou se tak nevy-slovoval, aby ji neděsil. Spíše utěšoval, řeč od toho předmětu odvracel. Ale nemohl zcela zabrániti.

Matka berouc brejle, nadále čítala v novinách, mnohdy se zarazila a pak upozorňovala: »Hleďme, ten umřel v padesáti létech, v takovém pěkném věku! Ano, musíme všichni.«

Doubětová se poněkud uklidňovala, k čemuž nápomocna byla protější sousedka, jako pilná návštěvnice a těšitelka. Spíše Božena sesmutněla a po faře přecházela jako zakřiknutá. V tu dobu si toho nikdo nevšímal a dívka se nikomu něsvěřila. Zdálo se jí, že Pilařova láska schladla, že strážmistr se jí vyhýbá od té doby, kdy seznal pravý stav věna. Doufal, že dostane mnoho tisíc jako dcera z větší usedlosti, jako schovanka z fary. Vždyť počítali na Martina, že by mohl neteri přidati z podílu.

Pilař byl na pohřbu, s Boženou mluvil, ale nebylo té vřelosti, nejevil takové radosti ze setkání. Omlouval se, že má naspěch, že jest ve službě, poukazoval na cíl své obchůzky. Božena do Oubic zřídka docházela, cesta byla špatná a nutné koupě obstaral výrostek, jenž na faře na podzim se přižívoval a za orače vycvičiti se chtěl. Dobrota farářova ho zadržela na bludných cestách, zdálo se, že dobré jádro překoná zlozvyk za moudrého vedení. Byl příslušníkem do Oujezdce na farnosti, neměl už starostlivých rodičů nebo přátel.

Božena nyní konala práce v domácnosti; vlády v kuchyni se ujala zcela, babičku úplně zastávajíc. Ob čas psala Arnoštovi, zvouc ho na faru, aby ji zastupoval ve výpomoci strýčkovi a na prázdniny přijel rovně do Říhovic. Z celého příbuzenstva nejvíce ho milovala pro jeho tichou a milou povahu. Tak se jí vmluvil do duše, jako žádný jiný bratranec. Připravovala mu pokoj, snášela mu knihy, vyzdobila stěny obrazy od Martina. Měla ho i proto ráda, že pomáhal strýci a sliboval, že bude mnohem více nápomocen, až ho biskup vysvětlí. Božena v něm viděla posilu pro faráře, jenž se tolik o všechny staral. A už nyní skrytě pracovala na některých obřadných šatech, jež chtěla novosvěcenci darovati. Babička o tom věděla a schvalovala snahu onu.

Dívka neopomenula vyjít na zahradu v těch dobách, kdy odtud přes hradbu rozmlouvala s Pilařem. Zde také známost její vznikla. Tehdy v jeseni trhala švestky do košíku, kmeny stály při plotě, tak byla zabrána do práce, že ani neviděla, jak jest pozorována.

»Slečno, ty švestky z vaší ruky jsou asi sladké«, ozval se mladistvý hlas.

Božena se ohlédla a vidí nového četníka. Pravil strýc, že změna tady učiněna a starší strážmistr že dostal samostatné místo.

»Švestky jsou sladké ať projdou rukou kohokoliv«, odpověděla Božena s uzarděním.
»Přesvědčte se sám a utrhněte si se snítky, která s ovocem plot přesahuje.«

»Tedy s dovolením«, řekl Pilař a ohnul větev.

»Trhejte si, jak vám libo, ovoce máme dostatek.«

Božena se nadála, tím že rozmluva skončena, ale četník za chvíli počal znovu, a bavil se odtud i ve dnech následujících.

Dověděli se o této známosti v obci a Boženě přáli všeho štěstí. Vždyť tu vyrostla nikoho nepohněvala, každému se líbila. Na faře osadníky vítala, pro strýčka rychle doskočila, nebyl-li právě doma, chudým i bohatým o pohřbu zpívala, panu řídícímu pomáhajíc, na svatby chodila, kam byla pozvána a podržela ochotně dítě při křtu, nebyl-li náhodou kmotr přítomen. Paní bába už prosila, aby slečinka posloužila.

»Mnoho-li dáváš do vínku?« žertoval Douběta.

»Nám stačí ta čestná služba«, rychle hlásila babička.

Ani na faře nestavěli se proti známosti Boženině, třeba babičce byl zhatěn plán. Douběta se uvolil, mnoho-li může přispěti na vybavení své neteře a schovanky.

Kostelník Loukota přinášel občas do kuchyně zprávy panímamince. Před farářem mnoho nepověděl, ale ráno Douběta prodléval ve svém pokoji, modle a připravuje se ke mši svaté. Loukota uctivě pozdravil, vzal klíče, zachřestil jimi a okouněl na znamení, že něco ví.

»Tak co nového?« oslovila ho Mařka, aby se osmělil.

»Není jemnostpán v sousedním pokoji?« ukazoval kostelník obezřetně na zavřené dveře.

»Ne, posud nesestoupil dolů.«

Loukota si pohladil bradu a začal. Ale tentokráte se také ptal na slečnu Boženu. Prodlévala venku u drůbeže.

»Dostaneme nového četníka«, napověděl.

»Což jsme zde tak zlí, že sem bude dosazen třetí muž?« utrhla se služka.

»Tak ne, panenke, ale Pilař se odstěhuje. Tak neočekávaně přišlo to překvapení. Kam se dostane, bude-li už samostatným, nikdo neví. Dělají se při tom divné tajnosti.«

Babička i služka byly zaraženy. Vždyť se mysliło a strážmistr nejednou tvrdil, že zůstane v Říhovicích, že vyčká až bude druh jeho povýšen a odejde do města k vůli rodině, aby mohl dáti děti na vzdělání.

»Byl to řádný muž, ale příliš spořivý

Loukota by byl dále vykládal, ale ozvaly se kroky na schodech, farář sestupoval, aby před odchodem do kostela přál matce dobrého jitra a poptal se na její zdraví. Denně tak činil. Proto kostelník rychle odcházel.

Doubětová hned Pavlovi sdělovala, co slyšela.

»Bud' musí odejít na vyšší rozkaz nebo se mu u nás nelíbí«, krčil ramenem farář. »Snad nám to vysvětlí Božena.«

Dívka právě vstupovala v ranních nedbalkách do kuchyně. Vlasy měla stočené pod šátkem, velikou zástěru kolem těla.

»Tak proč opouští tvůj strážmistr Pilař naši obec?« obrátil se Douběta ke schovance.

»Tedy už jde? To si pospíšil. Chce tak konec udělati známosti se mnou«, ku podivu klidně odvětila Božena, ale přece se jí hlas roztrásal.

»To je novina!« zvolala babička. »Proč couvá? Co jste si udělali?«

»Moje věno zdá se mu malé. Vycítla jsem to z jeho narážek. Vždyť vyzvídal nemohl-li by mně strýc Martin něco přidati.«

Tu se dívka nezdržela a propukla v pláč.

»Tedy si tě chtěl vzít k vůli věnu?« zaburácel pobouřený farář.

»Kdo by se toho nadál!« zalomila rukama babička.

»Mužští jsou všichni stejní«, zahubovala Mařka.

»Snad se mylíš«, utěšoval Douběta schovanku. »Pilař se stal někde samostatným a zavolá tě.«

Téhož náhledu byla i babička. Tisknouc hlavu vnuččinu, pronášela slova utěchy. I jí kanuly slze s očí po vráskovité tváři.

Toho dne přišel farář o deset minut do kostela později, ač byl jindy přesný a dochvilný. Jenom v neděli počkal několik minut na opozdilce, aby ho potom nevyrušovali z kázání.

XXI.

Farář Douběta se opět chystal na cestu. Taková cesta se neobešla vždycky bez velkých příprav. Na nádraží se jelo kočárem, potom hodinu lokálkou a posléze po hlavní trati vlakem, jaký se právě zastihnul. Ale cestě se stavěly překážky, bylo nutno v poslední chvíli zatlačiti kočár ke kováři, jindy se porouchalo kolo, kůň nechtěl si zvyknouti.

Panímaminka měla strach, jak to dopadne, ještě zrazovala syna, aby neodjížděl. Ale už tu byl zámecký kaplan k tomu objednaný, aby faráře zastupoval. Jinak by

Douběta ani nejel. Kočár měl farář svůj, koupil ho po předchůdci, koně sehnání kdekoliv. Tentokráte stará archa podrobena důkladné opravě, Douběta tušil, že ho bude často třeba, proto ho dal i natřítí a vnitř znovu potáhnouti šedou látkou. Přes dvacet zlatých za všechno zaplatil, ač jinak šetřil a k šetrnosti nabádal.

»Víte, co nás čeká a jaká slavnost se připravuje. Bude mnoho hostů, půl Vitin sem přijde, všechno okolní duchovenstvo sezvati musím. To se něco vydá.«

Babička i Božena rovněž pamatovali na léto, věděly, co se tu bude odehrávati a připravovaly se od jara. Hodně se nasazovala drůbež, výminečně pěstovány husy a kachny. Nejlepší mouka schována. Ale i mnohý peníz uložen. Také provedena některá oprava v kostele a na faře.

Arnošt psal, kdy už bude vysvěcen, kdy se vrátí jako novosvěcenec. Tu sveden přímo boj mezi bratry. Otec Arnoštův Karel si přál, aby syn odbýval primici doma ve Vitinách, ale Pavel to právo na sebe potahoval. Také se o Arnošta staral, o prázdninách ho na faře měl.

Babička byvši volána za rozhodčího, prisoudila Pavlovi přednost, že prý se ta slavnost faře lépe přísluší, u Karla málo jest místa pro hosty a sama sotva by se mohla

vydati na cestu, aby účastnou se stala požehnání.

»Arnošt následující neděli bude ve svém rodišti kázati o pouti a to může býti jako jeho druhá primice.«

Pavel se usmál nad tím rozsudkem. Karel však matku vinil ze strannictví. Podrobil se, ale nerad.

Tedy na faře se dály přípravy, ale i odjinud slibována pomoc. Poupalovi chystali pro novosvěcence pěkné vykládané klekátko starobylé práce, jež se Arnoštovi vždycky líbilo, Božena dávno měla hotová roucha, jež si obleče při první mši sv. a strýc Pavel jel ke konsistoři s uctivou žádostí, aby mu byl Arnošt hned ponechán na pomoc, a bylo-li by to možné, aby mohl zůstat v Říhovicích stále. Cítil, že všechno sám nezastane. Během času založil i některé spolky, které zvláštní péče vyžadovaly, aby se neminuly se šťastným výsledkem. Farář byl jejich předsedou, jednatelem i pokladníkem. Ty funkce jiní zastávali, ale zakladatel byl všeho duší. Plány měl, organisoval, ale sil a energie mu ubývalo. Také počet tříd rostl, agenda byla větší. Časem litoval, že si nehledal působiště snadnější, v kraji úrodnějším, na rovině, s několika pomocníky, ale potom se mu zdálo, že by ani už nemohl Říhovice opustiti.

Tu ho napadlo, že by Arnošt mohl býti jeho pomocníkem na vinici Páně, jeho kaplanem. Synovec zná osadu, je zasvěcen do plánů strýcových, spolu by se shodli a doplňovali. Jakou by měla babička radost, kdyby tu mohl její vnuk zůstat, jak by se rodina doplnila.

Teď ani Božena nechtěla odejít a snad na vždy byla ze všech známostí vyhojena. Pilař skutečně ji opustil, že se mu její věno zdálo malé. Přes palubu hodil její povahu, krásné vlastnosti, zachovalost, pořádnost. Božena si poplakala, požalovala, ale posléze se přece upokojila. Také babička pomohla léčiti rozbolestnělé srdce.

Záhy hlásili se jiní, Božena by se mohla provdati při menším věně, ale nechtěla ani slyšeti. Nějak se zatvrdila. Družkám Otilii a Tekle byla na svatbě, sama se k ní nechystala. Vedla domácnost a teď po Martinově smrti dohlížela na polní práce. Také byla strýci jako pravou rukou u vedení ženského spolku na osadě. Pro obveselení divadlo hrála, o koncertech zpívala.

Farář by rád viděl, aby se Arnošt dostal do toho prostředí. Nebyl valně tělesně silný, ale zde by se mu dostalo náležitého ošetření. I Mařka by mu ráda posloužila, do rodiště by se mohl časem podívati, své rodiče potěšiti.

Snad bude jeho žádost vyslyšena. Na stanici se měl sejít s příbuznými z Vitin, kteří rovněž chtěli býti přítomni vysvěcení Arnoštova. Už tehdy to dělalo rozruch, když v rodišti bylo oznamováno, že Arnošt Douběta bude vysvěcen. Někteří to Doubětovým až záviděli, že z rodu toho vycházejí studovaní lidé, kteří ve světě zaujímají pěkná postavení. Pavel byl jako první, jeho příklad táhnul, někde pomohl zatlačit radou i penězi. V Oubicích na měšťanské škole stále byl některý Douběta. Zde jako by Karlův Josef cestu otevřel svým bratrancům a sestřenicím.

Zatím co faráře Doubětu vlak odvážel a jeho myšlenky nejrychlejší parostroj předlétały, v Říhovicích konány přípravy k primici. Hasiči se radili jak by to provedli, aby se účastnili a přece od ústředí nebylo jim vytýkáno, že jdou na církevní slavnosti. Moudře vybřednul podvelitel, navrhnuv, aby se postavili pouze u stříkačky a měli jako pohotovost. Sejde se mnoho lidí, bude se kouřiti, snadno by mohl vzniknouti požár.

Obecní výbor jednomyslně odhadnul, že zaujme dvě první stolice v kostele, které pokrýval Loukota o slavnostech vetchým červeným sukem. Nájemce dvora Roubíček nabízel zdarma povozy k přivážení hostů, revírník Chládek svoloval k vyřezání chvoje

na výzdobu opelichaných stavení. Poupalovi chystali pokoje pro hosty, když by na faře nebylo místa. Mlýnář Houžvička zavezl na faru obvyklou mouku na chléb, ale přidal ještě pytel mouky na koláče.

Božena nevěděla, má-li psáti adresy na tištěná pozvání, nebo s Mařkou uváděti faru do pořádku. Babička nemohla přiložiti ruku, ta jenom seděla a radila. Když osaměla v kuchyni, sepjala ruce a polohlasem se modlila za Arnošta, Pavla, za Boženu a jiné z příbuzenstva, za celý veliký rod, jenž rozličným způsobem uhajoval živobyť, poctivě se uplatňoval v pracích tělesných i duševních.

Jakou to měla starost s vnučkou, když rázem konec učiněn známosti se strážmistrem! Co se nadomlouvala, napřesvědčovala, slz naosušovala! Nesnesla Božena slehkým srdcem ono odmítnutí. Nevyváděla sice, nechtěla si zoufati, ale také nepohodila jenom hlavou a nezazpívala: »Pro jedno kvítí slunce ne-svíťí.« Boženu bolela ona rána a ke komu se měla utéci než k babičce, která jí byla spolu jako matkou? Na kterém srdci měla se vyplakati, komu si požalovati, u koho potěchu hledati?

Doubětka vzala si úkol ten na sebe s veškerou opravdovostí. I ta starost ji čekala, i tu měla zasáhnouti svojí výmluvností, svojí laskavostí. Měla strach, ale přece

se jí to podařilo. Božena se uklidnila a zapomenula. Stala se vážnější, nedůvěřivější, uchýlovala se do pokojíku, kde ráda četla. Neozýval se její zpěv celou farou, jenom v kostele zpívala vroucně.

Ani babička, ani strýc jí nebránili znovu si učiniti známost, provdati se, ale dívka odepřela a nápadníkům hned dávala odmítavou odpověď. Nebude se vdávat, takto jest jí dobře, musí zůstat u babičky. Tato byla spokojena a toto vnuččino rozhodnutí přijala náručí otevřenou.

Nyní mysl babiččinu naplňoval Arnošt, druhý odchovanec na faře, onen bledolící jinoch, jenž zde prázdniny trávil, strýci konaje svědomitého písaře. Také ho milovala, jako kdysi Josefa, jenž z Říhovic denně konal cesty do města, jako jiné, jež strýc Pavel podporoval. Bude vysvěcen za přítomnosti rodičů, přátel, příští neděli má zde sloužiti první mši svatou. Proto nešetřeno výdajů, za tím účelem takové přípravy na faře a v celé obci. I babička v kruhu svých synův a vnuků vejde do chrámu, usedne do své stoličky vedle hlavního oltáře, kde s paní Poupalovou tolik roků sedá, obě a mnozí jiní přistoupí ke stolu Páně.

Babička mohla nejméně přiložiti ruce k dílu, ale přece radila a upozorňovala. Jaka

starost! Vždyť to bude rozsáhlejší slavnost než pouť, více dostaví se hostů, než bylo účastníků při Martinově pohřbu.¹ Jenom kdyby tu Arnošt byl, ale přijede v sobotu před primicí, zatím navštíví druhy, osobně pozve pana vikáře a duchovní, zdrží se ve Vitinách jako na zapřenou. Slavný příjezd bude v předposlední den za hřmění hmoždířů, jako když vjíždí poutní kazatel do dědiny.

A jak dopadne Pavel? Ten se vrátí hned po vysvěcení, aby osobně řídil přípravy v kostele a mírnil horlivost Loukotovu. Kostelník pravidelně chtěl zdobiti kostel svým způsobem a nanesl by sem náruče chvoje i zelených ratolestí lípových, štíhlé břízy a rákosí z rybníka. Teď si nevěděl rady, neboť při primici posud neposluhoval.

»Je to jako visitace nebo biřmování? tazal se panímaminky, plný nejistoty a sklíčenosti.

»Počkejte na pana faráře a udělejte, co vám nařídí«, mínila Doubětová.

Také Loukota usoudil, že tak bude nejlepší, ale přece před příjezdem farářovým kostel čistil a zametal, jako před každou jinou slavností, před každou nedělí. Musil si zvyknouti považovati půdu chrámovou za místo, jež musí být čisté. A teď se při-
čiňoval dvojnásobně.

Ale i hostinští se chystali, předvídajíce, že přijde sem hodně lidí, ti že budou mít hlad i žízeň, a omladinu bude záhodno déle udržeti při zvucích vířivé hudby.

* * *

Dobře předvíдали v Říhovicích, že se ku slavnosti dostaví množství lidí; pravda, byli tu z okolních dědin, ale i z Oubic, a rodiště Doubětovo jako by se přestěhovalo sem od starcův až do nemluvňat. Středem oslav byl sice novosvěcenec Arnošt, jenž se předem do srdcí osadníků zamluvil, ale kdo důkladněji pozoroval a přihlížel, toho nemohlo ujíti, že dnes také sousedé spláceli faráři, co pro ně učinil. V Arnoštovi ctili jeho strýce, jenž v této osadě zůstal, i když se mu lepší místo nabízelo, se svými osadníky sdílel se o všechny radosti i boly, s nimi cítil i pracoval, je vzdělával a podporoval. I na tom poli se plahočil, aby stejně buď radost měl z pěkné sklizně nebo spolu postižen byl nehodou. A jak pracoval v kostele, ve škole, ve veřejném životě! Jak osadu svoji chránil, jak v ní vlastenecky i charitativně působil!

Proto mu osadníci vzdávali tou slavností povinný dík, proto tak nalíčili a ozdobili stavení, svátečně se ustrojili, oběti nešetřili a zvali známé jako na pout. Nebylo

stavení, aby s něho nevlál prapor, před kostelem stála brána z chvoje a cesta z fary posypána travinami a rákosím jak o slavnostech církevních. Vozík za vozíkem přijížděl, když nebylo místa v hostincích, rolníci ochotně otevírali své dvory a stáje. Jako by se nejbližší přátelé dostavovali. Na faře shromáždilo se všechno příbuzenstvo, mnozí přešli v sousedních staveních, Arnošt byl u Poupalů, aby se mohl náležitě k první mši sv. připravit.

Záhy seřadily se spolky, které Douběta založil, Roubíček první přišel v čele dvorské chasy a neopomenul se chlubit, že je také pozván na faru a že na tu hostinu dal jehně; revírník Chládek přivedl tři hajné a několik dřevařů, mlynář Houžvička zval k sobě mleče, aby měl nějaký doprovod. Loukotovi spojenci vyzváněli jak o Božích hodech.

Sjížděli se kněží, někteří přišli pěšky, hleděli se na faru dostat po zahradě zadem, na stráni vystřeleno, když starostův povoz přivážel pana vikáře. Však si kočí na bič uvázal červený šátek jako praporeček a vysoko jím ve vzduchu zamával, aby se nestala mýlka. Plná kapela se dostavila k faře a starosta Trachal určoval, že průvod obejde náves. »To by nebylo nic«, dokládal, »skočiti z fary do kostela, to by se ani průvod nerozvinul.«

Mládež dostala instrukce, kudy půjde za svým praporem, ti ostatní budou následovati. A nad pořádkem bděli oba radní, kovář řídil střelbu, a když přece hrozilo nebezpečí, že diváci prorazí průvod, zahřměl mohutný hlas lesního adjunkta. Toho se kde kdo obával a poslechli všichni.

Farář Douběta vedl svého synovce, oba byli dojatí a přibledlí, za nimi brala se řada přátel, rodiče novosvěcencovi, babička, již podpírala Božena a Josef, jenž také kdysi zde na faře byl vychován.

Dojemný byl pohled na skupinu Doubětova rodu doprovázenou mnohými příznivci. Pavel byl jako hlava, babička jako anděl, jenž opatruje všechny z bližší i další přízně. V ruce držela ony černě vázané modlitební knihy, v nichž na posledních stranách byl vepsán rodokmen, živí i zemřelí členové. Mezi těmito na prvním místě nešťastný Martin. Babička tiskla svazek onen k srdci, v němž plápolala láska ke všem, které tlouklo pro jednoho každého člena. Nohy pod ní klesaly, ale duch byl posud čilý.

Porozuměl Pavel těm oslavám, doplnil je v chrámě výraznými slovy pan vikář, jenž Doubětu a jeho práci na poli církevním i vlasteneckém dobře znal a nyní ji veřejně pochválil.

Za šťastného se považoval, kdo se dostal do chrámu, kolem oltáře shromážděno bylo Arnoštovo příbuzenstvo, jemuž se mělo nejdříve dostatí požehnání. Babička seděla v postranní stoličce s paní Poupalovou. Co neděli tu byly, Pavlovo oko ob čas zavadilo o tvář matčinu.

Bylo ustanoveno, že nejdříve přikleknou také už ustaralí rodiče, kteří zářili radostí nad synem Arnoštem, ale v poslední chvíli rozhodnuto o změně, aby totiž v první řadě přiblížila se babička, za ní Pavel, potom otec a matka. Když se novosvěcenec obrátil, už vedli babičku, nejstaršího člena rodiny. Třásla se, slze jí kanuly po lících, ani nevěděla, co se s ní děje, až na hlavě její spočinuly ruce vnukovy. Ani Arnošt se neubráníl slz.

Osadníci vstávali ve stolicích, pozorně sledovali každý pohyb.

»Políbil babičku na čelo. A hleďme, chuděrka div nepadá do mdlob. Už jí odvádějí do stolice.«

Pavel strýc kráčel pevným krokem. Už také měl prokvetlou hlavu, kdysi přímou postavu shýbal. Objali se se synovcem a políbili na obou lících.

»Přiklekají rodiče«, oznamoval vyšší těm nižším vzadu, kteří dobře neviděli. »Pláčí štěstím. Utrhli sobě a věnovali na syna.«

Trvalo dlouho, než se vystříдалo příbuzenstvo, než požehnání uděleno nejbližším. Zatím se průvod seřaďoval před kostelem a vyměněno několik pochval o dnešní vydařené slavnosti. Lid se hrnul z kostela, už šli kněží, teď si Arnošt vedl babičku. Všichni je čekali, ale hned se nepřipojili, zastavili se na hřbitově a novosvěcenec také udělil požehnání nad hrobem, v němž odpočíval strýc Martin.

Hudebníci už spustili veselou, jeden z kněží rozdával na památku obrázky a teď se nepodařilo ani radním, ani adjunktovi zjednati pořádek. Ještě že za dědinou ozývala se střelba v pravidelných přestávkách.

Toho dne Říhovice častovaly mnoho hostův a nikdo se netázal těch, kteří sedali za stůl na příbuzenství a známost. Nemohou přece sousedé o takové slavnosti, jaké obec nepamatuje, propustiti účastníky i z daleka příšlé domů o hladu.

Na prvním místě i v tom ohledu předčila Doubětova fara. Příbuzenstvo zaujalo dva pokoje v přízemí a znamenitě se bavilo. Jedna z mladších neteří posluhovala, pivo na starost si vzal Loukota, naraziv ve výklenku soudek. Odtud roznášeny džbánky do přízemí i plné sklenice nahoru do jídelny, kde seděli hosté, novosvěcenec Arnošt se svými rodiči, přední osoby z obce, ducho-

venstvo a hned vedle pana vikáře babička. Vzpamatovala se z dojmův a nyní zářila radostí. Chtěla odejít do kuchyně, ale nepustili ji, Božena k ní chodila pro rozkazy.

»Máte radost z celého rodu, ze syna Pavla i vnuka Arnošta«, obracel se k Doubětce vikář.

»Děkuji Bohu, že jsem se při těch starostech i dnešního dne dočkala. Kolikráte se o mne pokoušela smrt, aby mne sklátila, ale zase přece jsem se sebrala. Nyní ráda složím ruce — «

»Matičko, to ponechte vůli Páně«, rychle domlouval vikář. »Dnes se radujme a vesele hledme do světa.«

Babička poslechla a ani jinak nemohla. Vždyť viděla kolem sebe usměvavé tváře i Pavel zářil duševním uspokojením, slyšela tolik blahopřání a upřímných slov, že zdola až sem zazníval zpěv omladiny, celá osada plesala, nad krajem jakoby zazářilo slunce pokoje a štěstí.

Doubětová ani pohnutím nemohla jísti, ač se kuchařce odjinud dostávalo pochvaly. A což, když dotknul se nožík broušené sklínky a jídelnou zazvonil jasný hlas jako výzva k přípitkům, když kde kdo vstal a také ze zdola přihrnulo se příbuzenstvo s Loukotou v modré zástěře a vyžehlenými rukávy.

Božena rychle nalévala víno červené i bílé, kyselé i sladké, sklínku i před babičku postavila a jinou v rukou podržela. Příbuzní zůstali u piva.

Mluvil pan vikář, ocenil zásluhy Doubětovy, hned k jeho jménu připojil i jméno starostlivé matky, oslovil Arnošta i rodiče jeho a pochvalně se zmínil o celém rodě. Jménem jeho děkoval Pavel a v síni nejdříve Loukota provolal slávu. Cinkly sklenice, hosté upili, čekající ještě dalších přípitkův. Skutečně ještě mnozí mluvili, starosta Trachal děkoval Doubětovi, nájemce Roubíček dotknul se jeho vespolné nášeliivosti, vzpomenuto církevních i světských nejvyšších úřadův a na konec revírník Chládek se žertovně zmínil, že Doubětové, strýc i synovec, jsou pilnými, ale zcela neškodnými návštěvníky panských lesův.

Usedli a bavili se dále. Nikdo ani nepozoroval, že se za přípitkův odstranila babička, které to sezení připadalo příliš dlouhé. Sešla dolů mezi příbuzné, kde všechny oslovila, na domácí poměry se poptala, každou radost i strast sdílela. Na ty nejmenší se musila optati, těch už neznala, ale všem položila teplou ruku na hlavu, koho poprvé viděla, tomu žehnala, odcházející na čele políbila a křížem poznamenala.

S večerem bylo toho loučení mnoho, kde kdo babičce podával pravici, přál mnoho zdraví, zval na návštěvu. Pavel s Arnoštem stáli na dvoře, vyprovázejíce odjíždějící spolu-bratry. Farář se neubráníl, aby nedal napomenutí kočímu a důrazně neradil k opatrné jízdě za večera po dobrých i špatných cestách.

XXII.

Klidný nastal opět život v Říhovicích na faře. Denně tůkal ráno Loukota na dubové dveře, aby zanesl dva kalichy v černých pouzdrech do kostela. Z počátku se trochu styděl, neboť o té slavné primici poněkud přebíral. Při každém přípitku vyprázdnil půl sklenice a to bylo na jinak střídmeho muže mnoho. V kuchyni potom vykládal, jak se slavnost všeobecně líbila a že vyrazila z rukou poslední zbraň těm, kteří po straně proti Doubětovi brojili a jeho činnosti se naproti stavěli.

»Ani v Oubicích již dávno něco podobného nebylo a přece pořádají tamní spolky několik slavností do roka. Zde bylo všecko tak — neumím to ani říci«.

»Přirozené«, pomohla kostelníkovi Božena. »Nikdo nikoho nenutil«.

»Tak, tak«, rychle přisvědčoval Loukota. »I ten kovář se dobrovolně přihlásil ke střelbě. Jako o Vzkříšení. Každý se staví na své místo, pod svoji korouhev«.

Mařka musila Loukotu z kuchyně vyhnati, aby otevřel kostel, že už lidé čekají nřede dveřmi. Kostelník pospíchal, zvoně klíči a ještě v dlouhé chodbě opakoval: »Krásné to bylo. Však jsem ustrojil oltář jak o biřmování a vyčistil kostel jako před visitací«.

Loukota donesl dva kalichy, ale časem byla přece jenom jedna mše sv., farář totiž se cítil sláb a déle odpočíval. Mohl se ve všem spolehnouti na Arnošta, a když tento přece někdy si nevěděl rady, donesl listinu ke strýčkovi, žádaje o radu.

Arnošt navštívil rodiče, také ve Viti-
nách udělil milým rodákům požehnání, ale trvale usadil se u strýce na kaplance, aby tady strávil prázdniny. Mnohdy uvažoval, kam asi bude poslán, do kterého kraje a na jaké působiště se dostane. Už dříve mu byl strýc Pavel vzorem. Znal podrobně jeho činnost, viděl počínání jeho, mnoho slyšel od babičky, od Poupalů, kteří s farskými žili v upřímném přátelství. Teď nahlédl do úředních knih a přesvědčil se o pili a svědomitosti strýcově. Každá čárka tu byla na svém místě, nikde stopa povrchnosti. A jak

pečlivě vedena pamětní kniha, kde zaznamenáno všecko, co se osady týkalo. O sobě psal zde farář ostýchavě, ale přece mnohdy musil se toho i onoho dotknouti k vůli celku, k vůli vysvětlení.

Ale Arnošt také nahlédl do modlitební knihy babiččiny, kde vypsán byl celý rod Doubětův jenom jmény, datem narození a případně i úmrtí. Ostatní babička nosila v hlavě a pověděla, kdykoliv vnuk o vysvětlení žádal. Ani na Martina nezapomínala a při vzpomínce naň vždy dodávala: »Dej Bůh duši jeho lehké odpočinutí«. Arnošt se též mnohokrát za nešťastného strýce modlil před oltářem.

Novosvěcenec byl zván do okolí, vyplnil dle možnosti přání, posloužil o poutích a Pavel ho někdy doprovázel. Stará archa dopravila je na místo. Babička vždy jim přála šťastné navrácení a doprovázela oknem oba, až zajeli za kostel a zraku jejímu se ztratili.

Pavel Douběta se chlubil svým odchovancem, naslouchal upjatě, když tento přednášel věřícím slova Páně, s potěchou díval se na štíhlou postavu jeho, představoval ho těm, s nimiž se Arnošt posud neznal.

»Našeho rodu jedna ratolest, naší rozvětvené rodiny mladší člen«.

»A nástupce strýčkův, prošel školou praktického muže«, přivzukovali známí.

Douběta jenom pokrčil ramenem. Nemohl předem nic stanoviti, ale Arnoštovi základ dal, aby tento pokračoval ve snahách jeho, týkajících se jak svěřených osadníků, tak rodiny, z níž pochází.

Pavel synovce uváděl nenápadně, získával pro práci nenuceně, bez odporu, s láskou. Měl na paměti ony, kteří se budou k mladému knězi utíkat i o radu i pomoc, musí býti tedy Arnošt připraven, poučen a ochoten snímati strasti, šířiti spokojenost a přikládati pomocnou pravici.

Nyní babička Doubětová, panímaminka z fary, mívala časté návštěvy syna i vnuka. Sedíc v pohodlné staré lenošce, měla před sebou modlitební knihu, pomalu obracela zašlé listy, políbila každý obrázek a šeptala známé modlitby. Měla několikéré modlitební knihy nové, jedny jí poslal biskup po biřmování, všech si vážila, ale přece nejčastěji a nejraději otvírala ty staré, které sem přinesla z domova, kde měla ku konci rodinné zápisky. Vždyť ji opouštěla síla zraku, dobře neviděla, zde pak sotva pohleděla na první písmenu, už ostatní vybavovalo se jí z paměti. Uzavřela knihu, vstoupil-li ten onen v podvečer do pokojíku. Boženy nebo Mařky nedbala, ty se tu jenom mihly, o radu se

otázaly a už prchaly do kuchyně, na dvůr za hospodářstvím.

Ale syn nebo vnuk vytrvali déle, usadili se a vypravovali. Arnošt se posud tak nevyznal, na toho musila babička doléhati četnými otázkami, aby odhalil své nitro, aby se svěřil s tím, co potřebovalo sdílného srdce. Nyní se chlubil, jak kde byl přijat a pohostěn, jak si ho rodáci ve Vitinách vážili, jak ho zvali a zdržovali.

To babička ráda slyšela. Dávno zapoměla všechno, co mohlo vrhati i nepříznivý stín na rodáky, teď jenom o tom se zmiňovala, co chvály zasluhovalo. Budila lásku ve vnuku k rodu, který už Pavel rád dle možnosti podporoval a povznášel.

Doubětová mnohdy vyhledala poslední stránku památné knihy a oznamovala, že připadá toho neb onoho člena rodiny den narozenin, jubileum sňatku nebo výročí úmrtí. Hned se rozhovořila a syn ty paměti doplňoval nebo na pravou míru uváděl.

»Pavel všechno lépe zná«, podrobovala se matka, »vždyť má mladší paměť a větší zkušenosti. Skutečně, tak to bylo.«

Arnošt rád a ochotně poslouchal babičku a strýce, vida, jak si vyhovují, jak skládají své vědomosti o lidech snad už zesnulých, o událostech dávno zavátých, ale i o nadějných dětech, hodných potomcích z rodu

Doubětova. Vypravování to bylo tak zajímavé a poučné. Došli rodáci, poslali dopis příbuzní, nezapomínajíce na svátky a slavnosti rodinné, všechno to oživovalo klidnou domácnost. Ale největší starost měli teď o Arnošta a čekali s úzkostí, kam přijde, do které osady bude poslán.

»Jenom aby to nebylo daleko«, vroucí projevovala přání babička. Jako dříve starost měla o syna, tak nyní o vnuka. Přímo úzkostlivě očekávána pošta a Doubětová stopovala zvědavě tvář synovu, když otevíral úřední dopis většího objemu. Který bude náležití Arnoštovi? Prázdniny pomalu končily. Už psali novosvěcenci, kam byli posláni, že se stěhují na svá působiště plni ideálů.

Arnošt odešel do rodiště, aby ještě užil přátel a známých, farář pracoval v kanceláři, když zazněl zhurta zvonek u dveří. Kdo sem vcházel, měl na pospěch. Babička hned volala, aby otevřeli poštovnímu poslu. Nemýlila se, byl to on, odevzdal připravené dopisy a hned pospíchal dále za svým cílem.

Pavel rozevíral listy, nahlédl do nich a kladl pod těžítka. Ještě jeden mu zbýval, letmo obsah jeho přečetl a pospíchal do pokoje.

»Matko musím vám zvěstovati, že jsem dostal vydatného pomocníka a zástupce v duchovní správě«.

»To je dobře, aspoň si odpočineš. Potřebuješ toho«, přichvalovala matka, spokojeně pokyvujíc.

»Ale zvláštní je«, pokračoval Pavel, »kdo ke mně ustanoven za pravou ruku při vedení farnosti«.

»Ty ho už předem znáš? Tím lépe. Hodí se asi dle tvé radosti k nám«.

»Ovšem a. bude snadné stěhování i umístění. Tedy vezte, maminko, mým novým kaplanem jest náš Arnošt«.

Doubětová zazářila radostí.

»Každého bych ráda vítala, každému jako matkou byla, ale Arnošta, našeho Arnošta, ovšem mám nejraději.«

»Projevily jsem hned před primicí takové přání a nenadál se, že mně bude vyhověno. To se podiví Arnošt, až přijde domu. Jistě bude potěšen«.

»Jak by nebyl«, usmála se babička. »To je štěstí, že zůstane blíže svého rodiště, pod naší střechou, kde byl vychován, u svého strýce. Božena mu přeje, všichni ho máme rádi«.

»Nevím, nezměnil-li se Arnošt v poslední době. Dříve rovněž si tak přál. Však uvidíme, jak bude dojat, jak se vysloví«.

»Znám ho, vím, že bude potěšen. Šel by kamkoliv, ale zdejší osada dávno jest mu milá.«

Matka se synem jednali, jak doplniti kaplanku, přivolána na pomoc Božena, která také jevila spokojenost. Zpráva podána i Mařce.

»Tomu ale umyji podlahu a vyčistím okna«, chystala se tato a hned by se hnala s kartáčem do kaplanky, kdyby si nevzpomněla, že tam bylo myto předevcírem a jistě nebude nic zašpiněno.

Nyní toužebně čekali Arnošta, až mírně zazní zvonek a vyletí pes, aby první vítal svého pána, s nímž chodíval na procházku do polí. Ale tentokráte čekáný dlouho se nevracel. Snad se loučí s domovem, nevěda, že zůstane nedaleko. Faráři to nedalo, vzal hůl a bral se synovci naproti. Toužil co nejdříve býti šťastným poslem, neboť nepochyboval, že Arnošt ustanovení to přijme se vřelou účastí, že nezatoužil po cizině, ale rád v Říhovicích pracovati bude ruku v ruce se svým strýcem a ve společnosti těch, kteří ho horoucně milovali. Ale farář synovce se nedočkal.

Když se Arnošt před večerem vrátil, hned pozoroval jakési vzrušení na faře. Mařka se kolem něho na dvoře jenom mihla, Božena ho poslala do kanceláře, kde prý strýc čeká s důležitou novinou.

Aby se tak babičce něco stalo při vysokém stáří, aby se jí přitížilo — uleknul

se novosvěcenec. Nejraději by se podíval nejdříve do babiččina pokoje, ale přece uposlechnul a bral se rovně do kanceláře.

»Pěkně vítám nového pana kaplana«, usmíval se Douběta, jda synovci v ústřety.

»Tedy jsem se v pravou dobu ve Viti-
nách rozloučil«, řekl Arnošt, odkládaje hůl
a klobouk.

»Nebylo třeba, můžeš rodiště svoje a
v něm přátely často navštěvovati —«

»Tedy nedaleko!« radostně zvolal mladý
muž.

»Příliš blízko, kaplanka nahoře je při-
pravena.«

Arnošt chvíli stanul jako strnule, potom
se tvář jeho rozšířila, oči se zaleskly nadšením.

»Už vím, budu kaplanem u pana strýčka.
Moje přání splněno.«

»Doufám, že se shodneme. Kdyby se
ti přece někdy zde nelíbilo, jenom směle
vyslov žádost, a bude ti vyhověno.«

»Jaká to řeč? Kdo k ní zavdal příčinu?«

»Nyní už nejsme jenom jako strýc a
synovec, ale také jako farář a kaplan. Vždyť
se bude od nás k vůli pořádku vyžadovati
také vzájemná úmluva.«

Při posledních slovech se Douběta usmál.

»To uděláme snadno. Strýček zůstane
mým otcovským rádcem a ochrancem, já
pak poslušným a vděčným synovcem.«

Oba muži se objali a políbili.

Vešla Božena se vzkazem od babičky. Tato slyšela, že vnuk se vrátil a divila se, že k ní tak dlouho nejde. Proč se zdržuje v kanceláři?

»Řekni, že děláme úmluvu«, žertem vzkázal farář.

»Viděla jsem«, nadhodila Božena.

»Tak musíme k babičce«, vyzval Douběta synovce. »Ta měla radost z toho ustanovení, ale zmínil jsem se, že snad budeš prositi za místo jiné.«

»Jak bych mohl«, řekl Arnošt na prahu pokoje.

Babička hleděla povstati, když oba muži vcházeli. Na pokyn synův usedla, ale přece vyklonila tělo z pohovky. »Tedy jste se domluvili? Že jsi, Arnošte, potěšen a rád zůstaneš?«

»Ovšem, už k vůli vám, babičko, k vůli drahému našemu strýci a dobrodinci.«

»A co k vůli mně?« ve dveřích se ptala Božena, nesouc v míse večeři.

»To se ví, že k vůli tobě též. Budeš mně vařiti, o čem víš, že to rád jím.«

»Přilepšovati panu kaplanovi nebudu« pohodila hlavou Božena.

»Tak nechte domluvy a sedněte ke stolu«, zvala babička, sama v čele zůstavši. Pavla

měla po pravé, Arnošta po levé straně, Boženu naproti. Tak se jí to nejvíce líbilo, v takovém rodinném kruhu si oblibovala.

XXIII.

Málo se změnilo na osadě, péči obou Doubětů svěřeně, jenom tak někteří na svět přicházeli a jiní jim dělali místo ve společenském životě i při skývě chleba, dva vyhořelé statky nahrazeny novými stavbami, staré kmeny ustoupily mladým štípkům a jabloním, do panských lesů zařezána značná paseka, ale hned znovu zasázena.

I společnost v hostinci se scházela, jenom že mezery v ní vyplněny mladšími členy. Trachal už nebyl starostou, oposice podkopávající jeho činnost zvítězila při nových volbách. Ani Houžvička už nemlel, jiní spouštěli kola a přenášeli obilí na kámen.

Místní škola rozšířena o jednu třídu, ve vzdálené dědině přibyla jednotřídka. Všudy chtěl vyučovati Arnošt, ale jednu třídu s nejmenšími žáčky musil přenechat faráři.

»Křtil jsem je, chci také ty křtence uvést do duchovního života«, namítal Douběta starší.

Jak byl rád, že má tak příčinlivého spolubratra. Hřbitov byl přeložen daleko za

obec, tříd přibývalo, práce se množila. Arnošt rád chodil, ani do nejuvzdálenější obce chůze mu nepřipadala obtížnou a nemilou. Chodil jako apoštol v neděli po cvičeních, nelekal se vánic a nepohod.

»Celý strýc«, usuzovala babička před Boženou. »Ten se také ničeho nelekal.«

»Ano, celý strýc, také všechno jí a v ničem si nevybírám«, dosvědčovala hospodyně.

Jenom zřídka doprovodil Arnošt faráře do společnosti, do známého přístěnku. Nic ho tam nevábilo, dokonce ne hra v karty, kterou jako strýc zavrhoval. Raději v létě vyšel do zahrady, v zimě usedl poblíže teplých kamen a čítal, dále se vzdělával, do knihy se zahloubal, až Mařka hubovala, řkouc: »Vždyť přece už vystudoval. Proč tedy do těch knih se tak zahloubává?«

Nejčastěji ve volné chvíli trávil v pokoji u babičky. Nebylo možno utajiti, že panímaminka příliš vadne, že se jako ztrácí, že pozvolna odumírá. Teď si polevovala, proto jí byl věk prodloužen. Jakoby jí láska příbuzných posilovala. Snesla smrt Martinovu, dívala se jiným do otevřeného hrobu, spolecítla s Boženou, pomáhajíc jí utlačovati vnitřní bol, vyslechla mnohé stezky cizích i domácích, starost měla s Arnoštem a jinými vnoučaty, s každým všechno sdílela, snášela, vše se dotýkalo srdce jejího. Často

k její lenošce přistavena byla židlice a na ni usedl ten, jenž hledal sdílnou duši a slyšeti chtěl ulehčení. Babička nastavila ucho, poslední dobu jí poněkud zaléhalo, upřela zrak na mluvčího, zřídka ho vytrhla otázkou, hlavou přikyvovala, a když bylo vše pověděno, dala prst na ústa, hodnou chvíli přemýšlela a potom udělovala radu, utěšovala, vylouvala, napravovala. Po tu dobu zůstali sami, dveře byly zavřeny a nikdo nevyrušoval, Božena o to se starala, aby nepovoláný nevešel. Však babička zaklepá, až si bude přát, až výslech skončí a rada bude udělena.

Když panímáma Doubětová počala vážně churavěti, častou měla návštěvu. Božena s ní spala v pokoji, aby byla po ruce, kdyby nemocná něčeho potřebovala. Dveře do kuchyně stále byly otevřeny, před babičku na stůl postavil Loukota starý zvonek, aby zazvonila, přála-li by si obsluhy. Pronesla-li přání, všichni přítomní se hnali, aby jí podali léku, Arnošt utíkal k čerpadlu pro čerstvou vodu, předbíhaje se s Mařkou.

Přicházeli také ze sousedství, nejdříve ovšem od Poupalů, aby splatili, co babička jejich rodičům učinila. Ale hlásily se i jiné sousedky, nemohly-li by panímaminku navštívit. V neděli po požehnání sedalo jich tu několik, a když farář ze sousední farnosti nemocnou zaopatřoval, z kostela na faru

šel celý průvod. Dle místního obyčeje všichni se modlili za churavou. A byli v pokoji, kuchyni i na chodbě. Pavel a Arnošt zapotřebujícím knězi přisluhovali. Loukota na stole udělal jako oltář, kde hořelo šest svíček po stranách pozlaceného křucifixu.

Bleskem roznesla se Říhovicemi a okolím zpráva o nemocné Doubětové. Tu se počet návštěvnic množil. Viděl-li Loukota, že některá přichází za ziskem, že by mohla babičku pobouřiti, šel jí naproti a návštěvu vymluvil.

Dostavili se i přátelé z Vitin, bližší i vzdálenější, psal Josef, přijeli vnuci a všichni brali účast na nemoci oblíbené osoby. Nebylo nikoho mezi nimi, koho by nehostila, komu by nepodstrčila podporu, koho by nepotěšila. Nyní přinášeli menší dárky, jižní ovoce, hrozny, cukrovinky, limonády. Babička měla přímo skladiště na postranním stolku. Ale také se toho pomalu zbavovala. Co dostala od jedněch, darovala v zápětí druhým, poslala dětem s mnohými pozdravy, starším lidem z příbuzenstva, kteří se sem nemohli vypravit.

Kdysi hovořila s Pavlem, když za posledním hostem dveře se zavřely. »Ale to mně je divné«, pravila, »že se ti příbuzní nezmiňují o dědictví, o tom, co po mně zůstane a rozdělití by se mohlo.«

Syn se usmál, odpovídaje: »Dobře vědí, že tu není žádné dědictví, že jste už všechno rozdala.«

»Pravda, rozdávala jsem ze svého a hlavně z tvého. A že sem přece jdou, dary přinášejí, když ničeho nemají k očekávání —«

»Přišli k jiným náhledům a přesvědčením. Teď sem jdou z lásky.«

To babičku potěšilo. Vždy návštěvám podkládala zvláštní úmysly, nyní viděla, že sem jdou bez naděje nějaké odměny. Tedy si přece váží nejstaršího člena rodiny, úctu mají k babičce, vzpomínají na dobrodiní, jichž se jim od ní dostalo. Ta myšlenka Doubětovou blažila i při bolestech tělesných, při dlouhém zápase smrtelném.

Nadešlo jaro s teplým sluncem a pučící přírodou. Všichni nyní babičku těšili, že ozdraví, že opět vyjde nebo vynesena bude i s lenoškou na výsluní na čerstvý vzduch. Když přestála dlouhou zimu, teď má vyhráno.

Doubětová naslouchala, ale nepřikyvovala. Sama nejlépe věděla, jak jest jí a slova sebe lépe míněná považovala za těšivá jablka.

Jednoho odpoledne odejel Pavel k nemocnému, zatím co Arnošt ve škole prodléval. Však navrátiv se do fary, litoval, že ho strýc zastupuje. Jak obyčejně hned šel k babičce, u níž posvačil. Ta si už nepřála, aby ji vynášeli ven, jenom okno pootevřeli, aby do

vnitř vnikal jarní vzduch. Byla velice sešlá, hlavu klopila do podložené podušky, vyschlé ruce spočívaly na stole.

Očima vítala vnuka, ukázala na stolicí, aby se posadil blíže a ona dobře slyšela jeho hlas.

»Přála jsem si s tebou v soukromí mluvit«, začala slabě, »vyslechni mne, dříve než se rozloučím se světem«.

Arnošt chtěl cosi pronést, babička předvídajíc, co by to bylo, mávla rukou.

»Žádná potěcha nezadrží, co se státi musí. V noci zdálo se mně o nebožtíku muži, o Martinovi. Ovšem myslím na ně, doufám, že se brzo shlédám na věčnostech s nimi i s jinými, které jsem tolik milovala«.

Arnošt sklonil hlavu.

»Hleď, nyní se obracím na tebe a ne na syna Pavla, jak jsem vždy činívala. Je též při létech. Dej mu Bůh ještě dlouhý věk, však už také klesá pod tíhou života. Při tobě poněkud okřál, dříve jsem se o něj obávala. Ty máš budoucnost před sebou, jsi mlád, silný, bystrého ducha.«

Babička na chvíli odpočinula.

»Posud Pavel staral se o náš rod tak četný, tolik rozvětvený. Byl jako vůdcem všech, pomocníkem mnohých, rádčem, utěšovatelem. Jako já byla mu pomocnou, tak tebe podporovati bude Božena. Je přece krev

naší krve. Vezmi nyní úkol strýcův na sebe a starej se pečlivě o rodinu naši. Ne, že bys vždy sahal pro tobolku, o to mnohdy neběží a také každou chvíli tak činiti nemůžeš; ale časem vyskytne se v rodu našem na příklad druhý Martin, poskytněš mu pomocnou ruku, vyvine se povaha Korelova, musíš mírnit horlivost a lačnost jmění, uteče se k tobě kdosi v takovém sklamáni, jaké stihlo Boženu a podobně. Ty jako příbuzný, jako kněz, jako rozvážný člověk dovedeš konejšiti, na pravou míru uváděti, raditi, pomáhati.«

Ani se nenadál Arnošt, že na jeho teplé ruce spočinula studená pravice babiččina.

»Doufám, že mě rozumíš, vždyť jsi byl svědkem naší činnosti, naději se, že splní, přání umírající babičky, nejstaršího člena jemuž dobro a blaho rodu vždy na srdci leželo.«

Arnošt povstal a nakloniv se ke stařeně, ruku položil na srdce.

»Budte, babičko, ujištěna, že přijímám ten úkol na sebe. U vás a u strýce měl jsem znamenitou školu a průpravu. Učiním tak z lásky k vám, z vděčnosti a starosti, jakou mám ke všem, kteří z naší krve pocházejí.«

»Děkuji ti«, zašeptala Doubětová a na chvíli se zamyslíla.

Arnošt posud stál u stolu a upíral zrak oknem na rašící stromy. Jenom jeden štěp stál posud smutný s holými haluzemi. Bylo znát, že vykonal svou povinnost. Ještě loni měl ovoce, které však před časem uschlo, aniž by dozrálo.

Opět ujala se slova Doubětová. Tu vzala do rukou starou modlitební knihu většího formátu, několikráté převázanou, s černými deskami, plnou památních obrázkův a z poutí přinesených písní a modliteb.

»K tomu úkolu, který jsem na tebe vložila, odevzdávám ti tuto svoji modlitební knihu a to proto, že vzadu máš zápisky rodokmenu Doubětova. Sama jsem tu zapísala, kdo se kdy narodil, do manželství vstoupil. Těm, kteří zemřeli, udělala jsem u jména křížek. Myslím, že zde jsou všichni z poslední doby.«

Doubětová obrátila poslední strany a hleděla se zálibou na vybledlé i posud čerstvé písmo. Také Arnošt jsa přes stůl nakloněn, hleděl do knihy, kterou dobře znal. I on tam byl poznamenan a s Pavlem strýcem měli tu hvězdičku s datem vysvěcení na kněze.

»Tato kniha bude tvým dědictvím, abys pokračoval, kde já ustanu. Za krátko i mně uděláš křížek. Budeš nucen nějaký arch si přivázati. Já už psala i na desky. Ale co

by to bylo pouze vésti tuto knihu rodu, když bys nekonal spolu, co strýc tolik roků plnil. Teď znáš moji poslední vůli. Nyní myslím, že vypořádána jsem i se světem, s těmi nejbližšími, kteří mně na srdci vždy leželi.«

Odmlčela se Doubětová, hluboce dojat byl mladý kněz. Už dříve slíbil, že všechno vyplní. Vždyť chtěl strýce ve všem následovati. S ním nyní a později sám úkol ten prováděti bude.

Vrátil se farář a rovně pospíchal do pokoje k babičce. Byl uspokojen, zastihnuv zde synovce, ale nemohl se domysleti, proč už před ním leží známá modlitební kniha.

»Jak je tomu nemocnému?« tázala se hned Doubětová.

»Myslím, že se uzdraví, a přál bych to početné rodině. Přišla by o svého živitele. A jak je zde? Tuším, že jste o něčem jednali —«

»Předala jsem Arnoštovi dědictví, tuto knihu.«

»Snad je to příliš záhy, a nemůže-li už babička čísti, aspoň se potěší pohledem na své staré modlitby. Ale budu na synovce žárliti, tato kniha by mně byla drahou památkou —«

»Budeme se o ni sdíleti«, svoloval Arnošt.

Božena donesla Pavlovi svačinu. Všichni zde zůstali, farář se tázal, nezastavil-li se tu lékař. Viděl jeho bryčku za dědinou.

»Mne už neuzdraví«, ozvala se klidně Doubětová.

»Vždy musíme lékařskou pomoc hledati, nikdy nevíme, nepomůže-li nám předepsaný lék, vyslovená rada«, mluvil Pavel.

Panímaminka neodporovala. Slova ta platí také jiným, Arnošt příliš ve své horlivosti spoléhal na svoje mladé síly.

Bavili se do večera, kdy Doubětová oba pány poslala na lože. Chtěla si zdřímnouti, byla unavena. Však Božena jí poslouží. A loučila se se synem a synovcem dlouhým pohledem, upírala zrak na dveře, když se zavřely a kroky se ztrácely na síni.

Ráno po mši sv. zvonil Loukota panímamince z fary. Nikdy tak trhavě nezněl umíráček, nikdy nebylo tolik ran na slepo. Starý kostelník při tom plakal a jsa tázán, komu zvoní na cestu poslední, jenom hlavou pohodil k faře.

Poupalovi přišli nejdříve vysloviti soustrast a při tom nabízeli všelikou pomoc i dům pro účastníky, kteří by se do fary nevešli.

Hrobník hned kopal vedle Martina Douběty, aniž by se na místo dotazoval. Nejednou slýchal od babičky: »Zde mně, hrobníku,

ustelete, ale ne do hrobu klenutého. Chci ležeti pouze ve hlíně.«

Arnošt vyřizoval korespondenci, kterou chtěl odvézti do Oubic, kde koupí rakev a jiné potřebné věci k pohřbu. Poprvé užil poznámek babiččiných v modlitební knize, aby na nikoho z příbuzenstva nezapoměl. Jedněm psal, jiným telegrafoval. Zastaví se ve Viticích a zde osobně oznámí smrt babiččinu i den pohřbu. Už bral kabát, když farář ho zadržel.

»Počkej přece na peníze. Hned všechno hotově zaplatíš. Nikde nesmlouvej.«

»Myslíte, strýčku, že kaplan nemá tolik peněz, aby jako hodný synovec nemohl za svoje koupiti babičce rakev? Tolik mně je zde přáno, ani stravy neplatím, že bych se brzo boháčem stal —«

»Kdybys nepodporoval jiných. Však to znám«, řekl Pavel, přikyvuje hlavou.

Arnošt peněz skutečně nepřijal a zastaviv se ve Viticích, přijal otce na pomoc při koupi. Hned vzali větší povoz, aby rakev dovezli.

Zase přesvědčili se Doubětové o lásce a úctě, jaké v Říhovicích a okolí požívali.

Dojel vikář, aby babičku pochoval, přijeli duchovní, jako na konferenci, přišlo mnoho lidí, spolky se dostavily, místnímu řediteli kůru pomáhali páni učitelé z několika škol,

zúčastnil se okresní výbor, školní inspektor, úředníci patronátní a vůbec ti, kteří paní-maminku z fary znali a tak často od ní byli pohostěni i obslouženi.

Až na malé výjimky sešlo se celé příbuzenstvo, mnohý donesl věnec, ve Vitinách složili se na zádušní tlustou voskovou svíci, fara byla naplněna, ani Poupalův dům nestačil, Loukota rozváděl smuteční hosty po mlýně, panském dvoře a jednoho vzal i k sobě na nocleh.

Náves byla naplněna kočáry a bryčkami, v hostinci byli připraveni, ale přece nemohli všem posloužiti, všechny hned nasytiti. Nejdříve za babičku sloužil mši sv. syn Pavel, andělskou při návratu ze hřbitova Arnošt, v kostele promluvil nad rakví vikář a nad otevřeným hrobem proslulý kazatel.

Roubíček nabízel všechny příležitosti zdarma na nádraží, ostatní rolníci ho následovali.

Na faře jenom zbyli příbuzní, aby si pověděli několik vřelých slov. Řeč se otáčela nejvíce kolem posledních okamžiků zesnulé babičky. Všechno chtěli věděti o té, již tolik milovali, která se o ně tak starala. Hned Pavel, hned Arnošt vykládali a mnohému posluchači při slovech těch zalévaly se oči slzami.

Nikdo se nesháněl po dědictví po zemřelé, ani slovem se nedotknulo příbuzenstvo Korelovo, jež po bohatství dychtilo. Nechtěli prohledati obsah truhly, kterou Doubětová sem přivezla, netázali se aspoň po peřinách, šatech, prádle. Každý věděl a byl přesvědčen, že babička nevládla pozemskými statky, že měla jiné záložny, než jaká se pyšnila v Oubicích na náměstí, zvoucí už zevnějškem k ukládání úspor. Jeden každý z přítomných byl částí oné babiččiny záložny s nejlepšími úroky.

Pavel se zmínil, že matce chce postavit slušný pomník na hrob. Hned příbuzní nabízeli své služby. Jeden udělá několik náčrtků k vybrání dle rozmanitých pomníků na městském hřbitově, druhý chtěl hrob osázeti květinami, které zakoupí u panského zahradníka, dva přivezou ten pomník od kameníka i materiál potřebný k usazení, i náterače pošlou, i zlatníka, aby vyzlatil nápis a příslušnou sloku, kterou složí Arnošt. Tak se předbíhali v nabídkách k radosti Pavlově, tak chtěli uctíti svoji dobroditelku.

»Dobře, dobře«, pochvaloval farář, »ale také nezapomínejte na zásady, na dobré rady, na napomenutí naší zesnulé babičky. Jenom pomníkem bychom ji neuctili, kdybychom se odchýlili od jejího vedení.«

Přisvědčovali staří i mladí, bližší i vzdálenější příbuzní.

»Dědictví odnesl si po zemřelé náš kaplan«, ukázal farář na Arnošta.

Tento přisvědčil a sáhnuv do skříně, vyndal starou modlitební knihu. Chvilí listoval, aby ukázal její obsah, až stanul u posledních stran.

»Zde jste každý zanesen, babička denně přehlížela ten rodokmen, všem přála požehnání, na každého vzpomínala, za všechny se modlila.«

Shrnuli se pozůstalí k tomu jinak bezcennému, ale pro Douběty drahému dědictví, každý chtěl viděti zde své jméno, ač dobře věděli, kdy se narodili, kdy oddavky měli, kdy ten neb onen z rodiny na věčnost se odebral.

»Tady písmo rozmazáno«, ukazoval Josef Korel. »A právě u jména strýce Martina.«

»To nejspíše sem slza kápla«, vysvětloval Pavel. »Vždyť naše drahá babička se nejen radovala, ale i rmoutila. A pro syna Martina prolila mnoho hořkých slz. Ale budiž to zapomenuto. Babička slzami a modlitbami svými mnoho očistila a napravila.«

Pavel umlknul, všichni zatonuli v mlčení na hodnou chvíli. Mnohý vzpomínal, nebyl-li rovněž někdy příčinou slz hodné a starostlivé babičky.

»A kdo povede dále tyto zápisky?« zeptal se jeden ze starších příbuzných.

»Mne pověřila babička tím úkolem«, přihlašoval se jeden z mladších členů rodiny — Arnošt.

Hned zraky všech k němu byly obráceny. Některý se domníval, že Pavel tak učiní dle přání zesnulé.

»Tak je dobře«, pochvaloval farář, »že mladší síla vedení našeho rodu se ujme. Právem i babička tak usoudila.«

Nikdo nenamítal, vážili si Arnošta jako strýce jeho. Už se přesvědčili, že jest rozumným, neboť správně rozřešil menší spor mezi příbuznými, že zdědil strýcovu obětavost, když chvátal s prvním darem sestřenci, jenž před časem vyhořel.

Uspokojeně se rozjížděli a rozcházeli do svých domovů. Některé k posledním vlakům odvezli rolníci, fara v Řihovicích osiřela. Nějak smutně hleděla, kroky po dlouhé síni jaksi dunivě zněly, posud jakoby tu cítiti bylo kadidlo, čmoud svíček.

Aniž by si farář s kaplanem slovo dali, pojednou sešli se u dveří, Pavel měl hůl, o kterou se už nyní opíral.

»Kde je Božena?« tázal se služky, která zavírala.

»Před malou chvílí někam odběhla«, oznamovala Mařka.

Farář kývnul hlavou a vyšel z budovy. Arnošt strýce následoval. Opět neurčili cíl cesty, neradili se, kam se obrátí, a rovně brali se ke hřbitovu. Cestou pronesli pouze několik slov. V obci panoval podvečerní šum. Do dvora vjížděly povozy, kovář uklízel kolem kovárny, okna hostince byla otevřena, aby vyšel kouř, všude čerpána voda k napájení, starostovo stádo ovec vracelo se s pole. Živěji bylo v obchodech, u Poupalů už svítili. Odkudsi zaznívala veselá píseň.

Doubětové ničeho si dnes nevšíмали, se sklopenými hlavami kráčeli na svaté pole. Posud bylo zde otevřeno. Stichlý hřbitov zastíněn stromy, úpravná k němu vedla cesta, dnes čerstvě posypaná pískem. Ale nebyl zcela pustý. U nového hrobu kdosi klečel a se modlil. Sem také obrátili kroky oba páni, ani se netázajíce, kdo je předešel. Poznali Boženu. Měla týž cíl a týž úmysl. Za malou chvíli stannuli vedle ní, sňali klobouky s hlavy a ponořili se v modlitbu. Bylo zde tak ticho a tak velebně.

»Chtěla jsem dáti babičce dobrou noc«, řekla Božena, když povstala.

»My rovněž«, přisvědčil farář.

Všichni tak dělali a denně babičce přáli šťastného rána i dobré noci.

»Poprvé vzdálena od nás. Jakou by měla jindy o nás starost, kdybychom nebyli pod tímže krovem.«

»Teď leží spokojeně. Všechno pozemské se sebe setřásla. Dříve nebo později půjdeme za ní«, pronesl Pavel smutně a oko jeho dotklo se prázdného místa vedle babičky. Téměř ani hlínu nebylo viděti pro nakladené věnce se všech stran.

»No, půjdeme!« rozhodl Pavel. Všichni se sklonili, poznamenali hrob křížem a odcházeli. Na západě za sluncem zůstala světlá záplava. Na nebi probleskovaly hvězdy. Čistý vzduch vál od lesů, příroda probuzená ze zimního spánku, dýchala novým svěžím životem.
